

Σχολείο και Ζωή

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκη : Αυτόκριτική της διδασκαλίας μας . . .	σελ. 97
Σπ. Μ. Καλλιόφα : Περί κατηχητικών σχολείων . . .	» 98
Κ. Σ. Κώνστα : 'Η μετεπαναστατική λαϊκή παιδεία . . .	» 101
'Εμ. Ζαμπετάκη : Θεοσοφικοφιλοσοφικαί ἐπιδράσεις τῆς 'Ανατολῆς ἐπὶ τοῦ Πυθαγόρου . . .	» 105
'Ιω. Χαραλαμποπούλου : 'Η διδασκαλία ὡς ὀργάνω- σις ἐργασίας . . .	» 110
Εὐδ. Κασιώλα : "Ενα σοβαρὸ ζήτημα : Οἱ δυσκολίες στο μάθημα τῆς 'Αριθμητικῆς . . .	» 115
Σωτ. Φάσσα : 'Η ἐργασία τοῦ χεριοῦ τοῦ παιδιοῦ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας . . .	» 120
Κ. Κουρτικάκη : Σχολικὲς ἐκδρομὲς . . .	» 126
'Ιω. Μητροπούλου : Τὰ αἰνίγματα καὶ ἡ παιδαγωγι- κὴ τους ἀξία . . .	» 128
Δημ. Κ. Κουτσουλέλου : Μάνα καὶ δημοτικὸ τρα- γούδι . . .	» 130
Διεθνὴς 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις . . .	» 133
'Ελληνικὴ 'Εκπαιδευτικὴ Κίνησις . . .	» 135
Εὐρ. Σούρλα, κ.ἄ. : Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου . . .	» 141

ΕΤΟΣ Θ'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 3

ΕΚΔΟΤΗΣ
Γ. ΒΛΕΣΣΑΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Έκδίδεται τήν 1ην εκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Έκδότης: ΓΕΩΡΓ. Σ. ΒΛΕΣΣΑΣ Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφεΐα: Περικλέους 21 — Αθήναι «L'ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Editeur: G. S. BLESSAS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Périclès 21 — Athènes Année 9 MARS 1961	ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Έσωτερικού: Έτησίαν Δρχ. 90 Για τὰ Σχολεία » 90 Για τούς εκπαιδευτικούς » 60 Τὸ τεύχος » 8 Έξωτερικού: Για Έκπαιδευτικούς: 1 λίρα Ἀγγλίας ἢ δολλάρια 2,80 (Έτησίαν). Για σχολεία: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10 σελλίνια ἢ δολλάρια 4. (Έτησίαν). Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀθήνας (Κ). Τηλ. 27-173.	
ΕΤΟΣ Θ'	ΜΑΡΤΙΟΣ 1961	ΤΕΥΧΟΣ 3
Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη. Έκδότου: Βυζαντίου 18 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικαὶ Έργασίαι: Γερ. Γεωργιάδης & Σία Ὁδὸς Βαλτετσίου 62 — Ἀθήναι — Τηλ. 624-692		

Έγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεῖα μας ὉΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 27.173

ΤΟ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Θὰ δημοσιεύσῃ σὲ προσεχῇ τεύχη του καὶ τίς μελέτες:

1. Α. Βουγιούκα. Διδασκαλία ποιήματος στὴν Ε' Δημοτικοῦ.
2. Θεοφρ. Γέρου: Σκέψεις γιὰ τὴ Στοιχειώδη Παιδεία μας.
3. Εὐστ. Γεωργίου: Ψυχικὴ προετοιμασία τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ σχολεῖο.
4. Roger Cousinet (Μετάφρ. Ν. Γκάνιου): Τί σκέπτονται οἱ μαθητρίες.
5. Χαράλ. Κοκκίνη: Ὁ δάσκαλος τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου.
6. Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὁ Ἅγιος τῆς Λογοτεχνίας μας.
7. Γ. Μαραγκουδάκη καὶ Κ. Πασσάκου: Ὁ διδάσκαλος καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἔρευνα.
8. Νικολ. Ντασκαγιάννη: Ὁ ὀρεινὸς πληθυσμὸς τῆς Ἠπείρου καὶ οἱ συνθηकाὶ λειτουργίας ἑνὸς σχολείου εἰς τὴν ὀρεινὴν μας Ἠπειρον.
9. Κων. Χανιώτη. Θεόφιλος Βορέας.
10. Αἰκατ. Χαραλαμποπούλου-Κατσικούρη: Περί ἰδιοφυῶν παιδιῶν.
11. Δημ. Χατζηαγγέλου: Τὸ μάθημα τῆς ἱχθυογραφίας.

Σὲ προσεχῇ τεύχη ἐπίσης τοῦ «Σχολείου καὶ Ζωῆς» θὰ δημοσιευθοῦν βιβλιοκριτικὰ σημειώματα γιὰ ὅσα βιβλία ἔχουν σταλῇ στοὺς περιοδικούς.

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Έτος Θ'

Μάρτιος

Τεύχος 3

ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΜΑΣ

Ὅλοι οἱ δασκάλοι, παλαιοὶ καὶ νέοι, καὶ τῆς Στοιχειώδους καὶ τῆς Μέσης Παιδείας, δοκιμάζομε ἓνα ἀνέκφραστο καὶ πληθωρικὸ συναίσθημα ψυχικῆς εὐφορίας, ὅταν βγαίνομε ἀπὸ τὴν τάξη μετὰ τὸ τέλος καλῆς μας διδασκαλίας. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τῆς διδασκαλίας μας δοκιμάζομε τὸ καταθλιπτικὸ καὶ πιεστικὸ συναίσθημα τῆς ἀπαξίας καὶ κατωτερότητος, ποὺ μᾶς ὑποβιβάζει ὄχι μόνον στὴ συνείδηση τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ στὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ μας. Ὁ ξεπεσμός αὐτὸς πρὸ πάντων στὸν ἑαυτὸ μας εἶναι ὁ πιὸ ἐπικίνδυνος καὶ ἐξουθενωτικός.

Τὸν ἀπειλητικὸν αὐτὸν κίνδυνον, ποὺ παρακολουθεῖ τὴν καθημερινὴν μας ἐργασία, εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ ἀπομακρύνωμε μὲ ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ μέσα ποὺ διαθέτομε. Ἀλλιῶς ἡ σχολικὴ μας προσπάθεια θὰ παραμείνῃ ἀνεξέλικτη καὶ παράλυτη.

Ἐδῶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Ποιὰ εἶναι τὰ κριτικὰ μέτρα, μὲ τὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ ἐλέγξωμε τὴν ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία τῆς διδακτικῆς μας ἐργασίας καὶ νὰ ὁδηγηθοῦμε στὸν ὀρθὸ δρόμον;

Τὸ ἀξίωμα «ἡ χαρὰ εἶναι τὸ πᾶν», ποὺ ἀποτελεῖ τὸ παιδαγωγικὸ σύνθημα πολλῶν νεωτεριστῶν παιδαγωγῶν, ὅπως ὁ P. Münch, εἶναι βέβαια ἓνα εὐφρόσυνο κήρυγμα αἰσιοδοξίας, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεση καλῆς εὐτυχίας. Θέλει νὰ μᾶς δείξῃ, ὅτι καθεὶν σχολικὴ ἐργασία γιὰ νὰ ἔχῃ εὐτυχεῖ ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ διεξάγεται μὲ τὴ χαρούμενη συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν· ὅτι καθεὶν ἀθυμία καὶ ἀδιαφορία τῶν μαθητῶν εἶναι ἐπικίνδυνον σημεῖον μιᾶς κακῆς καὶ ἀγονῆς διδασκαλίας. Καὶ ἔχει ἀπόλυτον δίκαιον. Ὑπάρχουν ὅμως ἀκόμη καὶ ἄλλα «βαρόμετρα», μὲ τὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ ἀσκήσωμε τὴν αὐτοκριτικὴν τῆς ποιοτικῆς μας διδασκαλίας.

Παραθέτομε συνεπτυγμένα μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ συντομία τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα μιᾶς κακῆς καὶ ἀποτυχημένης διδασκαλίας καὶ τὰ ἀντίστοιχα τῆς καλῆς καὶ γόνιμης. Ὅσο περισσότερα σημεῖα τῆς κακῆς διδασκαλίας ἐμφανίζονται, τόσο πλεονέχουν ἀνήσυχτοι καὶ περισκεπτικοὶ πρέπει νὰ γινόμεσθε, καὶ ἀπὸ τίς περισσότερες ἰδιότητες τῆς καλῆς καὶ ἀποδοτικῆς ἐργασίας ποὺ παρουσιάζονται ἀνακαλύπτομε μιὰν εὐάρεστη πρόοδο μὲ τοὺς κόπους ποὺ καταβάλαμε.

Γνωρίσματα κακῆς διδασκαλίας Γνωρίσματα καλῆς διδασκαλίας

1. Ἀπὸ τὴ διδασκαλία ῥεπτεῖ ἡ χάρις. 1. Τὸ διαφύρον τῶν μαθητῶν εἶναι ἄ-

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδ

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433

ρούμενη συμμετοχή των μαθητών. Είναι νωθρή, ρηχή και χωρίς πνοή.

2. Ἡ τάξη δείχνει πνευματική ἀπειθαρχία, ξεπέφτει σὲ φλυαρία, ἀνησυχία καὶ ἀνοησίες.

3. Ἡ ἐξωτερικὴ τάξη πρέπει νὰ ἐπιβάλλεται κάθε φορὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ ποινὲς καὶ ἄλλα βίαια μέσα. Οἱ ἀδιάκοπες ὑπομνήσεις, ὕβρεις καὶ ἀπειλὲς τοῦ δασκάλου δημιουργοῦν μιὰν ἀτμόσφαιρα ἐξαναγκασμοῦ καὶ ἀθυμίας.

4. Μεταξὺ δασκάλου καὶ μαθητῶν δὲν ὑπάρχει καμιά σχέση ἐμπιστοσύνης. Τὰ παιδιὰ μὲ τὴ ζωηρὴ τους ἰδιοσυγκρασία καὶ τὴν ἰσχυρὴ ζωτικότητα ἐξοργίζουν καὶ κοροϊδεύουν τὸ δάσκαλο.

5. Σὲ ἓνα μικρότερο ἢ μεγαλύτερο ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν παρουσιάζονται συναισθήματα κατωτερότητος. Φθόνος, δυσμένεια καὶ χλευασμὸς τῶν ἀδυνάτων ἀπλώνονται. Στούς ἀδύνατους παρουσιάζονται σφαλερὲς ἐξελίξεις. Ἡ ἀπογοήτευση ἀρχίζει νὰ ἐπικρατῇ.

Τὸ σχολεῖο εἶναι ὀπισθοδρομικόν.

γρυπνο, ἐξωτερικεύεται μὲ τὴ χαρούμενη συνεργασία, κατευθύνει τὴ διδασκαλία καὶ τὴν προωθεῖ.

2. Ἡ τάξη δείχνει τὴν ὀργανικὴν, ἀβίαστη ὄψιν μιᾶς ὀργανωμένης διδασκαλίας. Τὰ παιδιὰ βρίσκουν τὴ χαρὰ μέσα στὴν ἐργασία, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς αὐτενεργείας.

3. Ἡ ἐξωτερικὴ τάξη δημιουργεῖται ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινῆς ἐργασίας. Στὴν ἐλεύθερα ὀργανωμένη διδασκαλία ἐξασφαλίζουν τὶς δυνατότητες τῆς ἐργασίας οἱ ἀπαιτήσεις τῆς κοινότητος — ὅπως εἶναι ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμός. Κυριαρχεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἐθελοντικῆς ἐντάξεως στὴν κοινότητα.

4. Μεταξὺ δασκάλου καὶ μαθητῶν ὑπάρχει στενὴ σχέση ἐμπιστοσύνης, πᾶρχει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴ θετικὴ καὶ θεμελιώδη γραμμὴ σὲ κάθε ἐργασία καὶ κάθε μέτρο τοῦ δασκάλου.

5. Ἡ αὐτοεμπιστοσύνη τῶν μαθητῶν εἶναι ὀλοφάνερη. Ἡ θετικὴ καὶ παιδαγωγικὴ συμπεριφορὰ τοῦ δασκάλου ἀπλώνει παντοῦ αἰσιοδοξία καὶ θάρρος.

Τὸ σχολεῖο πάλλεται ἀπὸ χαρούμενη καὶ αὐτοπειθαρχημένη ζωὴ.
Γ. Ζομπανάκης

ΠΕΡΙ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ἀσφαλὲς ἔρεισμα ἠθικῆς διαγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ θρησκευτικὴ πίστις. Πρῶτος δὲ καὶ σημαντικώτατος παράγων τῆς πίστεως εἶναι ἡ θρησκευτικὴ οἰκογενειακὴ ζωὴ. Μετ' αὐτὴν εἶναι δυνατόν νὰ συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πίστεως ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖον. Ἄν ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ εἶναι ὄχι ἀπλῶς καὶ μόνον ἀδιάφορος, ἀλλ' ἐκδήλως ἐχθρική πρὸς τὴν θρησκείαν, ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου εἶναι δυνατόν νὰ μειοῦται μέχρι ἐκμηδενισμοῦ, ἐκτός ἐὰν ὑπάρχουν ἐξαιρετικὰ ἰσχυραὶ φυσικαὶ κατοβολαὶ θρησκευτικά.

Εἶναι, νομίζομεν, ἀναμφισβήτητον, ὅτι μέγας εἶναι σήμερον ὁ ἀρι-

θμὸς τῶν οἰκογενειῶν, πρὸ πάντων εἰς τὰς πόλεις, αἵτινες διαφύονται τὴν θρησκείαν ἀδιαφόρως, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐχθρικῶς.

Ὡσαύτως νομίζομεν, ὅτι οὔτε ἡ ἐκκλησία, οὔτε τὸ σχολεῖον τοῦ σήμερον ὅσον θὰ ᾔχκετο τις εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν εἰς ἀνάπτυξιν τῆς θρησκευτικότητος.

Πρὸ πάντων ἐπὶ πεπαιδευμένων, οἵτινες ἐν τέλει διορίζονται τοὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, μικρὰ εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐκκλησίας. Κύριον δὲ καὶ βαθύτερον αἷτιον τούτου εἶναι ἡ εὐρύτατα διαδεδομένη ὑλόφρων ἀντίληψις περὶ τῆς ζωῆς, ἥτις, περιβεβλημένη τὸν μανδύαν τῆς ἐπιστημονικότητος, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπηρεάσῃ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὸν βίον πλείστων πεπαιδευμένων ἐν γένει καὶ πολλῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας ἰδιαιτέρως.

Ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ πνέῃ ἄνεμος ὑλοφροσύνης καὶ ἀντιθρησκευτικότητος, εἰ καὶ ἀπὸ τινων δεκαετιῶν κορυφαῖο τοῦ πνεύματος θεράποντες, ὧν πολλοὶ προέρχονται ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀποδοκιμάζουν τὸν ὕλισμόν καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν ἀξίαν τῆς θρησκείας.

Τὰ ἐρείσματα τοῦ ὕλισμοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῆς ἀντιθρησκευτικότητος τῶν νεωτέρων χρόνων εἶναι αἱ περὶ τὴν ἄβιον ὕλην ἀσχολούμεναι φυσικαὶ ἐπιστήμαι.

Ἡ μηχανικὴ ἀντίληψις, ἥτις κατεδείχθη ἔγκυρος περὶ τὰ φαινόμενα τῆς ἀβίου ὕλης καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἤλθον εἰς φῶς καταπληκτικὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα, ἀνεξετάστως μετηνέχθη εἰς πᾶν τὸ συμβαῖνον ἐν τῷ κόσμῳ, δηλαδὴ καὶ εἰς τὸ περὶ τὴν ἔμβιον ὕλην συμβαῖνον καὶ δὴ καὶ περὶ τὸν ἄνθρωπον, ἔνθα αὕτη ἀπεδείχθη ἀπὸ δεκαετιῶν ἄκυρος.

Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη πρὸ 100 καὶ πλέον ἐτῶν ἡ δὴθεν ἐπιστημονικὴ γνώμη, ὅτι οὐδὲ νὰ τεθῇ ἐπιτρέπεται πλέον τὸ πρόβλημα περὶ Θεοῦ καὶ τὸ πρόβλημα περὶ ψυχῆς καὶ ἀθανασίας. Οἱ ἀποδεχόμενοι καὶ αὐτὴν ἀπλῶς τὴν ὑπαρξιν τῶν προβλημάτων τούτων ἐθεωροῦντο μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετιῶν οὐχὶ σοβαροὶ ἐπιστήμονες.

Κλονίζεται ἄρα ἡ πίστις καὶ εἰς τὰς ψυχὰς ἀνθρώπων, οἵτινες ἔχουν ἰσχυροτέρας παρὰ ἄλλοι θρησκευτικὰς καταβολάς.

Ἄν δὲ ταῦτα οὕτως ἔχουν, καταφαίνεται πόσον ἄστοχος εἶναι ἡ ἰσχυρὴ πίστις ὅτι θρησκεία καὶ ἐπιστήμη εἶναι ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλας, ὅτι τρόπον τινὰ εἶναι χωρισμένοι ὡς διὰ σινικοῦ τείχους.

Καὶ εἶναι μὲν ἡ μὲν θρησκεία κυρίως συναισθημα, ἡ δὲ ἐπιστήμη δημιουργημα τῆς διανοίας, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ ἀμφότεραι πηγάζουν ἐκ ψυχικῶν λειτουργιῶν, αἵτινες συνυπάρχουν κατὰ βαθμὸν βεβαίως διάφορον ἐξ ἀρχῆς εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἀλλήλων. Οὐδὲν ὑπάρχει συναισθημα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι συνημμένον μετὰ γνωστικοῦ περιεχομένου. Καὶ οὐδεμία γνώσις ἄνευ συναισθηματικοῦ τόνου. Τοῦτο ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

Ἀπόδειξις τοῦ κύρους τῆς γνώμης περὶ τῆς ἀναπτύξεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ καὶ ἀλληλεπιδράσεως θρησκείας καὶ ἐπιστήμης εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι μήτηρ τοῦ νεωτέρου ὕλισμοῦ καὶ τῆς ἀντιθρησκευτικότητος εἶναι ἡ νεωτέρα φυσικὴ, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

Τὴν ἀλληλεπίδρασιν ταύτην εὐστόχως ἐκφράζει ἡ ἀκόλουθος ρῆσις τοῦ Ἀλβέρτου Ἀϊνστάιν: «Ἐπιστήμη ἄνευ θρησκείας εἶναι ἀνάπηρος, θρησκεία δὲ ἄνευ ἐπιστήμης εἶναι τυφλή.»

Κατὰ ταῦτα, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, ἀναγκαῖον εἶναι οἱ πνευματικοὶ ἡγέται, πρὸ πάντων δὲ οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέται,

πεπροικισμένοι φύσει με ισχυράς θρησκευτικές καταβολάς, να γίνονται κάτοχοι και των φιλοσοφικών διδαγμάτων, τα όποια προέρχονται ούχι άπλώς και μόνον έξ ένοράσεως, αλλά και έκ των συγχρόνων γενικωτέρων έρευνημάτων της Φυσικής, της Χημείας, της Βιολογίας και της Ψυχολογίας. Είναι δέ, κατά την γνώμην ήμων, ή ακριβής γνώσις τούτων άσυγκρίτως πολυτιμότερα πολλοῦ έπουσιώδους, περιττοῦ, ίσως δέ μάλλον επιβλαβούς, ως καταθλίβοντος τὸ πνεῦμα, φόρτου ειδικῶν εἰς μικράς, άσημάντους, λεπτομερείας άναφερομένων θρησκευτικῶν γνώσεων.

Ἀπό τοῦ 1740 μέχρι τοῦ 1815 ἔζη έν Γερμανίᾳ έπιφανής θρησκευτικός ἰδίᾳ λογοτέχνης, ὁ Matthias Claudius. Σύγχρονοι έπιφανείς Γερμανοί έπεσκέπτοντο αὐτόν, ἵνα λάβουν ἄμεσον προσωπικήν αντίληψιν τοῦ άγνοῦ χριστιανικοῦ βίου, τὸν ὁποῖον οὗτος ἔζη μετὰ τῇ πολυμελεστάτης οἰκογενείας του. Ὁ Matthias Claudius οὗτος έν κεφαλαίῳ έπιγραφομένῳ «Die Geschichten von Jesus»¹, ἐγκωμιάζων τὰς άπλᾶς ἱστορίας περί αἰωνίας ζωῆς, περί αγάπης, περί εἰρήνης, περί θαυμάτων κλπ. τοῦ Σωτῆρος, προσθέτει ἐπὶ λέξει τὰ ακόλουθα: «Ὅθεν κοιτάζω τὰς ἱστορίας, εἰς τὰς ὁποίας γίνεται λόγος περί τῆς πίστεως, με ζῆλον και προσέχω εἰς τὸν νοῦν τοιούτων ανθρώπων, ἵνα μάθω ἀπὸ αὐτῶν, ὅχι τί εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μάθω ἀκόμη, διὰ νὰ ἡμπορῶ νὰ πιστεύω, ἀλλὰ τί εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λησμονῆσω ἀκόμη, τί εἶναι ἀναγκαῖον νὰ βγάλω ἀπὸ τὸν νοῦν μου και νὰ τὸ πετάξω μακρὰν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μου, διὰ νὰ εἶναι δυνατόν νὰ καρφώνεται καλὰ ἐπάνω μου ἡ πίστις.» «Πολυμαθὴν νόον ἔχειν οὐ διδάσκει», ἔλεγεν ὁ μέγας ἐξ Ἑφέσου σοφός, ὁ Ἡράκλειτος. Ἡ γνώμη δέ αὕτη ἰσχύει πρὸ πάντων περί τῆς θρησκείας, ἥτις κυρίως εἶναι γέννημα συναισθηματικῆς λειτουργίας.

Ἡγέται ἔχοντες εὐρώστους θρησκευτικὰς καταβολάς και ἄρτίαν φιλοσοφικήν παιδείαν, εἶναι σήμερον οἱ κατ' ἐξοχὴν κεκλημένοι νὰ ἐπιλαμβάνωνται τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς θρησκευτικῆς πίστεως.

Τοιούτους ἡγέτας ἔχει καθῆκον νὰ ἀναζητῇ και νὰ ἐκτρέφῃ ἡ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Και δὲν ἀμφιβάλλομεν μὲν, ὅτι εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ὑπάρχουν τοιοῦτοι, ἄξιοι, ἡγέται, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ αὐξηθῇ κατὰ πολὺ ὁ ἄριθμός αὐτῶν δι' ἐπιμελημένης ἐπιλογῆς και κατὰ τὸ δυνατόν δι' ἐπιμελημένης αγωγῆς ἐκ μικρᾶς ἡλικίας.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ βοηθοῦν τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα, τῶν ὁποίων ὁ πολλαπλασιασμός εἶναι σήμερον ἀναγκαιότερος ἢ ἄλλοτε, ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν, οὔτε ἡ οἰκογένεια, οὔτε τὸ σχολεῖον, οὔτε ὁ συνήθης ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν κατὰ τὸν μέσον ὄρον εἶναι δυνατόν νὰ παρέχουν διὰ τοῦ παραδείγματος και διὰ συμφώνου πρὸς αὐτὸ διδασκαλίας ἐπαρκῆ θρησκευτικὴν μόρφωσιν.

Ὁρμώμενοι ἐξ ὠρισμένων τινῶν γεγονότων, νομίζομεν, ὅτι και ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία, ἥτις διαθέτει τὰ πλουσιώτερα μέσα πρὸς ὀργάνωσιν, και ἄλλοι σοβαροὶ θρησκευτικοὶ σύλλογοι ἐπιτελοῦν ἀξιόλογον κατηχητικὸν ἔργον.

Εὐχόμεθα δὲ νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ προσελκύσουν οὗτοι εἰς κατηχητικὰ σχολεῖα ὅλα τὰ παιδιὰ και ὅλους τοὺς και τὰς ἐφήβους τῆς Πατρίδος ἡμῶν.

1. Hermann Waldenmaier, «Etwas Festes muss der Mensch haben», «Matthias Claudius, seine Botschaft und sein Leben», σελ. 75.

Ἵνα δὲ ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ἀπαιτεῖται ἡ μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἐπιλογή τῶν κατηχητῶν και τῶν κατηχητριῶν, τῶν ὁποίων κύριον προσόν ὀφείλει νὰ εἶναι οὐχι στομφώδεις ρητορεῖαι, ἀλλὰ άγνή θρησκευτικὴ πίστις, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουν ἄπλοι, ἀπηλλαγμένοι ρητορικῶν σχημάτων, με θερμὴν αγάπην λεγόμενοι σύντομοι λόγοι και ὑπὸ ἄρτίας φιλοσοφικῆς παιδεύσεως φωτισμός τοῦ πνεύματος.

Ἀγνῆς δὲ θρησκευτικῆς πίστεως ἄψευδές τεκμήριον εἶναι έν τῷ πρακτικῷ βίῳ παράδειγμα αὐθόρμητον, προερχόμενον οὐχι ἐκ προθέσεως, ἀλλ' ἐκ παγιωθέντος ἐναρέτου βίου, ἐκδηλουμένου ἄνευ συνειδητῆς βουλήσεως. Ἀνθρώποι σταθερῶς ἀκολουθοῦντες τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τοιοῦτον ἰδεώδες πρέπει νὰ ἐκλέγωνται διὰ τὸ ἔργον τοῦ κατηχητοῦ.

Σπυρ. Μ. Καλλιάφας

Η ΜΕΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΞΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ [1837 – 1853]

Μεγάλες και ποικιλόμορφες ἦταν οἱ κληροδοτημένες ἀπὸ τὴ μακρόχρονη δουλεία τοῦ Γένους φροντίδες στὸ νεοσχηματισμένον Ἑλληνικὸ Κράτος, ποὺ ἐξεπήδησεν ἀπὸ τὰ ἀποκατῖδια και τίς στάχτες τοῦ Μεγάλου Ξεσηκωμοῦ.

Ἀπὸ τίς μεγαλύτερες δυσχέρειες, ποὺ ἐπρόβαλαν, ἦταν και ἡ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς λαϊκῆς παιδείας. Ἐν σήμερα, μετὰ ἐλεύθερο βίον ἑκατὸν τριάντα ὅλων χρόνων, εἶναι γενικὴ διαπίστωση ἡ βαρεὶὰ ἀρρώστεια τῆς παιδείας μας· ἂν στὸν αἰῶνα μας, ποὺ αἰῶνα τοῦ παιδιοῦ τὸν εἶπαν, βρίσκονται ἀκόμη μέρη, χωρὶς σχολεῖα και δασκάλους, εὐκόλον εἶναι νὰ φαντασθοῦμε πόσο ἡ ἀνάγκη αὕτη ἐπέζεε βασανιστικά τότε τὸν τόπο! Λύσεις δὲν ἐσπάνιζαν νὰ προτείνωνται και ἐκ τῶν κάτω, ἐφόσον καμμιὰ βελτίωση ἐκ τῶν ἄνω δὲν προέρχονταν. Μερικοὶ ρασοφόροι και λαϊκοὶ εἰσηγοῦνταν τὴ θεραπεία ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς τῆς ἐθνικῆς ἀνάγκης τῶν καιρῶν ἐκείνων με τὴν ἀργὴ και σχολάζουσα περιουσία τῶν μοναστηριῶν. Τὸ παράδειγμα τῶν Βυζαντινῶν, ὅπου ἡ παιδεία ἦταν ἀποκλειστικὸν ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ἢ τὸ πιὸ πρόσφατο παράδειγμα τῆς Τουρκοκρατίας, ὅταν τὸ σχολικὸ κτίριο ἦταν συνήθως ὁ νάρθηκας κάποιου μοναστηριοῦ, δάσκαλος ὁ καλόγερός του και διδακτικὰ βιβλία τὸ Ὁκτώηχι, τὸ Ψαλτήρι και ὁ Ἀπόστολος, φαίνεται νὰ μὴν ἦταν ἄγνωστο στοὺς ἀπλοϊκοὺς, μὰ θερμὰ φιλογενεῖς ἐκείνους ἄνδρες.

Σὲ μερικὲς τέτοιες ἀπόπειρες θεραπείας τοῦ κακοῦ μᾶς μεταφέρουν τὰ παρακάτω ἑξὶ ἀνέκδοτα ἔγγραφα, σωζόμενα στοὺς Μοναστηριακοὺς φακέλλους τῶν «Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους» και ἀναφερόμενα στὸ γενικὸ ζήτημα τῆς παιδείας τῆς ἰδίας ὅλας περιοχῆς, τῆς Δυτικῆς Ρούμελης, μιᾶς δηλαδὴ περιοχῆς, ὅπου εἶχε κυρίως ἀκουσθῇ στὸν κρίσιμο ἐκεῖνο 18ο ἑλληνικὸν αἰῶνα, πολὺ πρὶν νὰ ὑπάρξῃ κράτος και νομοθεσία και μέσα, ὁ λόγος τοῦ μεγαλύτερου τῶν ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως μέχρι σήμερα χρόνων Ἑλλήνων, τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ (1714-1779), ἕνας λόγος, ποὺ ἐζητοῦσε πρῶτα σχολεῖα και ἔπειτα ἐκκλησιές. Καὶ ὁ λόγος τοῦ ἔνθεου ρουμελιώτου ἀναγεννητοῦ ἔρχονταν, γιὰ δευτέρη τὴν φορά, νὰ ἐφαρμοσθῇ και νὰ δώσῃ και πάλι τοὺς καρπούς του.

Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα αὐτά, τὰ 1ο καὶ 2ο ἀναφέρονται στὴν αὐτὴ περίπτωσιν ἑνὸς Ἀκαρνανικοῦ δήμου, τὰ 4ο καὶ 5ο σὲ περίπτωσιν τῆς Ἐπαρχίας Τριχωνίας καὶ σὲ διαφορετικὰς τὸ καθένα περιπτώσεις, τὰ : 3ο (Ἀκροναῖα) καὶ 6ο (Εὐρυτανία).

1ο

Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ ἐπαρχ. Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου. Φ. 173. Γέννησις Θεοτόκου ἢ Μονὴ Ρόμβου. Δήμου Σολίου (1834·1847, "Εγγρ. 89).

Ἀριθ. 1604

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Β. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

«Περὶ παραχωρήσεως ἐκκλησιαστικοῦ Ἐρείπιου»

Παρακαλεῖται ἡ Γραμματεία νὰ μοὶ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1604 τῆς 25 Ἰουνίου τ. ἔ. ἀναφορὰν μου, ἐὰν ἐγκρίνῃ τὴν παραχωρήσιν τοῦ ἐρείπιου οἰκοπέδου, ἀνήκοντος εἰς τὸ διατηρούμενον τοῦ Ρόμβου Μοναστήριον, καθὼς τοῦτο παρεχώρησαν ὁ τε Ἡγούμενος καὶ τὸ Συμβούλιόν του πρὸς τὸν Δῆμον Ἀνακτορίων, διὰ νὰ χρηματίσῃ εἰς κατασκευὴν ἀλληλοδιδασκτικοῦ Σχολείου, διότι ὁ Δήμαρχος προετοιμάζει τὴν ἀναγκαίαν ὕλην διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Σχολείου καὶ δὲν περιμένει εἰμὴ τὴν ἔγκρισιν τῆς Β. ταύτης Γραμματείας διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ οἰκοδομή.

Ἐν Βονίτῃ τῇ 17 Αὐγούστου 1837

Εὐπειθέστατος

Ὁ Διοικητὴς Ἀκαρνανίας
(τ.σ.) Μ. Δαμηράλης

2ο

Γ.Α.Κ. Ἀπὸ τὸν ἴδιον 173 Φάκελλο

Ἀριθ. 24364

Ο Θ Ω Ν

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ τῇ Ὑμετέρας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας τῆς 24 Αὐγούστου τ.ἔ., λαβόντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν γνωμοδότησιν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, ἐπιτρέπομεν νὰ παραχωρηθῇ εἰς τὸν Δῆμον Ἀνακτορίων τὸ ἐν τῇ πόλει τῆς Βονίτζης κείμενον οἰκόπεδον τὸ καὶ ἐρείπιον οἰκίας τῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν διατηρουμένην Μονὴν τοῦ Ρόμβου, συμφώνως μὲ τὴν ἐπαινετὴν συγκατάθεσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς εἰρημένης Μονῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει τοῦ ν' ἀνεγείρῃ ὁ Δῆμος ἐπὶ τοῦ ἐρείπιου τούτου ἰδίᾳ δαπάνῃ κατάστημα ἀλληλοδιδασκτικοῦ Σχολείου.

Τὰ ἐπισυνημμένα εἰς τὴν ἀναφορὰν ἔγγραφα ἐπιστρέφονται.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 28 Αὐγούστου 1837
5 Σεπτεμβρίου

(τ.σ.) ΟΘΩΝ

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, «Περὶ παραχωρήσεως εἰς τὸν Δῆμον Ἀνακτορίων τοῦ οἰκοπέδου καὶ τὸ ἐρείπιον οἰκίας τῆς διατηρουμένης Μονῆς τοῦ Ρόμβου».

3ο

Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ ἐπαρχ. Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου. Φ. 158. Ἀγία Παρασκευὴ ἢ Μυρτάρι, Δήμου Ἀνακτορίων (1834·1842. "Εγγρ. 43).

Ἐν Βονίτῃ τὴν : 24 Μαΐου 1839.

Μεγαλειότατε,

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τοῦ Δήμου Ἀνακτορίων ἔχον πλήρη ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Ὑ. Μεγαλειότητα τολμᾷ νὰ ἐκφρασθῇ ὡς ἐπομένως.

Μεγαλειότατε, ὄντα τὰ τέκνα τῶν Δημοτῶν ἄνευ καθηγητοῦ διὰ νὰ διδαχθῶσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν ὄντες πτωχοὶ δὲν ἠδύνοντο νὰ στείλουν αὐτὰ ἐκτὸς τῆς πατρίδος νὰ διδαχθῶσι τὰ χρειώδη μαθήματα, διὰ τοῦτο συνεδρίασαν τὸ πιστὸν τοῦτο Συμβούλιον ἐξήγαγεν ἐκ συνεισφορᾶς τῶν Δημοτῶν ἐν πολλὰ μικρὸν ἐπιμίσθιον καὶ αὐτεγκატέστησεν καθηγητὴν τὸν ἐν Ἱερομονάχοις Κύριον Φανουήλ Πεταλᾶν, ὄντα ἄνδρα πεπαιδευμένον καὶ θεοφιλεῖ τε καὶ θεοσεβῆ, καὶ διδάσκει αὐτά, πλήν οὕσα ἡ μισθοδοσία πολλὰ ἀνίκανος ν' ἀπαρκέσῃ κἂν τὰ τοῦ ἡμερουσίου του καὶ ἴσως θέλει παύσει τοῦτο τὸ ἱερὸν ἔργον τῶν τέκνων μας.

Μεγαλειότατε, γινώσκον τὸ εὐπειθὲς ταπεινὸν τοῦτο Συμβούλιον τὸ ἐφετὸν τῆς Βασιλικῆς Ὑμῶν χάριτος ὡς πρὸς τὴν παιδείαν τῶν πιστῶν ὑπηκόων Σας, παρουσιάζεται διὰ τῆς παρούσης ταπεινῆς αὐτοῦ ἀναφορᾶς ἐξαιτούμενον τῆς εὐσπλαχνίας Σας, ἵνα εὐαρεστηθῇτε, Ἀναξ, πρὸς ἀπαρτίσμον τούτου τοῦ θείου ἔργου, καὶ παρέχητε τοῦ νὰ διατηρηθῇ ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς εἰς τὸ Μυρτάρι μ' ὅλην τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν ἰδιοκτησίαν αὐτῆς, ἵνα μεταβῶσι κατὰ τὸ παρὸν τρεῖς ἱερωμένοι, ἕως οὗ νὰ ἔλθωσι καὶ οἱ λοιποί, ὅπου ἡ θέσις τῆς Μονῆς εἶναι κατάλληλος διὰ σχολὴν καὶ ὁ καθηγητὴς καὶ οἱ πατέρες καὶ κανεῖς τῶν πτωχῶν μαθητῶν νὰ τρέφονται ἐκ τῶν ὀλίγων τῆς Μονῆς εἰσοδημάτων, ἀποδίδοντες πάντοτε τὴν κατὰ τὸν Νόμον ἀποδεκτάωσιν εἰς τὸ Δημόσιον. Καὶ γενομένου τούτου, Κράτιστε Βασιλεῦ, οἱ ὄντες ἐν τῇ Μονῇ πατέρες θέλουσι προσφέρειν τοῦ, ἀναιμάκτους θυσίας πρὸς τὸν Ὑψιστον Θεὸν πρὸς μακροήμερευσιν τῆς Ὑ. Βασιλικῆς Δυναδὸς καὶ διαδοχῆς τοῦ Ὑ. Θρόνου.

Εὐέλπι μένει, Μεγ. Ἀναξ, τὸ ταπεινὸν Συμβούλιον εἰς τὰ πατρικά Σας ἐλέη καὶ Βασιλικὴν Σας εὐσπλαγχνίαν ὅτι θέλει τύχει τῆς αἰτήσεώς του διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς πτωχῆς ἡμῶν νεολαίας.

Μένει δὲ εὐσεβάστως

Τῆς Ὑ. Μεγαλειότητος
Τὸ πιστὸν Συμβούλιον τοῦ Δήμου Ἀνακτορίων
(ὑπογρ.) Πρόεδρος
μέλος

Νικόλαος Ρίζος

Ἀθανάσιος Μακριστάθης »

Ἀθανάσιος Φραγγόπουλος »

«Δημοτικὸν Συμβούλιον Ἀνακτορίων ἐξαιτεῖται, ὅπως διατηρηθῇ ἡ ἐν Μυρτάρι Μονὴ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς Σχολεῖον»

4ο

Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ ἐπαρχ. Τριχωνίας. Φ. 208. Εἰσόδια Θεοτόκου ἢ Μονὴ Μυρτιάς, Δήμου Παμφείας (1834·1841. "Εγγρ. 105).

Ἀριθ. 7

Συνεδριάσις Ζ'

Τὸ

Ἐπαρχιακὸν Συμβούλιον Τριχωνίας

Θεωροῦν ὅτι ἔργον ἀγαθοεργίας εἶναι τὸ νὰ ἐκπαιδευθῶσιν δύο ἢ τρεῖς νέοι πένητες ἐκ τῶν τῆς ἐπαρχίας μας καὶ διὰ τῶν γνώσεών των ὠφελήσωσιν αὐτὴν οἰονδήποτε ἄλλο μέσον πρὸς ἐκπαίδευσιν δὲν θεωρεῖ εἰμὴ τὴν ἐκ τῶν προσόδων τῆς διατηρουμένης Μονῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, τῆς

ἐπονομαζομένης Μυρτιᾶς, πλεονάζουσιν τυχόν ποσότητες ἐκ τῶν ἀπολύτως ἐξόδων τῆς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ Συμβούλιον, εὐρισκόμενον ἐν ἀγνοίᾳ, δὲν δύναται νὰ γνωμοδοτήσῃ ὀριστικῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, μὴ ἔχον ἀκριβῆ γνώσιν τῶν τε ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Μονῆς ταύτης, δὲν νομίζει ἀνοίκιον νὰ προτείνῃ διὰ τῆς παρούσης ὥστε νὰ ληφθῇ πρόνοια ταχίστως περὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀπολογισμῶν αὐτῆς καὶ ἂν τυχόν ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος ἀναδειχθῇ πλεόνασμά τι τοῦτο νὰ χρησιμεύσῃ ἀναλόγως πρὸς ἐκπαίδευσιν νέων, ἥτοι εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς Θεολογίας, ἢ τῆς Ἰατρικῆς ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἐπωφελῆ.

Ἡ παρούσα νὰ υποβληθῇ ἀνηκόντως ἐνώπιον τοῦ Σ. Ὑπουργείου διὰ τὴν συνεπῆ ἐνέργειάν τῆς.

Ἐγένετο ἐν Ἀγρινίῳ τὴν πρώτην Δεκεμβρίου 1851

Ὁ Πρόεδρος Τὰ Μέλη

Ὁ Γραμματεὺς

5ο

Γ.Α.Κ. Ἀπὸ τὸν ἴδιο 208 Φάκελλο

Ἀριθ. 21770

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν, Κύριε Συνάδελφε, νὰ σᾶς διευθύνωμεν ἐσωκλείστως τὴν ὑπ' ἀριθ. 7 πρᾶξιν τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου Τριχωνίας, εὐχομένου νὰ ἐκπαιδεύωνται ἐκ τῶν προσόδων τῆς κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν ἐκείνην διατηρουμένης Μονῆς Μυρτιᾶς δύο ἢ τρεῖς νέοι ἐκ τῆς αὐτῆς Ἐπαρχίας.

Συνιστῶντες ὑμῖν στενῶς τὴν αἴτησιν ταύτην τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου, λαμβάνομεν ἀφορμὴν καὶ ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ ἐξ ἄλλων αἰτήσεων τῆς αὐτῆς φύσεως, υποβληθεισῶν ἐκ διαφόρων Ἐπαρχιῶν εἰς τὸ ὑφ' ἡμᾶς Ὑπουργεῖον, νὰ σᾶς παρατηρήσωμεν ὅτι ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ ἰδέα ὅτι αἱ διατηρούμεναι Μοναὶ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ συντρέξωσιν εἰς διάφορα κοινωφελῆ καταστήματα, ἄνευ περιορισμοῦ τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τὴν καλὴν διατήρησιν τῶν μέσων, τῶν ὁποίων στεροῦνται μέχρι τοῦδε ἅπασαι αἱ τοῦ Κράτους Ἐπαρχίαι ὥς ἐκ τῆς πενιχρᾶς οἰκονομικῆς τῶν καταστάσεως, ἥθελεν εἶσθαι καλὸν νὰ ἐνεργηθῇ τὸ παρὰ τοῦ εἰρημένου Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου προτεινόμενον μέτρον τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἀπολογισμῶν τῆς περὶ ἧς πρόκειται Μονῆς καὶ ἐὰν τὸ ἐγκρίνητε, νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ Κράτους Μονὰς, διὰ νὰ γνωσθῇ ἡ οἰκονομικὴ αὐτῶν κατάστασις ἐν γένει καὶ τὰ ἐτήσια εἰσοδήματα μετὰ τῶν δαπανῶν τῶν καὶ νὰ υποβληθῇ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὁ τοιοῦτος ἀπολογισμὸς τῶν. Εἰς ὑμᾶς δὲ ἀπόκειται, λαμβάνοντες εἰς ὄριμον σκέψιν τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, νὰ διατάξητε ὅ,τι ἐγκρίνητε, εὐαρεστούμενοι νὰ κοινοποιήσητε καὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαταχθησομένων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἰανουαρίου 1852

Ὁ Ὑπουργὸς

Δημήτριος Δανόπουλος

«Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς διατηρουμένης Μονῆς Μυρτιᾶς»

Γ.Α.Κ. Μοναστηριακὰ Εὐρυτανίας. Φ. 193. Ζωοδόχος Πηγὴ ἢ Μονὴ Φουρνᾶς, Δήμου Κτημενίων. (1834-1853. Ὑγγρ. 21).

Ἀριθ. 6482

Ἐν Μεσολογγίῳ τὴν 24 Ἰουλίου 1853

Ὁ Νομάρχης Ἀκαρνανίας

Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λ.π. Ὑπουργεῖον

«Περὶ τῆς ἐν Φουρνᾷ Μονῆς»

Εὐχὴ τῶν κατοίκων Φουρνᾶς μοὶ ἀπευθύνθη περὶ διατηρήσεως τῆς ἐκεῖσε Μονῆς. Ἐκ τούτου ἀφορμὴν λαβὼν διεξῆλθον τὰ αὐθεντικὰ χρυσόβουλα τοῦ Καλιμάχη καὶ Σούτσου, οἵτινες ἐπροικοδότησαν τὴν μονὴν ταύτην μετ' ἀφιερῶματα πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ διατηρηθῇ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, ὡς καὶ πρότερον, διὰ ταῦτα γνωμοδοτοῦμεν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς Μονῆς ταύτης ὑπὸ τὸν ὅρον τὰ εἰσοδήματα νὰ χρησιμεύσωσι πρὸ πάντων διὰ τὴν μισθοδοσίαν τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου, καὶ παρακαλοῦμεν τὸ Ὑπουργεῖον νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι δέον πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς αἰτήσεως ταύτης.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Νομάρχης
(ὕπογραφή)

Μετέτοιες, μπρὸς στίς ἐπιταγὰς τῆς νέας πραγματικότητος, προσπάθειες, χωρὶς πείρα, χωρὶς τὰ μέσα, χωρὶς κανένα ἄλλον ἐφόδιο, παρὰ μόνα τὸν πολὺ καημὸ τους γιὰ τὴ συγκρότηση, ὕστερ' ἀπὸ τὸ χαλασμό, Κράτους, ἐπάσχιζαν νὰ στερεώσουν τὰ θεμέλια τῆς μεταεικοσιετικῆς ἐλεύθερης πατρίδας, ὅσοι ἀπὸ τούτων κοντινοὺς προγόνους μας ἐπέζησαν τοῦ πανηγυριζόμενου κάθε χρόνου, μέσα στὰ Μαρτιάτικα ἀνθίσματα, θαυμαστοῦ Ἀγῶνα τοῦ Εἰκοσιένα.

Κ. Σ. Κώνστας

ΘΕΟΣΟΦΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ

Ὁ χρησμός τῆς Πυθίας τῷ 580 περίπου π.Χ., ὁ λεχθεὶς πρὸς τὸν Μνήσαρχον, πατέρα τοῦ Πυθαγόρου, καθ' ὃν ἡ σύζυγός του Πυθαίς θὰ γεννήσῃ υἱόν, ὁ ὁποῖος θὰ διαφέρῃ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κατὰ τὸ κάλλος

1. Ἡ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Πυθαγόρου χρονολογία δὲν εἶναι ἀκριβής. (Βλ. Τυπάλδου Γ. Γιτὰ (Μετ. Δ. Γαλανοῦ) Ἀθῆναι 1848, σελ. μγ'. Ζαφειρίου Ν. Ἀρ. θρον εἰς ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν «Ἡλῖος» Τόμ. ΙΣΤ' σελ. 495 κ. ἐ.). Γιτὰ ἢ Βαγαβάδα εἶναι θεοσοφικὸς τῆς διάλογος μετὰ τοῦ Κριῶνα (ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἐνανθρῶπιος πῆσας, παρ' Ἰνδοῖς. Θεὸς Βισνοῦς), καὶ τοῦ ἐπιστηθίου αὐτοῦ Ἀρζούνα (ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς ἐκ τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Πανδοῦ) τὸν ὁποῖον ἐξαίρετως ἡγάπα. Περιέχει δ' ἐν συνόψει πᾶσαν σχεδὸν τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν μυστηριώδη θεολογίαν τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν...

2. Ὁ Πυθαγόρας κατήγετο ἐξ εὐγενικοῦ γένους. Υἱὸς τοῦ Μνηάρχου ἢ Μνησάρχου ἦτο ἀπόγονος τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Ἀγκαίου, ὅστις συνέστησεν ἀποικίαν εἰς τὴν νῆσον Μελάμφυλλον, ἥτοι τὴν σημερινὴν Σάμον, (Βλ. Ἰάμβλ. Χαλ. Βίος Πυθαγ. κεφ. Β' σελ. 19-30. Ἐκδ. Kiessling Στρ. βιβλ. ιδ', παράγρ. 15. Ἐκδ. Κοραῆ. Γαλλ. Μετάφρ. Τ. ΙV. βιβ. XIV, σελ. 280)

και την σοφίαν και θά γίνη ωφέλιμος εις τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπλήρωσε ἀπὸ πατρικὴν ἱκανοποίησιν τὸν γεννήτορα ἀλλὰ καὶ προέλεγε τὴν γέννησιν ἐνὸς μεγάλου φιλοσοφικοῦ καὶ μαθηματικοῦ πνεύματος.

Ὁ Πυθαγόρας καθ' ὁμολογίαν παλαιότερων καὶ νεώτερων ἀντιπροσώπων τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ὑπῆρξε μία ὄντοτης ἀνθρωπίνη, μία μαθηματικὴ διάνοια, ἐν σπάνιον φιλοσοφικὸν πνεῦμα.

Τὰ σκότῃ τῆς βαρβαρότητος, τὰ ὅποια ἐκάλυπτον τὸν τότε κόσμον, ἀναμειγμένα μετὰ τὸν πέπλον τοῦ μυστηρίου καὶ τῶν θρύλων διεργηγνύοντο ἐνίοτε διὰ τὰ παρουσιασθῶν μορφὰ πνευματικά, αἱ ὅποια ἐπέδρων ἐπὶ τῶν αἰώνων τῶν καὶ ἐδημιουργοῦν σταθμοὺς ἐξελιξεως εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν.

Οὕτω καὶ τὸ ἔργον τοῦ Πυθαγόρου καὶ λόγῳ τῆς ἀπομεμακρυσμένης ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔζησε, καὶ διὰ πολλὰς ἄλλας αἰτίας περιεβλήθη τὸν πέπλον τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ θρύλου.

Ὁ Πυθαγόρας ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἑλλάδι καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν συνεχείᾳ πλεύσας εἰς Σιδόνα ἐμυήθη εἰς τὰ μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς τὰς ἱερουργουμένας εἰς Τύρον καὶ Βίβλον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Συρίας ὡς μαρτυροῦν οἱ συγγραφεῖς.

Ἡ Αἴγυπτος μετὰ τοὺς ἱερεῖς τῆς ἐν Μέμφιδι καὶ Διοσπόλει προσείλκυσε τὸν Πυθαγόρα «ὅπως καλλιώνων καὶ θειοτέρων μεθέξειν μνημάτων» ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἰάμβλῖχος. Τὰ ἀπόκρυφα, τὰ ἀπόρρητα, τὰ μυστήρια ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Πυθαγόρου καὶ διεμόρφωσαν τὴν ψυχὸς συνθέσιν του.

Πνεῦμα ἐρευνητικὸν ὁ νέος μύστης τῶν μυστηρίων τῆς Ἀνατολῆς προσεπάθησε νὰ ἐρευνήσῃ ὅλον τὸν ἀνατολικὸν κόσμον. «Ἐπανελθὼν εἰς Χαλδαίαν ἐδιδάχθη ἐν διαστήματι δώδεκα ἐτῶν παρὰ τῶν ἱερέων, ἱεροφαντῶν, ἀρχιπροφητῶν, μάγων καὶ ραββίνων πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς θεολογούμενα καὶ τὰ παρὰ πᾶσι τούτοις ἅγια καὶ ἄρρητα πρεσβευόμενα, μηδεμίαν μυσταγωγίαν ἢ τελετὴν τῶν ὁπωσδήποτε τιμωμένων παραβλέψας.»

Τούτων οὕτως ἐχόντων ὁ Πυθαγόρας καὶ αἱ θεωρίαι αὐτοῦ συγκεφαλαιοῦσιν, οὕτως εἰπεῖν, πᾶσαν τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεοσοφίαν τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας ὅπερ καὶ παρὰ τῶν συγγραφέων βεβαιοῦται: «Φασὶ δὲ σύνθετον ποιῆσαι τὴν θεῖαν φιλοσοφίαν καὶ θεραπείαν, ἃ μὲν μαθόντα παρὰ τῶν Ὀρφικῶν, ἃ δὲ παρὰ Χαλδαίων, Αἰγυπτίων καὶ μάγων κτλ.»³.

Μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ὡς ὁ Πορφύριος δέχονται ὅτι ὁ Πυθαγόρας μετὰ ζήσεως ἐμελέτησε τὴν ὅλην ζωὴν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Ὁ Πορφύριος ὁμολογεῖ ὅτι: «Ἐκ δὲ τῆς περὶ ταῦτα τὰ ἔθνη πλάνης ὁ Πυθαγόρας τὸ πλεῖστον τῆς σοφίας ἐνεπνεύσατο», ὁ δὲ Εὐσέβιος παραδέχεται, «τὴν πᾶσαν σοφίαν ἐξ ἐράνου συστήναι, καὶ τὰ κάλλιστα ἐμπορευθῆναι εἰς φιλοσοφίαν παρὰ τῶν βαρβάρων».

Μορφωμένος κατ' ἄριστον τρόπον ὁ Πυθαγόρας, πνεῦμα ἐρεύνης καὶ κριτικῆς, πάνσοφος διὰ τὴν ἐποχὴν του ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ

3. Διδάσκαλοι του ὑπῆρξαν οἱ δοκιμώτεροι σοφοὶ τῆς ἐποχῆς: Ὁ Κρεόφιλος, ὁ Φερεκύδης, ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Θαλῆς (βλ. Ἰάμβλῖχου: ἔ. ἀ. σελ. 30-32).

4. Ἰάμβλῖχου: ἔ. ἀ. σελ. 38.

5. Τυπάλδου Γ.: ἔ. ἀ., σελ. μδ'· με'.

Ἰάμβλ. αὐτόθι, κεφ. κη', σελ. 318.

Πορφυρίου «Βίος Πυθαγ.» σελ. 145.

Ἡροδότου Εὐτέρ. 81.

Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας παρὰ Ριττέρου καὶ Βράνδου, ἔγχειρ. τῆς φιλοσοφίας Τ. Ι, σελ. 418 κ. ἔ.

ἐκεῖθεν μετὰ περιπλανήσεις εὐρίσκεται εἰς τὸν Κρότωνα ὅπου εἰς τὴν σχολὴν του ἐξετάζονται καὶ διδάσκονται αἱ θεοσοφικαί, φιλοσοφικαὶ καὶ ἐπισημονικαὶ πεποιθήσεις του.

Πολλοὶ εἶναι οἱ συγγραφεῖς οἱ ἀσχοληθέντες μετὰ τὰ μαθηματικά ἐπιτεύγματα τοῦ μεγάλου Πυθαγόρου. Ἡμεῖς σήμερον θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν ὀλίγοις μετὰ τὸ πρόβλημα τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ ὅπως τὸ ἐμφανίζει ὁ φιλόσοφος καὶ θὰ ἐρευνήσωμεν τὰς ἐπιδράσεις τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἐπ' αὐτοῦ.

Τὴν ψυχὴν ἐταύτιζεν ὁ Πυθαγόρας πρὸς τὸν ἀριθμόν, ὅ,τι δηλαδὴ ἦτο ὁ ἀριθμὸς διὰ τὰ ἄλλα πράγματα, ἦτο ἡ ψυχὴ διὰ τὸ σῶμα. Ἐνεκα τούτοις οἱ ἄνθρωποι ὀφείλον νὰ ζοῦν ἐν ἀγιότητι, θειότητι, ἰσότητι καὶ ταυτότητι, διαρκῶς νὰ ἐξετάζουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν καὶ τὰ ἀπόρρητα, νὰ ζοῦν τὴν πραγματικὴν ζωὴν καὶ τοὺς θεοὺς νόμους καὶ αἱ πράξεις τῶν νὰ φέρουν τὸ γνῶρισμα τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγνότητος.

Πῶς ὅμως θὰ ἐπετυγχάνετο τὸ «ἀγνεύειν προσήκει τοὺς σπουδαίους»;

Ὁ Πυθαγόρας, ἂν κοί παρεδέχετο εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ὅμως ἐχώριζε καὶ διέστελλε αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ ἐτοποθετεῖ ταύτην ἀπὸ τῆς καρδίας μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτοι ἐθεώρει τὴν ψυχὴν ὡς τι τὸ ἀνώτερον. Τὴν ψυχὴν τὴν ἀγνήν τρία πάθη τὴν πολιορκοῦν: ὁ θυμὸς, ἡ πλεονεξία καὶ ἡ φιληδονία. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς διανοίας ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων, τῶν αἰσθητῶν, τῶν ὀρέξεων καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ ἐπομένως ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ ἡ τῶν παθῶν νέκρωσις εἶναι χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν περὶ ψυχῆς πεποιθήσεων τῆς Ἰνδικῆς θεοσοφίας ἀλλὰ καὶ τοῦ Πυθαγόρου.

Ἰνδοὶ καὶ Πυθαγόρας πιστεύουν εἰς τὴν ἀνωτέραν πνοὴν τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως καὶ τῆς τάσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τελειοποίησιν ἂν ὑπάρξῃ ἡ νέκρωσις τῶν παθῶν, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς κακίας, ὅτε ἀργότερον μετὰ τὸν θάνατον ἡ ψυχὴ ἀναλόγως τῶν ἔργων τῆς εἶναι δυνατόν καὶ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο διότι ἡ γενικὴ ψυχὴ τοῦ κόσμου καὶ ἡ μερικὴ τοῦ θεωρητικοῦ ἀπορρέουν, κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς, ἀπὸ τὸν Θεόν⁶.

6. Ἀνωνύμου. Βίος Πυθαγόρου παρὰ Φωτίῳ. Ἰδὲ Πορφύριου. Ἐκδοσ. Kiessling. Σελ. 102-104-106.

Τυπάλδου Γ.: ἔ. ἀ. σελ. μς' «ὁ ἄνθρωπος λέγει ὁ Βεάσας καὶ ὁ Πυθαγόρας, γίνεται ἑαυτοῦ βελτίων ἰὸν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν, ἡγουν, ἐν τῇ νεκρώσει τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῆς, ζῶν ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἡγουν ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἐνώσει αὐτοῦ τῇ πρὸς τὸ Θεῖον (ἀνάγκη γὰρ προσιόντα τοῦ ἀχράντου, χωρίζεσθαι αὐτὸν πάσης κακίας). ζῶν καὶ ἐν τῇ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζῶων εὐποιία.

«Θεοῦ γὰρ καὶ τοῦτο καὶ θείας μιμήσεως».

Περὶ τῶν ἀντιλήψεων τῶν Ἰνδῶν ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν λίαν διαφωτιστικὰ εἶναι τὰ κάτωθι ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ κειμένου. «Βατριχάρη Βασιλέως ὑποθήκαι» ἐκδοθέντος ὑπὸ Δ. Γαλανοῦ. Ἀθῆναι 1845 σελ. 61 κ. ἔ.

89. «Ἐγὼ μοναστὴς ἔσομαι, ζῶν ἐξ αἰτήσεως, ἢ ἐσθίων ρίζας, ὡς εὐρίσκω ἐν γῇ δαμάζων τὰ πάθη, μὴ συνὼν ἀνθρώποις, μὴ ἐπιθυμῶν διδόναι καὶ λαμβάνει ἐνδυόμενος ῥάκη, ἢ εἰσι παρερριμένα ἐν ὁδοῖς, μηδεμίαν τιμὴν θέλων μηδὲ κόμπον ἔχων, καὶ τρυφὴν μόνην νομίζων τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀνεσιν.»

90. «Ἡ μὲν γῇ ὡς κλίνη, ὁ δὲ βραχίον ὡς προσκεφάλαιον, ὁ δ' αἰθὴρ ὡς παράπετασμα, ὁ δ' ἀήρ ὡς ριπίδιον, ἡ δὲ σελήνη ὡς λύχνος, ἡ δ' ἀπάθεια ὡς γυνή, οὕτως ἀναπαύεται ἡδῶς ὁ θεωρητικὸς, ὁ θεωρῶν τὸ ὕψιστον Θεῖον καὶ εὐφραϊνόμενος τῇ ἐπιμίσξῃ καὶ ἡσυχίᾳ.»

91. «Ὁ ἀπαθὴς, ὅτε βαδίζει κατὰ τὴν ὁδόν, οὔτε ὀργίζεται, οὔτε ἀγάλλεται, ἀκούων τῶν ἀνθρώπων λεγόντων ταῦτα κατὰ τὴν ἑαυτῶν κρίσιν. Τίς οὗτος; ἀκάθαρτος ἐστίν, ἢ Βράχμαν; ἢ εὐτελής καὶ ἐλάχιστος; ἢ θεωρητικὸς καὶ θεόφρων;»

92. «Ἐπειδὴ ἐγὼ ἀπέρχομαι εἰς τὸ ὕψιστον Θεῖον, ἀφίξις τὴν μεγάλην ἀγνοίαν

Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς εἶναι ἐπίτευγμα σκέψεως τῶν ἀνατολικῶν λαῶν. Αἰγύπτιοι καὶ Ἀσιῶται πρῶτοι διέγνωσαν τὴν προέλευσιν τῆς ψυχῆς, τὴν σημασίαν τῆς διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἔδωσαν μεγάλην ἀποστολήν.

Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὁ Πυθαγόρας εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις διεκήρυξε τὴν πεποίθησιν τοῦ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς* ἂν καὶ τινες ἀμφισβητοῦν τὸ ὅτι ὁ φιλόσοφος αὐτὸς πρῶτος παρουσίασε τὸ πρόβλημα τῆς ἀθανάτου ψυχῆς. Ἄρα γε ἡ πεποίθησις αὕτη τοῦ Πυθαγόρου εἶναι ἀπόρροια θεοσοφικοφιλοσοφικῆς ἐπιδράσεως τῶν βαρβάρων φιλοσόφων καὶ μυστῶν τῶν ἀνατολικῶν θρησκείων ἢ εἶναι ἐπίδρασις τοῦ διδασκάλου τοῦ Φερεκύδου εἰς τὸν ὁποῖον τινες ἀποδίδουν, ὅτι πρῶτος ἐκεῖνος μετὰ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων διεκήρυξε τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς;

Οἰοσδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ Πυθαγόρου διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, σήμερον ὅλοι παραδέχονται ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὁ Πυθαγόρας πρῶτος θεωρεῖται ὡς φανερά διακηρύξας τὸ ἀθάνατον τῆς ψυχῆς καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τοὺς φιλοσόφους καὶ Θεοσόφους τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ μετενσωμάτωσις* καὶ ἡ παλιγγενεσία, ἡ περιπόλησις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοὺς Πυθαγορείους, εἶναι μία ἄλλη πλευρὰ ἀναγνωρίσεως τῆς ἐπιδράσεως τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τοῦ Πυθαγόρου¹⁰.

Ἐπίστευεν ὁ Πυθαγόρας, ὡς ἐδιδάχθη μὴθεις εἰς τὰ Ὀρφικά καὶ εἰς τὰ μυστήρια τῶν ἀνατολικῶν θεοσοφικοφιλοσοφικῶν δοξασιῶν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀπαλλασσομένη τοῦ σώματος, ἐὰν ἔχη ζήσῃ μετ' αὐτοῦ βίον ἀγνόν, ἀνέρχεται καθαρὰ ἐν ὑψηλοτέρῳ κόσμῳ μέχρις οὗτο ἐνὸς πρὸς τὸ Θεῖον. Εἶναι ἡ ψυχὴ ἡ μὴδέποτε ἐν τῷ βίῳ τοῦ Θεοῦ ἀποστᾶσα* ἢ δ' ἐν θεοφροσύνῃ, κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ ἐν θερμοκρασίᾳ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους βιώσασα. Κοινὴ ἡ ἀντίληψις περὶ ψυχῆς Ἀνατολικῶν καὶ Πυθαγόρου, ὁμοία ἢ

ἐνεκα τῆς Θείας γνώσεως, ἣν ἔλαβον παρὰ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀγαθῶν καὶ σπουδαίων ἀνδρῶν, διὰ τοῦτο ἐνὸν τὰς παλάμας, δίδωμι ὑμῖν τὴν τελευταίαν πρόσρησιν, μήτερ γῆ, πάτερ οὐρανέ, φίλον πῦρ, συγγενὲς ὕδωρ καὶ ἀδελφὴ αἰθήρ.»

93. «Ἐν ὥρᾳ θανάτου βοηθός ἐστὶν ἡ ἀρετὴ μόνη· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ματαιότης, ἡ γυνή, ὁ υἱός, οἱ ὑπῆρέται, οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι, ἡ μήτηρ, ὁ ἀδελφός, ἡ τροφή, ἡ δόξα, ὁ πλοῦτος, ἡ μάθησις, τὸ κάλλος, ἡ νεότης, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἔπαρσις.»

7. Bergson H.: L' Energie spirituelle, 1919.

Naville E.: La Vie Eternelle. Ed. 7e, 1909.

Βορέα Θ.: Ἀκαδημικὰ Τόμος Γ', Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φιλοσοφίαν 1935, σελ. 251 κ.έ.

Ἱερὸν βιβλίον τῶν Ἰνδῶν. Γῖτᾶ, Κεφ. ις' στ' 1-4.

(περιέχονται πᾶσαι αἱ προϋποθέσεις διὰ τὴν ἔνταξιν τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ θεοῦ).

8. Ἡροδότου: Εὐτέρπη, παράγρ. 123, σελ. 408. Ἔκδ. Schweigh.

Τυπάλδου Γ.: Ἐ. ἀ. σελ. μθ' «Πυθαγόρας γὰρ ὁ Σάμιος πρῶτος ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι αὐτῷ τὸ μὲν σῶμα τεθνήσκει, ἡ δὲ ψυχὴ ἀναπαύσασα αἰχλήσεται ἀθανῆς καὶ ἀγείρωσ.

Ἡ δὲ τῆς ψυχῆς διαμονὴ καὶ αἰδιότης ἐν τοῖς μάλιστα τῶν Πυθαγορικῶν δογμάτων γνωριμὸν ἐστὶ καὶ περιβόητον.»

9. Βορέα Θ.: α) Ἡ μετεμψύχωσις. Ἀθήναι 1911.

β) Ἡ ἀρχὴ τῆς περὶ τῆς μετεμψύχσεως δόξης τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. Ἀθήναι 1913.

γ) Ψυχολογία, σελ. 444 κ.έ.

10. Ὅπως εἰς τὸν Βουδδισμόν καὶ εἰς τὸν Πυθαγόραν, οὕτω καὶ εἰς τὸν Ἑμπεδοκλῆ ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος εὐρίσκομεν σχετικὰ μὲ τὰ ζητήματα τῆς μετεμψύχσεως

Ἀξίον μνεῖας εἶναι τὸ ἐν τῷ Φαίδωνι (72 Ε): «καὶ κατ' ἐκείνον γε τὸν λόγον, ὃ Σώκρατες, εἰ ἀληθὴς ἐστίν, ὃν σὺ εἶπας θαμὰ λέγειν, ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλο τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὐσα, καὶ κατὰ τοῦτον ἀνάγκη πού ἡμᾶς ἐν προτέρῳ

τύχῃ αὐτῆς μετὰ θάνατον, ἢ αὐτῇ προσδοκίᾳ διὰ τὴν τελικὴν ἔνωσιν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ¹¹.

Ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ Ἀνατολικοὶ ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὴν ἀνωτέραν πνευματικὴν πνοὴν καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐφύτευσαν τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ ἰδανισμοῦ.

Πράγματι τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ ἰδανισμοῦ ἀνεζητήθησαν εἰς τὴν παλαιωτάτην παμπυχίαν καὶ εἰς τὴν ψυχολατρείαν (Animismus). Αἱ βάσεις τῶν δοξασιῶν αὐτῶν στηρίζουν τόσο τὴν Ἰνδικὴν ὅσον καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν.

Τὸ πρόβλημα τῆς υπάρξεως τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι μόνον τὸ μοναδικὸν κοινὸν σημεῖον ταυτίσεως ἀντιλήψεων τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πεποίθησις τοῦ Ἑλληνος φιλοσόφου περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐνιαίου Θεοῦ εἶναι τὸ δεύτερον σημεῖον ἐπαφῆς.

Εἰς καθαρὰν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν δὲν παραδίδεται ὅτι ἔφθασεν ὁ Πυθαγόρας, καίτοι ἐταύτισε τὸ Θεῖον πρὸς τὴν Μονάδα. Ὅπως δὲ εἰς τὸν μικρόκοσμον, ἥτοι τὸν ἄνθρωπον, ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ κινεῖν αἷτιον, οὕτω καὶ εἰς τὸ σῶμα τὸ κινεῖν αἷτιον εἶναι ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον συμβολικῶς παρίστα διὰ τῆς Μονάδος. Οὕτω παρὰ τὴν Μονάδα, δηλαδὴ τὸ ἐν τῷ κέντρῳ πῦρ, ἐτοποθέτει τὴν μεταφυσικὴν Μονάδα, τὸν Θεόν¹².

Εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους Ἕλληνας φιλοσόφους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἔννοια τοῦ ἐνιαίου Θεοῦ εἶναι ἀπὸ τὰς βασικὰς τῶν ἀντιλήψεων.

Οἱ Ἰνδοὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνιαίου Θεοῦ, εἰς Θεός, πιστεύουν. Ἀλλωστε αὕτη εἶναι ἡ κυρίως ὑπαρξίς, τὴν ὁποίαν οἱ Ἰνδοὶ ὀνομάζουν Βράχμα¹³.

Οἱ Πυθαγορείοι, ὁ Φιλόλαος¹⁴, καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἔργου του¹⁵, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰνδοὶ, ὡς ὁ Βεάσας δέχονται ὅτι ὁ Θεός

τινὶ χρόνῳ μεμαθηκέναι, ἃ νῦν ἀναμνησκόμεθα· τοῦτο δὲ ἀδύνατον, εἰμὴ ἦν πού ἡμῖν ἡ ψυχὴ, πρὶν ἐν τῷδε τῷ ἀνθρώπινῳ εἶδει γενέσθαι.»

Ἐπίσης ἄξιον μνεῖας εἶναι τὰ γραφόμενα ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος (Α. 4. 13), ὅπου εἰσάγεται ὁ φιλόσοφος λέγων πρὸς τὸν Ἀριστοδήμον:

«Ὁ τοῖνον μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμελεσθῆναι, ἀλλ' ὅπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσε.»

11. Ἰαμβλ. Αὐτόθι κεφ. 33, σελ. 470: «Παρήγγελον γὰρ θαμὰ ἀλλήλοις μὴ διασπᾶν τὸν ἐν ἑαυτοῖς Θεόν: οὐκοῦν θεοκρασίαν τινά, καὶ τὴν πρὸς θεὸν ἔνωσιν, καὶ τὴν τοῦ νοῦ, καὶ τὴν τῆς Θείας ψυχῆς κοινωνίαν ἀπέβλεπε πᾶσα σπουδὴ δι' ἔργων τε καὶ λόγων.»

Γαλανοῦ Δ.: Γῖτᾶ (Μεταφ. ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ). Ἀθήναι 1848, σελ. λε'.

«Ἡ δὲ ψυχὴ ἐστὶν οὐσία αὐλός, ἀναρχός, θεία (αὐτὸς ἐγώ)· αὕτη ἀνευ αἰσθησέων ζωογονεῖ τὰς αἰσθήσεις· αὕτη ἐστὶ νοῦς, νοερά, τῇ θεωρίᾳ καταληπτὴ· τὸ ἔξω καὶ τὸ ἐνδον τῶν ὄντων, ὑπερτέρα τοῦ σώματος καὶ ἡγεμὼν αὐτοῦ. Ἡ μὲν ὕλη ἐστὶ ὄργανον τῆς συστάσεως τῶν αἰσθήσεων ἡ δὲ ψυχὴ ὄργανον τῆς αἰσθήσεως. Ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ὕλῃ αἰσθάνεται τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὕλης· κυριευομένη ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις μολύνεται καὶ μετενσωματοῦται· κυριεύουσα δὲ αὐτὰς ἀποθεοῦται.»

12. Ζαφειρίου Ν.: Ἐ. ἀ. σελ. 503.

Ἰαμβλ. Αὐτόθι κεφ. 28, σελ. 308. «Τὰν ἀριθμὸν οὐσίαν αἰδιὸν εἶναι μὲν ἀρχὴν Ἰαμβλ. Αὐτόθι κεφ. 28, σελ. 308. «Τὰν ἀριθμὸν οὐσίαν αἰδιὸν εἶναι μὲν ἀρχὴν προμαθεσάτην τῷ παντὸς οὐρανῷ καὶ γὰς καὶ τὰς μετὰ φύσιν, ἔτι δὲ καὶ διαμονὰς ῥίζαν.»

Τυπάλδου Γ.: Ἐ. ἀ. σελ. μζ'. «Μονάδα δ' ἀπόλυτον, ἀρχικὴν καὶ αἰδιὸν οἱ Πυθαγορείοι, ἐξ ἧς τὰ πάντα, λέγει ὁ Φιλόλαος· αὕτη δὲ ἐξ οὐδενός· ἀγεμὼν καὶ ἄρχων ἀπάντων Θεός, εἰς αἰετὸν, μόνιμος, ἀκίνατος, αὐτὸς αὐτῷ ὅμοιος.»

13. Βράχμα: Ἡ δύναμις τῆς ἀγιότητος. Ὁ πλαστοουργὸς καὶ ποιητὴς τοῦ παντός· ἐν ἐκ τῶν τριῶν προσώπων τῆς παρ' Ἰνδοῖς ἱερᾶς Τριάδος. Ἡ ἱερὰ ἱστορία τῶν Ἰνδῶν περιέχεται εἰς τὰ βιβλία Βέδαι καὶ συντομὴ τούτων εἶναι ἡ Γῖτᾶ.

14. Φιλόλαος: Πυθαγόρειος ἀκμάσας κατὰ τὸ β' ἡμῖσι τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ.

15. Πλάτωνος: Φαίδων 72 Ε· Φαῖδρ. 247 Δ· Γοργ. 523.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΩΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Διδασκαλία είναι η οργάνωσις της μαθήσεως. "Ετσι, το πρόβλημα της επιτυχούς διδασκαλίας είναι η οργάνωσις της μαθήσεως για την πρόσκτησι γόνιμων και ζωντανών γνώσεων.

Ο όρισμός της διδασκαλίας ως οργάνωσις της μαθήσεως είναι ρεαλιστικός και ισχύει για κάθε μορφή και είδος διδασκαλίας και για όλους τους βαθμούς τελειότητας, από την κατωτάτη μέχρι την ανωτάτη.

Η οργάνωσις της μαθήσεως δεν απαιτεί πάντοτε την ύπαρξι δασκάλου. Όταν ένα άτομο μελετά μόνο του, αυτοδιδάσκεται και αυτομορφώνεται, είναι υποχρεωμένο να οργανώνει την μάθησί του από μόνο του. Πρέπει να βρή την κατάλληλη διδακτέαν ύλη, να ανακαλύψη μεθόδους μλέτης, να καταρτίση πρόγραμμα εργασίας και να παίζει το διπλό ρόλο του δασκάλου και του μαθητού μαζί.

Μπορεί κανείς να βλέπη την διδασκαλίαν ως μιὰ σειρά από δράσεις στη ζωή μιὰς ομάδος μαθητών με τὸν δάσκαλον ως ἐπίκεντρον τοῦ συμπλέγματος. Οἱ δράσεις αὐτὲς ὑπάρχουν με μεγάλη ποικιλία καὶ σὲ διάφορους βαθμοὺς δυσκολίας. Μερικὲς ἀπὸ τίς δράσεις γίνονται στὴν οἴθουσα

ἐν παντί καὶ τὸ πᾶν ἐν τῷ Θεῷ. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι τόσον οἱ Ἴνδοι ὅσον καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ πρῶτος ὁ Πυθαγόρας κατέληξαν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἑνὸς Θεοῦ ὑπεργηγίνου, ἀνωτέρου ὄντος, κατασκευαστοῦ τοῦ σύμπαντος, εὐεργέτου τοῦ ἀνθρώπου, ἔστω καὶ ἂν ὁ Θεὸς οὕτως τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν Ἰνδῶν δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου.

Βαίνων τις ἀναλυτικῶς ἐκ τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸ ἄγνωστον πληροφορεῖται ὅτι ὁ Πυθαγόρας, ὁ ὁποῖος διέτριψεν εἰς τὰ ἄδυτα τῶν νῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀσίας περισσότερον ἀπὸ τριάκοντα ἔτη, καὶ εἰς τὰ θεολογούμενα παρὰ τῶν σπουδαιοτέρων τούτων ἐθνῶν, ἀφοῦ ἐγνώρισε καὶ ἀφοῦ ἐμύθηθη εἰς τὰ ὑψηλὰ αὐτῶν μυστήρια καὶ τὰς φιλοσοφικὰς πεποιθήσεις τῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν παλαιῶν καὶ νεωτέρων συγγραφέων, ἀφοῦ ἐμόρφωσε σύνθετον γνώμην, ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπὸ τούτων Ἀσιάτας θεοσόφους, εἰς τὴν Ἑλλάδα μετέφερε τὴν ἐννοίαν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, τὰς δύο τῶν ὄντων ἀρχὰς τῆς ἀριθμητικῆς φιλοσοφίας, τὰ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς δόγματα, τὰς περὶ μετεμψυχώσεως καὶ παλιγγενεσίας δοξασίας, τὴν μετὰ θάνατον ὀλβιότητα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν αἰωνίαν τιμωρίαν τοῦ κακοῦ.

Ὁ Πυθαγόρας ἀποτελεῖ ὅθεν μίαν φωτεινὴν ἀκτίδα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῆς Φιλοσοφίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς θρησκείας καὶ μετὰ τοὺς διαδόχους τοῦ Ἑλληνος φιλοσόφους προετοίμασε τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος καὶ ἤνοιξε τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἑνὸς Θεοῦ καὶ τὴν τύχην τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, γενόμενος οὕτω πρόδρομος τῆς κηρύξεως ἐν πολλοῖς Χριστιανικῶν ρημάτων.

Ἑμμ. Ζαμπετάκης

τῆς διδασκαλίας, ἄλλες στὴ σχολικὴ βιβλιοθήκη, ἄλλες σὲ μικρὲς ομάδες μαθητῶν καὶ ἄλλες ὡς ἀτομικὴ κατ' οἶκον ἐργασία. Οἱ δράσεις αὐτὲς συνίστανται στὴν ὑποβολὴ καὶ ἀπάντησιν ἐρωτήσεων, τὴν μετὰ προσοχῆς ἀκρόασι, τὴν ἀναζήτησι καὶ ἐξεύρεσι ἐξηγήσεων, τὴν λύσι προβλημάτων, τὴν ἀσκήσι δεξιοτήτων, τὴν διαπραγματεύσι θεμάτων, τὴν ἐξεύρεσι καὶ μελέτη συναφοῦς μετὰ τὸ ὑπὸ ἐπεξεργασίαν θέμα ἀναγνωστικοῦ ὕλικου καὶ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ στήν τάξι, τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ σὲ συζητήσεις, τίς γραπτὲς ἐργασίες, τὴν κριτικὴ σκέψι καὶ τὴν ἐκτίμησι καὶ ἀπόλαυσι δημιουργικῆς ἐργασίας. Ὁ δάσκαλος βρίσκεται παρὼν σὲ μερικὲς δράσεις καὶ ἄλλοτε ἀρκεῖται σὲ ὑποδείξεις μόνον, ἄλλοτε βοηθεῖ ὅπου καὶ ὅσο πρέπει καὶ ἄλλοτε διδάσκει, ἀναλύει καὶ καθοδηγεῖ τοὺς μαθητὰς. Ἀλλὰ οἱ πλεονεκτήματα τῶν δράσεων, περισσότερα ἀπ' ὅ,τι ὁ δάσκαλος νομίζει, πρέπει νὰ ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴ θέλησι καὶ ἐκλογὴ τοῦ μαθητοῦ. Ὁ κάθε δάσκαλος θὰ τὸ βρῇ ἐνδιαφέρον νὰ βλέπη τὴν ἐργασίαν τοῦ ὡς ἀνάθεσι στοὺς μαθητὰς μιὰς σειρᾶς ἀπὸ δράσεις, πού ἡ ποικιλία καὶ ἡ δυσκολία τῶν διαρκῶς θὰ αὐξάνη. Καὶ στὴν ὅλη αὐτὴ ἐργασία ἡ διδασκαλία συνίσταται στὴν οργάνωσι τῶν δράσεων τούτων χάριν τῆς μαθήσεως.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΩΣ ΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Ἄν διδασκαλία εἶναι ἡ οργάνωσις τῆς μαθήσεως τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ δάσκαλος εἶναι πρωτίστως ἑνας ὁργανωτής. Ἔργον τοῦ κάθε ὁργανωτοῦ εἶναι νὰ κἀν μιὰ ομάδα ἀνθρώπων καὶ τὰ ἄτομα τὴν ἀποτελοῦν νὰ ἐνεργοῦν καὶ ἐργάζωνται τελεσφόρα γιὰ τὴν ἐπίτευξι ἑνὸς κοινοῦ σκοποῦ. Αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι καὶ ὁ ρόλος πού ταιριάζει στὸν δάσκαλο. Κάθε καλὸς ὁργανωτής, εἴτε εἶναι ὁργανωτὴς γραφείου ἢ ἐργοστασίου ἢ σχολείου ἐκδηλώνει στὴν ὅλη ἐργασία τοῦ ὠρισμένα χαρακτηριστικά. Τὰ χαρακτηριστικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἡ πραγματικὴ ἀπόδοσις τοῦ δασκάλου εἶναι:

1. Ὁ καλὸς ὁργανωτής δὲν εἶναι αὐταρχικός. Δὲν ἀποφασίζει γιὰ τὸ κάθε τι αὐτός, οὔτε προσπαθεῖ νὰ ὑποδείξῃ λεπτομερῶς στὸν καθενα τί πρέπει νὰ κἀν καὶ πῶς καὶ πότε νὰ τὸ κἀν. Ὁ λόγος πού ὁ καλὸς ὁργανωτής δὲν πρέπει νὰ εἶναι αὐταρχικός, δὲν εἶναι ἀπλῶς διότι πιστεύει στὴν δημοκρατίαν, ἂν καὶ ἡ πίστις τοῦ σ' αὐτὴν μὴ ποτε νὰ εἶναι βαθειά. Ὁ πραγματικὸς λόγος εἶναι τὸ γέγονός ὅτι οἱ ἄνθρωποι, εἴτε νέοι εἶναι, εἴτε ἡλικιωμένοι, δὲν μποροῦν ὑπὸ τὸ καθεστὼς τοῦ αὐταρχισμοῦ νὰ ἀποδώσουν τὸ μέγιστον. Ὄταν δὲν δίδεται στὸν ἄνθρωπο ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποφασίζῃ καὶ νὰ ἐκλέγῃ μόνος του, ὅταν οἱ ἰδέες τοῦ ἢ οἱ ὑποδείξεις τοῦ περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ ἐνεργῇ καταστέλλωνται ἢ ἀγνοοῦνται, εἶναι σχεδὸν βέβαιον ὅτι οἱ ἐνέργειές του εἶναι καταδικασμένες εἰς ἀποτυχίαν καὶ χάνεται ἔτσι ἡ πιθανὴ θετικὴ συμβολὴ τοῦ.

2. Ὁ καλὸς ὁργανωτής συμπεριφέρεται ὅπως τὸ κάθε ἀπλὸ μέλος τῆς ομάδος, χωρὶς ἰδιαιτέρως δικαιώματα καὶ ξεχωριστὰ προνόμια καὶ ἐξουσία. Καμμιά ὁμῶς ομάδα δὲν μπορεῖ νὰ δράσῃ τελεσφόρα ἢ νὰ διασαφηνίσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς, χωρὶς τὴν καθοδήγησι ἑνὸς ἡγέτου.

3. Ὁ καλὸς ὁργανωτής βοηθεῖ τὴν ομάδα καὶ τὰ ἄτομα πού τὴν ἀποτελοῦν νὰ ἀνακαλύψουν, νὰ μορφώσουν καὶ νὰ διασαφηνίσουν τοὺς σκοποὺς καὶ τίς ἐπιδιώξεις τῶν. Ἄν τυχόν ἑνας δάσκαλος ἐρωτῇ τοὺς μαθητὰς ἢ σπουδαστὰς τοῦ τί πράγμα θὰ ἤθελον νὰ μάθουν, οἱ πλείστοι τούτων δὲν θὰ εἶχαν νὰ δώσουν καμμίαν ἀπάντησι καὶ ἐλάχιστοι μόνον θὰ ἔδιδον μίαν ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν. Ὁ δάσκαλος,

που είναι έμπειρος οργανωτής, δέν λέγει στους μαθητάς του με κάθε λεπτομέρεια τί πρέπει νά μάθουν και τί νά κάνουν κάθε φορά. Αντιθέτως, επιδιώκει πάντοτε νά αποκαλύπτει σ' αυτούς τά πράγματα που πρέπει νά μάθουν και νά κάνουν και που ή αξία των είναι τόσο καταφανής, ώστε νά τους γεννᾶται ή έπιθυμία νά τά μάθουν.

4. **Ο καλός οργανωτής κανονίζει και καταμερίζει υπεύθυνη εργασία σέ όσο μπορεί ευρύτερη κλίμακα.** Τό κατά πόσον είναι δυνατός ό καταμερισμός υπευθύνου εργασίας εξαρτάται από τήν πνευματική στάθμη των μαθητών του. Ο καλός οργανωτής—δασκάλος προσπαθει πάντοτε νά άσκη και εκπαιδεύη τους μαθητάς του νά κάνουν, όσο είναι δυνατόν, μόνοι των τήν εργασία που κάθε φορά τους άνατίθεται. Στα άνώριμα και άπειρα παιδιά ό ρόλος του κολοῦ οργανωτοῦ· δασκάλου είναι ρόλος καθοδηγητοῦ, διότι έτσι μόνον θά μπορέσουν νά κάνουν κάτι τό αξιον λόγου. Σιγά σιγά, όταν ή κάθε συνεργαζόμενη ομάδα μαθητών μαθαίνει πώς νά εργάζεται και τό κάθε μέλος της χωριστά νά κάνει τή δική του εργασία, ό ρόλος του οργανωτοῦ· δασκάλου γίνεται κάθε μέρα και πιό καθοδηγητικός.

5. **Ο καλός οργανωτής ένθαρρύνει και έκτιμᾷ τήν πρωτοβουλία.** Άλλά ή πρωτοβουλία που έπιζητεί νά αναπτύξη είναι πάντοτε μέσα στα εύλογιστα πλαίσια ενός κοινού σκοποῦ. Ο καλός οργανωτής· δασκάλος βλέπει τήν ομάδα των μαθητών του ως πηγή δυνατοτήτων πρὸς υποδείξεις, νέες ιδέες, αξιόλογες προτάσεις και κριτικές παρατηρήσεις. Πιστεύει ότι οί δυό γνώμες είναι προτιμότερες τής μιᾶς, ἔστω κι αν ή μιᾶ ἐξ αὐτῶν είναι ή δική του κι ότι οί 30 ἢ 40 γνώμες (όσοι και οί μαθηταί του) είναι καλύτερες από τίς δυό. Γνωρίζει ακόμη ότι πρέπει νά ένεργή με έπιδεξιότητα, με τάκτ και ένόρασιν, αν πραγματικά θέλει οί πλουσίαις δυνατότητες των μαθητών του νά πραγματοποιοῦν πρὸς ὄφελος ὅλων.

6. **Ο καλός οργανωτής οίκοδομεῖ πάνω στή δύναμι μάλλον παρὰ στήν αδυναμία.** Ὡς γνωστόν, ό κάθε μαθητής δέν είναι ἐξ ἴσου καλός ἢ κακός σ' ὅλα τά μαθήματα. Σέ κάποιο μάθημα σημειώνει μεγαλύτερη έπίδοσιν από τά άλλα, ἄσχετα αν ή έπίδοσίς του αὐτή είναι μετρία. Ο ικανός δάσκαλος ένεργεί πάντοτε με τήν υπόθεσι ὅτι ό κάθε μαθητής του είναι ικανός νά επιτύχη κάτι τό αξιον λόγου, νά προσφέρη κάποια θετική συμβολή, ἔστω κι αν είναι μικρότερη τής άναμενομένης, και καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια ὥστε οί δικές του προθέσεις, προκαταλήψεις και δεισιδαιμονίες, προτιμήσεις κι άποστροφές νά μή ματαιώσουν τήν έπίδοσι ή τήν συμβολή γιά τήν ὁποίαν ό κάθε μαθητής είναι ικανός.

7. **Ο καλός οργανωτής· δάσκαλος έκθάλπει στήν συνεργαζόμενη ομάδα τήν αυτοκριτική και τήν αυτοεκτίμησι.** Ὡς ήγέτης και καθοδηγητής πρέπει νά αποκαλύπτει στους μαθητάς του ποῦ έπέτυχαν και ποῦ απέτυχαν. Οί τέτοιες ὁμως κρίσεις και έκτιμήσεις δέν πρέπει νά έκπορεύονται μόνον από τόν ἴδιο τόν δάσκαλο, οὔτε νά χρησιμοποιηται ὡς μοναδικό κριτήριο ή δική του έκτίμησις τής εργασίας. Έργο του είναι νά κρατᾷ έμπρός στα μάτια των μαθητών ένα καθρέπτη τής ὅλης εργασίας των, ὥστε νά βλέπουν από μόνοι των με καθαρότερο μάτι και νά κρίνουν τήν εργασία των με αντικειμενικότητα.

8. **Ο καλός οργανωτής έλέγχει τήν τάξι του, διότι, χωρίς τόν έλεγχο, τήν πειθαρχία και τήν τάξη, τίποτα δέν γίνεται ὅπως πρέπει.** Η πειθαρχία ὅμως που έπιβάλλεται άπ' ἔξω δέν έχει μεγάλη αξία, αν σιγά σιγά δέν μεταβληθῇ και προαχθῇ σέ αυτοέλεγχο, αυτοπειθαρχία γιά τήν πλήρωσι τοῦ κοινού σκοποῦ των.

Τά ὀκτώ αὐτά σημεία είναι τά ένεργά χαρακτηριστικά τοῦ κάθε καλοῦ οργανωτοῦ. Είναι τά χαρακτηριστικά τοῦ πρώτης τάξεως δασκάλου. Ο δάσκαλος, αντίθετα με κάθε άλλο οργανωτή (π.χ. εργοστασίου), εργάζεται πρωτίστως με ανθρώπους και ἔργον και καθήκον του είναι νά δημιουργή καταστάσεις, στίς ὁποῖες οί μαθηταί νά μποροῦν νά καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια και νά επιτυχάνουν ὅ,τι είναι δυνατόν.

Η ΠΡΟΒΑΛΛΟΥΣΑ ΛΥΣΙΣ

Η έρευνα γιά τήν ανακάλυψι μεθόδων και μέσων βελτιώσεως τής διδασκαλίας έχει άρχισει σέ ευρύτατη κλίμακα από πενήντα και πλέον ἔτων. Όλα αὐτά τά ἔτη τοῦ πειραματισμοῦ και τῶν προσπαθειῶν μᾶς ἔχουν διδάξει ὅτι ή διδασκαλία δέν μπορεί σοβαρά νά βελτιωθῇ με καμμιά νέα στερεοτυπη μεθοδολογία και με καμμιά σειρά έποπτικῶν ὀργάνων.

Η μάθησις πρέπει νά οργανώνεται σέ δράσεις που είναι πραγματικές και ἑλκυστικές και πολύτιμες στόν τρόφιμο· που στρατολογοῦν τήν σκόπιμη ένέργειά του, που τόν θέτουν ένώπιον σημαντικῶν προβλημάτων, που τόν ὡδηγοῦν σέ βαθύτερη και ευρύτερη ένόρασι και πιό τέλειαις και κατάλληλαις δεξιότητες.

Κανένα σχολεῖο στόν κόσμο δέν έχει ὁλότελα και ικανοποιητικά μετατρέψει τήν ιδέα αὐτή σέ πράξι, αλλά πλείστα σχολεῖα ἔχουν ἐπ' αὐτοῦ επιτελέσει μιᾶ αξιόλογη και σημαντική πρόδοσι. Έξετάζοντες τήν σχολική πράξι τέτοιων σχολείων, είναι δυνατόν νά ἴδουμε με κάποια πραγματική διαύγεια και βεβαιότητα τί στοιχεῖα ὑπάρχουν στήν ὀργάνωσι τής διδασκαλίας ὑπό τό πνεῦμα τής παραπάνω έκπηγαζούσης αντίλήψεως.

1. **Πρέπει νά γίνουν ριζικές ἀλλαγές στα πρότυπα τής μαθήσεως και τής διδασκαλίας.**

α) Στο Παλαιό Σχολεῖον ή διδασκτέα ὕλη είχε τήν μορφήν ξεχωριστῶν μαθημάτων που έδιδάσκοντο ξεχωριστά και ανεξάρτητα από τά ένδιαφέροντα και τήν έπιθυμία των μαθητῶν.

Στό Νέο Σχολεῖον ή διδασκτέα ὕλη, με τήν ὁποία συντελεῖται ή μάθησις, εκλέγεται και πρέπει νά εκλέγεται με τήν συνεργασία μαθητῶν και δασκάλου.

β) Τό Π.Σ. ξεχώριζε τίς σχολικές από τίς έξωσχολικές δράσεις.

Τό Ν.Σ. τείνει νά βλέπῃ κάθε ὀργανωμένη, γόνιμη και αξιόλογη δράσι ὡς σπουδαία και πολύτιμη παιδευτική ένέργεια και νά θεωρῇ τά επιτεύγματα των μαθητῶν σχετικά μ' αὐτή ὡς ἀπαραίτητο μέρος τής σχολικής επιδόσεώς των.

γ) Τό Π.Σ. προσπαθοῦσε νά διδάξῃ ή αναπτύξη δεξιότητες και ικανότητες, ὅπως π.χ. είναι ή μαθηματική ικανότης, ή έπιστημονική τεχνική, ή άποτελεσματική χρῆσις τής ἑλληνικῆς γλώσσης, κλπ. με ειδικές και μεμονωμένες άσκήσεις.

Τό Ν.Σ. προσπαθει ὥστε ή ανάπτυξις τέτοιων δεξιοτήτων και ικανότητων νά συνδέεται με τήν ανάγκη τοῦ μαθητοῦ νά τίς χρησιμοποιῇ στήν τελεσφόρα έκτέλεσι αξιόλογων ἔργων. Τό Ν.Σ. διατηρεῖ τήν άσκησιν, αλλά σέ στενή συνάφεια με τήν άμεση χρῆσι της, σπάζοντας ἔτσι τήν άπομόνωσί της.

2. **Πρέπει νά γίνουν ριζικές ἀλλαγές στα κίνητρα τής μαθήσεως.**

α) Τό Π.Σ. χρησιμοποιοῦσε τό ένδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ γιά νά τόν κάνει νά άσχοληται με θέματα που ἦταν από πρὶν καθωρισμένα και που δέν τά ἐξέλεγε ό ἴδιος.

Στό Ν.Σ. τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ εἶναι ἕνας παράγων ποὺ βαρύνει πολὺ στὴν ἐκλογὴ τῆς ὕλης καὶ τῆς δράσεώς του.

β) Στό Π.Σ. οἱ σκοποὶ καὶ τὰ μέσα καθωρίζονται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν δάσκαλο καὶ οἱ μαθηταὶ εἰργάζονται γιὰ τὴν ἐπιτυχία τούτων. Τὸ χαρακτηριστικὸ μέσον ποὺ ὁ δάσκαλος χρησιμοποιοῦσε γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τούτου ἦτο τὸ σύστημα τῆς βαθμολογίας καὶ ἡ τιμωρία,

Στό Ν.Σ. οἱ σπουδαιότερες δράσεις, στὴν ἐκλογὴ τῶν ὁποίων ὁ μαθητὴς παίρνει ἐνεργὸ μέρος, εἶναι ἐλκυστικὲς καὶ προκαλοῦν τὴν νοημοσύνη καὶ τὴν συνειδητὴ προσπάθειά του καὶ ὁ μαθητὴς ἀκολουθεῖ δικά του πρότυπα. Ἀκόμη, ἡ ἀξία τῆς ἐπιδόσεως τοῦ κάθε μαθητοῦ δὲν κρίνεται συγκριτικὰ μὲ τὴν ἐπίδοσιν τῶν καλυτέρων μαθητῶν, ἀλλὰ προσδιορίζεται ἀντικειμενικὰ ἀπὸ τὴν καθαυτὴν κατάστασιν.

γ) Τὸ Π.Σ. χρησιμοποιοῦσε πολὺ ὥς πνεῦμα τοῦ συναγωνισμοῦ ἀνάμεσα στοὺς μαθητὰς καὶ δημιουργοῦσε καταστάσεις, στίς ὁποῖες ὁ κάθε μαθητὴς ἀγωνίζετο κυρίως νὰ ἐπιτύχῃ μιὰ καλύτερη ἐπίδοσιν συγκριτικὰ μὲ τὴν ἐπίδοσιν τῶν συμμαθητῶν του.

Τὸ Ν.Σ. δημιουργεῖ καταστάσεις, ὅπου ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ ἀναλάβῃ εὐθύνες, συνεργαζόμενος μὲ τοὺς συμμαθητὰς του, σὲ θέματα ποὺ ἐξέλεξαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ ποὺ ἀπαιτοῦν ὁμαδικὴν ἐπίδοσιν.

3. Πρέπει νὰ γίνουν ριζικὲς ἀλλαγὲς στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τῆς μαθήσεως.

α) Στό Π.Σ. ἡ πειθαρχία τῆς τάξεως ἐπεβάλλετο ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐλάχιστα συνεδέετο μὲ τὴν μάθησιν.

Στό Ν.Σ. ἡ πειθαρχία εἶναι ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς συνειδητῆς προσπάθειας καὶ αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν γιὰ τὴν ἐπιτυχή ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας τῶν. Ἡ πειθαρχία ἐκπηγάζει ἄμεσα ἀπὸ τὴν ἐνδιαφέρουσα ἐργασία ποὺ ἐκτελοῦν καὶ ἀποτελεῖ ἔτσι μέρος τοῦ φαινομένου τῆς μαθήσεως.

β) Στό Π.Σ. ἡ πειθαρχία τῆς τάξεως ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἔλεγχον καὶ δυνάμεις ποὺ ἐπεβάλλοντο ἀπ' ἔξω, φυσικὴ δὲ συνέπεια ἦταν ἡ διασάλευσις τῆς πειθαρχίας, ὅταν ὁ ἔλεγχος αὐτὸς διὰ διαφόρους λόγους δὲν ὑπῆρχε (π.χ. κατὰ τὴν ἀπουσία τοῦ δασκάλου).

Στό Ν.Σ. ὁ πειθαρχικὸς ἔλεγχος ἐνυπάρχει στὴν ὑπάρχουσα σὲ λειτουργία κοινωνικὴ κατάσταση, ὅπου ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐργάζονται γιὰ ἕνα κοινὸ σκοπὸ.

4. Πρέπει νὰ γίνουν ριζικὲς ἀλλαγὲς στὴν χρονολογικὴ σειρά κατὰ τὴν ὁποία διδάσκονται οἱ ἐνότητες.

α) Στό Π.Σ. ἡ κατάταξις τῆς ὕλης ἐγένετο κατὰ τὴν λογικὴν σειρά καὶ κάθε θέμα καὶ ἐνότης ἐχρησίμευε γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τῶν ἐπομένων κεφαλαίων.

Στό Ν.Σ. ἡ κατάταξις τῆς διδασκτέας ὕλης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὁργανικὴν σχέσιν του καὶ τὴν ἐπίδρασιν ποὺ ἔχει ἐπὶ τῆς διανοητικῆς καὶ προσωπικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τροφίμου.

β) Στό Π.Σ. ἡ σειρά τῶν μαθημάτων καὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἐνοτήτων ἐσχεδιάζετο καὶ ἀπεφασίζετο ἀπὸ πρὶν, χωρὶς τὴν συμμετοχὴν μαθητῶν. Τὸ ἴδιο συνέβαινε ὅσον ἀφορᾷ τὰ στάδια ποὺ ἀκολουθοῦντο κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐπὶ μέρους ἐνότητος.

Στό Ν.Σ. ἡ εὐθύνη τῆς καταρτίσεως τοῦ σχολικοῦ προγράμματος ἐξακολουθεῖ νὰ βαρύνῃ τὸν δάσκαλον, ἀλλὰ τὸ ὅλον πρόγραμμα τῆς ἐργασίας εἶναι τόσο ἐυλύγιστον, ὥστε νὰ μπορῇ κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἐκτελέσεώς του νὰ γίνονται τροποποιήσεις μὲ τὴν συνεργασία καὶ τὴν πρωτοβουλία τῶν μαθητῶν.

5. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραπάνω ριζικὲς ἀλλαγὲς στὴν ὁργάνωσιν τῆς μαθήσεως πρέπει ἀπαραίτητα νὰ γίνουν ἀλλαγὲς καὶ στὸ περιεχόμενον τῆς μαθήσεως.

α) Τὸ Π.Σ. ἀσχολεῖτο πρωτίστως μὲ τὴν μετάδοσιν τῶν διαφόρων πολιτιστικῶν ἐπιτευγμάτων.

Τὸ Ν.Σ. ἐπιδιώκει πρωτίστως νὰ κἀνῃ τοὺς μαθητὰς νὰ κατανοοῦν καὶ ἐλέγχουν τὶς καθημερινὲς καὶ ἄμεσες προσωπικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀνάγκες καὶ προβλήματα σὲ τέτοια πεδία ὅπως εἶναι ἡ ὑγεία, ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου, ἡ κατάλληλη χρησιμοποίησις τοῦ ἐλεύθερου χρόνου (τῶν διακοπῶν) κλπ. Δὲν ἀγνοεῖ βέβαια καὶ τὰ πολιτιστικὰ ἐπιτεύγματα, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ τὰ μεταδίδῃ γιὰ ἴδιο λογαριασμό των, τὰ κἀνῃ ὁργανικὸ μέρος τῆς ζωῆς τοῦ μαθητοῦ.

β) Τὸ Π.Σ. χρησιμοποιοῦσε ἀποκλειστικὰ ἀκαδημαϊκὲς γνώσεις.

Τὸ Ν.Σ. δὲν περιορίζεται στίς θεωρητικὲς ἢ ἀκαδημαϊκὲς γνώσεις, ἀλλὰ δανεῖζεται ἀπὸ τὴν ὅλη ἀνθρώπινη πεῖρα — κοινωνικὴ, αἰσθητικὴ, ἠθικὴ, χειρωνακτικὴ.

γ) Τὸ Π.Σ. ἀνέπτυξε δεξιότητες καὶ ἱκανότητες, ποὺ ἐχρησίμευαν στὸν μετέπειτα βίον τοῦ μαθητοῦ.

Τὸ Ν.Σ. διδάσκει γνώσεις καὶ ἀναπτύσσει δεξιότητες καὶ ἱκανότητες γιὰ τὴν ἄμεση χρῆσιν των σὲ σημαντικὲς κοινωνικὲς δράσεις καὶ γιὰ τὴν ἄμεση ἐπίδρασιν ποὺ ἀσκοῦν ὅτ' ἄμεσο παρὸν ἐπὶ τῆς ὅλης ἀναπτύξεως καὶ προαγωγῆς τῆς προσωπικότητος τῶν μαθητῶν.

δ) Τὸ Π.Σ. χρησιμοποιοῦσε κυρίως ὕλη στατικὴ, ὅπως τὰ κλασσικὰ συγγράμματα, τὴν Ἀρχαία Ἱστορίαν καὶ τὰ δεδομένα τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ Μαθηματικῶν.

Τὸ Ν.Σ. ἐξακολουθεῖ νὰ χρησιμοποιοῖ τὴν μεγάλη συμβολὴ τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ προτιμᾷ τὴν σύγχρονη ὕλη ποὺ μεταβάλλεται μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, περιλαμβάνουσα καὶ ὕλη ποὺ συνέλεξαν οἱ μαθηταὶ καὶ ὁ δάσκαλος ὡς μέρος τοῦ φαινομένου τῆς μαθήσεως.

Αὐτὲς εἶναι σὲ γενικὲς γραμμὰς οἱ σημαντικὲς καὶ ἐκδηλεῖς διαφορὲς ἀνάμεσα στὴ Νέα καὶ Παλαιὰ Παιδαγωγική. Σημειώτεον ὅτι εὐθὺς ὡς γίνῃ μιὰ ριζικὴ ἀλλαγὴ στὴν ὁργάνωσιν τῆς μαθήσεως, αὐτόχρονα μεταβάλλεται καὶ ἡ λειτουργία τοῦ σχολείου. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Νέου Σχολείου ἐναντὶ τοῦ Π.Σ. ἀναφορικὰ μὲ τὰ ἀποτελέσματα εἶναι σήμερον γενικὰ παραδεκτὴ καὶ ἔχει ἀποδειχθῇ καὶ ἀπὸ γενόμενες ἐπιστημονικὲς συγκρίσεις. Τὸ γεγονός ὅτι σήμερον οἱ μαθηταὶ μαθαίνουν καλύτερα καὶ ἐπιτυγχάνουν καλύτερα ἀποτελέσματα στὰ ὁργανωμένα σὲ νέες βάσεις σύγχρονα σχολεῖα εἶναι ἀσφαλῶς μιὰ ἐγγύησις μελλοντικῆς μας προόδου.

Ἰω. Χαραλαμπίδης

ΕΝΑ ΣΟΒΑΡΟ ΖΗΤΗΜΑ ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ διάβασα σὲ ἕνα ἀγγλικὸ περιοδικὸ ἕνα ἄρθρον ἐνὸς Ἀγγλοῦ συναδέλφου, ἀναφερόμενο στίς δυσκολίες, τίς ὁποῖες συναντοῦν οἱ Ἀγγλοὶ μαθηταὶ στὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς. Στὸ ἄρθρον αὐτὸ ὁ ξένος συνάδελφος λέγει ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μαθητῶν προτιμοῦν τὴν λύσιν ἀριθμητικῶν ἀσκήσεων, ἀπὸ τὴν λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα μάλιστα μισοῦν. Λέγει δὲ ὅτι ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι πρέπει νὰ αἰσθανόμαστε ντροπὴν γι' αὐτὸ τὸ γεγονός.

βλημα ή σέ τί αναφέρεται ένα πρόβλημα. 'Απ' την αρχή έμαθε ότι οι αριθμοί αντιπροσωπεύουν πολλά πραγματικά αντικείμενα, τα όποια υπάρχουν. Μ' αυτόν τον τρόπο έμαθε κάθε τι σχετικό με τους αριθμούς. 'Αργότερα χρειάζεται να διατεθή περισσότερος χρόνος για την ανάπτυξη της ικανότητας στην μηχανική αριθμητική εργασία.

Είναι σχεδόν βέβαιο ότι κατά την περίοδο της διδασκαλίας των κανόνων των τεσσάρων πράξεων, τα παιδιά εκτίθενται στον μεγάλο κίνδυνο ν' αρχίσουν ν' αντιπαθούν τα προβλήματα. 'Ημέρα με την ημέρα έξασκούνται στην πρόσθεση, στην αφαίρεση και τις άλλες αριθμητικές πράξεις. Και είναι πολύ εύκολο για τους δασκάλους να ξεχάσουν το σκοπό όλων αυτών. 'Ακόμη υπάρχει ένας άλλος κίνδυνος. Τα παιδιά τα όποια έκαμαν μια καλή αρχή στο κατώτερο τμήμα του Δημοτικού σχολείου με καλή πρακτική θεμελίωση, θά δυσκολευθούν στις ανώτερες τάξεις, όταν τους δοθή κατά κόρον σωρεία πράξεων, για τις όποιες δέν έγινε και πολλή σκέψη στις κατώτερες τάξεις. 'Εκείνο το όποιον πρέπει να γίνει στις ανώτερες τάξεις είναι να διατηρηθή μια ισορροπία μεταξύ της άσκησης στη μηχανική αριθμητική και της συνεχιζόμενης εφαρμογής των αριθμητικών γνώσεων.

Πολλοί δάσκαλοι λύουν το πρόβλημα αυτό με το να δίδουν στο τέλος κάθε μαθήματος και λίγα προβλήματα, ή κατά τον προγραμματισμό της εργασίας—άν τον κάνουν—να δίδουν αρκετή θέση στα αριθμητικά προβλήματα, σύγχρονα με την μηχανική εξάσκηση.

"Όμως ή λύση ενός προβλήματος, όπως ανέφερα και προηγουμένως, βρίσκεται στις ευρύτερες σπουδές που γίνονται στις κατώτερες τάξεις του σχολείου.

Τα κέντρα ενδιαφέροντος και ή επεξεργασία των διαφόρων εννοιών μη την Ε.Σ.Δ. βοηθούν το παιδί να εύρνη τον όρίζοντα της αντιληπτικής του ικανότητας. Το μαθαίνουν να σκέπτεται και να σχηματίζει μια σωστή και ευρύτερη αντίληψη για τον κόσμο των αριθμών. 'Ενότητες, όπως ή «άγορά», το «ύφαντήριο», οι «μεταφορές», το «ταχυδρομείο» κλπ. και ή κατάλληλη διδασκαλία της φυσιογνωστικής ύλης, δίδουν την εύκαιρία στο παιδί να εύρνη την αριθμητική του αντίληψη και να έθισθή στη λύση προβλημάτων παρμένον από τη ζωή και το περιβάλλον του.

Φυσικά δέν υπάρχει μια γρήγορη και μυστική μέθοδος για τη λύση πραγματικών προβλημάτων, τα όποια το παιδί εύρίσκει στο έγχειρίδιό του ή το δίδονται από το δάσκαλο. Το βάθος των αριθμητικών του γνώσεων, ή θέση που παίρνει έναντι του αριθμού και ή κατανόηση της σημασίας του, θά τον βοηθήσουν πολύ στην αντιμετώπιση ενός προβλήματος.

Το παιδί όμως πρέπει να έχη πίστη στις δυνάμεις του. Θά πρέπει να έχη αναπτύξει μια κριτική τάση και να μη δέχεται άσυζητητί τις απόψεις της σύθεντίας, οποιαδήποτε κι αν είναι αυτή.

Θά πρέπει να κατανόηση το πρόβλημα και να πάρη μια απόφαση για τον τρόπο της λύσεώς του. Δέν πρέπει να έθισθή να δοκιμάζει κάθε τρόπο λύσεως με την προοπτική ότι αν αποτύχη θά ακολουθήση έναν άλλο. Πρέπει να συλλάβη το πρόβλημα. "Όχι μόνο να το διαβάση, αλλά να κατανόηση αυτό που διάβασε. Συχνά οι δάσκαλοι ξεχνούν ότι ή κατανόηση δέν επιτυγχάνεται τόσο εύκολα, ιδιαίτερα όταν ή μέθοδος με την όποια έμαθαν την πρώτη ανάγνωση έριχνε το βάρος της όλης προσπάθειας στην αναγνώριση των λέξεων και όχι στη σκέψη και στην κατανόηση της έννοιας του κειμένου. 'Ακόμη πολλά από τα έγχειρίδια της 'Αριθμητικής είναι γραμμένα σε γλώσσα που δύσκολα γίνεται κατανοητή κι από μικρά παιδιά. "Όταν τα παιδιά χρησιμοποιούν βιβλία σαν κι αυτά, βάζουν τους

δασκάλους στον πειρασμό να υπερπηδούν τα προβλήματα και προσκολλώνται στην εύκολη, εύκολόληπτη και εύκολη στη βαθμολογία μηχανική εργασία (λύση αριθμητικών άσκήσεων). Γι' αυτό πρέπει να δίδεται μεγάλη προσοχή στο έγχειρίδιο που θά χρησιμοποιηθή από τα παιδιά. Οι δάσκαλοι μπορούν με τη συνεργασία των μαθητών να δημιουργούν δικά τους κατάλληλα προβλήματα, και αφού τα εκτυπώνουν σε κάρτες ή φυλλάδια, στο πρόχειρο τυπογραφείο του σχολείου, να τα δίδουν στους μαθητές των.

Στην περίπτωση αυτή θά κινήσουν το διαφέρον των μαθητών, διότι τα προβλήματα που τους δίνονται για λύση είναι δικό τους δημιούργημα, εύκολοκατανόητα και προσαρμοσμένα στη γλώσσα τους και στις ικανότητές τους.

Πρέπει να διατίθεται χρόνος για να εξασκηθούν τα παιδιά στην κατανόηση των προβλημάτων. Αυτό είναι κάτι το όποιον πρέπει να αντιμετωπισθή και κατά τη διδασκαλία της γλώσσας και θά έπιτευχθή με τη λεπτομερειακή συζήτηση και έπιμονή στην κατανόηση του κάθε τι που διαβάζεται.

'Ακόμη κατά την ώρα του μαθήματος της 'Αριθμητικής θά πρέπει να διατίθενται 10' - 15' της ώρας για συζήτηση επί των λεπτομερειών του προβλήματος και να έλέγχεται κατά πόσον το πρόβλημα κατενοήθη από κάθε μαθητή.

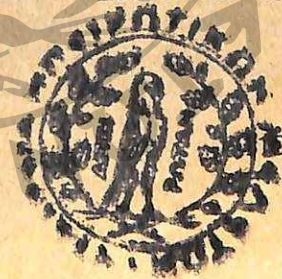
"Όταν αρχίσουμε να εργαζόμαστε μ' αυτό τον τρόπο, ο φόβος και ο τρόμος που αισθάνονται τα παιδιά στη θέα ενός προβλήματος αρχίζουν να έλαττώνονται και τα παιδιά αρχίζουν να βλέπουν το πρόβλημα σαν πρόκληση στην αντιληπτική τους ικανότητα.

Μερικοί εισηγούνται την έξης λύση: Λέγουν ότι μπορούμε να δώσωμε στα παιδιά ένα είδος μηχανικής άσκησης στον χειρισμό των προβλημάτων, κατατάσσοντάς τα, όλα σε ώρισμένες κατηγορίες. 'Αλλ' αυτό είναι μάταιο και όχι σωστή άποψη, γιατί τα παιδιά παρακινούνται να στρέφουν τις προσπάθειές των στην ταξινόμηση του προβλήματος και όχι στην κατανόηση του. "Αλλως τε είναι πολύ δύσκολο να ταξινομήσωμε τα προβλήματα και να τα κατατάξωμε σε διαφόρους τύπους, γιατί πρέπει να έχωμε τουλάχιστον 10 χιλιάδες τύπους.

Είναι αλήθεια ότι δέν υπάρχει σύντομο μονοπάτι για τη λύση ενός προβλήματος και ο σοφός δάσκαλος αποφεύγει έπιπόλαιες και τεχνητές προσπάθειες για να εισηγηθή ένα τέτοιο μονοπάτι. Τα παιδιά πρέπει να κατανοήσουν αυτό που τους λέγεται πριν έπιζητήσουν να εύρουν εκείνο που τους ζητείται. Και τα μικρά παιδιά με τα όποια δουλεύωμε και στα όποια ή συζητήσεις μας αναφέρεται έχουν ανάγκη άσκησης στην κατανόηση.

Τα μικρά παιδιά είναι σε θέση να λύσουν προβλήματα, γιατί ή ζωή παρουσιάζει όλο προβλήματα και γιατί λύνουν προβλήματα από την ημέρα που ήλθαν στο σχολείο. Και ούδέποτε παύουν να ενεργοούν έτσι, σ' ένα σχολείο, την εργασία του όποιου διέπει ή λογική και διότι, αν και πρέπει να αφιερώνουν αρκετόν χρόνο στα μηχανικά τρικ, γνωρίζουν ότι αυτά τα τρικ είναι μόνον (εργαλεία), μέσα τα όποια θά χρησιμοποιήσωμε στην ένασχόλησή μας με το πραγματικό έργο της 'Αριθμητικής.

Ευθ. Κασιώλας

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΕΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η καθημερινή παρατήρησι δείχνει καθαρά ότι το παιδί κατ' αρχάς κατασκευάζει αντικείμενα διάφορα σάν παιχνίδια και κατόπιν βαθμηδόν σοβαρώτερα ιδικά του έργα και αποκτᾷ εἰσέτι κατόπιν τὴν ἱκανότητα πρὸς κατανόησιν καὶ ξένων ἔργων καὶ μετὰ τὸ τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ μάλιστα αὐθορμήτως. Εὐθύς μετὰ τὴ φοίτησί του στὸ νηπιαγωγεῖο αὐξάνουν στὸ παιδί καὶ οἱ ἀπαιτήσεις πρὸς τὸ ἔργο του. Τώρα τὸ κατασκευάσμά του πρέπει νὰ ἔχη ὄχι μόνον ἀπλῶς σύμβολα τοῦ παριστωμένου ἔργου, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖα ἀντιπροσωπευτικὰ καὶ ἀπὸ τὴν λειτουργία του. Τὸ πλοῖο π.χ. τώρα πρέπει νὰ πλέη, ὁ σιδηρόδρομος νὰ ταξιδεύη, ὁ μύλος νὰ μπορῇ νὰ γυρίζη κ.τ.λ.

Καὶ τώρα ὑπερτερεῖ στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ ἡ χαρὰ γιὰ τὴν παραγωγὴ. Στὴν παραγωγικὴ χαρὰ του μάλιστα προστίθεται τώρα καὶ ἡ χαρὰ τῆς ἐπιτυχίας, τῆς ἐκπληρώσεως ἑνὸς ὀρισμένου σκοποῦ, τῆς κατορθώσεως.

Κανένα ἀνθρώπινο ἔργο δὲν παρουσιάζεται ἔτοιμο διὰ μιᾶς. Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα ἐπέρασαν ἀπὸ μιὰ ἐξέλιξι μετ' ὀρισμένες βαθμίδες καὶ ἀκολουθοῦν συνεχῇ δρόμο ἐκτελέσεως, χωρὶς μεγάλες παλινδρομήσεις, χωρὶς νὰ ἐπανέρχονται πάλι στὴν πρωταρχικὴ τῶν κατάστασι. Εἰδικώτερα σημειώνομε πὼς ἡ ἐξέλιξι τῶν παιδικῶν ἔργων παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν κάτωθι ἀδρομερὴ μορφή:

Τὸ παιδί κατὰ τὸ α' ἔτος τῆς ἡλικίας του χρησιμοποιεῖ οἰοδήποτε ὑλικὸ μόνον τυχαίως, χωρὶς συνείδησι, ἀπὸ ἐνστικτώδη ὁρμὴ πρὸς ἄσκησιν τῶν κινητικῶν του ὀργάνων. Στὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας του τὸ παιδί ἐνεργεῖ μὲν καὶ πάλιν τυχαίως, καὶ πάλι χωρὶς συνείδησι, ἀλλὰ τώρα φέρει σὲ συσχέτισι διάφορα ἀντικείμενα.

Σὲ ἡλικία 3 ἐτῶν παρουσιάζεται μιὰ νέα κατάσταση. Τώρα τὸ παιδί κάνει μὲν πάλι τυχαίους χειρισμοὺς μετ' ἀφορμὰς ὑλικὰ, ἀλλὰ κατόπιν προσέχει τίς μορφές, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τίς ἐνέργειές του, παίρνει συνείδησιν τῶν παραγομένων μορφῶν καὶ τίς αἰσθάνεται ὡς κατόρθωμά του, ὡσὰν ἔργον του.

Ἀπὸ τὸ 4ον περίπου ἔτος ἀρχίζει νέα βαθμίδα στὴν περαιτέρω ἐξέλιξι τῆς ἱκανότητος τοῦ παιδιοῦ πρὸς παραγωγὴ ἔργων, ἐπάνω ἀπὸ τὴν παραγωγὴ τυχαίων ἔργων, μετ' ἀντίληψιν ἐκ τῶν ὑστέρων τῆς μορφῆς αὐτῶν, ἀρχίζει τώρα, σιγὰ-σιγὰ, νὰ ἐπικάθηται ἄλλη βαθμίδα, ποὺ ὀρίζεται ἀπὸ πρωτότερα συνειδητὰ τὸ πρὸς παραγωγὴν ἔργο. Ἔτσι ἀπὸ τὸ 4ο περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζει συνήθως ἡ βαθμίδα τῆς συνειδήσεως πρὸς σκόπιμη παραγωγὴ ἔργων.

Στὴν ἀρχὴ ἀφυπνίζεται θαμπά, ἀμυδρά, δυσδιάκριτα, φευγαλέα, ἡ συνείδησι αὐτῇ. Τώρα θὰ γίνῃ, θὰ προκύψῃ κάτι, ἓνα ἰδιαίτερο, ἓνα νέο. Τὸ κάτι αὐτὸ θὰ εἶναι ἐδῶ μπροστά, θὰ εἶναι ὀρισμένο, θὰ εἶναι τοιοῦτο ἢ τοιοῦτο ἀντικείμενο.

Ἐπὶ πλέον αὐτὸ ἐδῶ τὸ κάτι θὰ προκύψῃ μετ' ἐνέργειαν τοῦ παιδιοῦ, μετ' ἐντατικὴν προσπάθειά του, μετ' ἐν συνειδητῇ βούλησή του. Ἔτσι τὸ παραγόμενον ἔργο δὲν θὰ εἶναι μόνον κτῆμα του, ἀλλὰ καὶ ἔργο τῶν χειρῶν του, δημιούργημά του.

Παρατηρώντας τὴν παραγωγὴ τῶν ἔργων τῶν παιδιῶν τῆς προσχολικῆς ἡλικίας ἀπὸ συναισθηματικῆς ἀπόψεως, βλέπομε ὅτι μαζὶ μετὰ τὰ νοητι-

κὰ στοιχεῖα ἐμφανίζονται ἐνωμένα εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διάφορα συναισθηματά, ποὺ ἐξελλίσσονται καὶ αὐτὰ βαθμιαίως.

Πρῶτα-πρῶτα κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ ἐμφανίζεται ἀδρομερὴς χαρὰ γιὰ τίς τυχαῖες καὶ ἐνστικτώδεις ὀργανικὲς κινήσεις του, γιὰ τὴ λειτουργία τῶν μελῶν του. Ὑστερώτερα, ἀπὸ τὸ 4ο ἔτος παρουσιάζεται χαρὰ γιὰ τὴν κατασκευὴ μετ' σκόπιμες κινήσεις ἑνὸς νέου καὶ ὀρισμένου ἀντικειμένου.

Ἔτσι μόνον στὴ ζωὴ μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μόνον στὴν κοινωνία εἶναι δυνατὴ ἡ πλήρης ἀνάπτυξις ὅλων τῶν συναισθηματικῶν πλευρῶν τοῦ παραγομένου ἔργου. Μέσα σ' αὐτὴν ἱκανοποιοῦνται οἱ συναισθηματικὲς ἀνάγκες κάθε ἀνθρώπου γιὰ κύρος, γιὰ ἀναγνώρισιν τῆς ἀξίας του ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἐπομένως ἡ ἱκανότης τοῦ παιδιοῦ πρὸς παραγωγὴν ἔργων εἶναι ἐμφυτὴ. Ἡ ἱκανότης αὐτῇ, ὡς ἰδιότης τοῦ ὀργανικοῦ ἀνθρώπου ἔχει τίς γενικὲς ὀργανικὲς ἰδιότητες αὐτοῦ, ἥτοι ἀναπτύσσεται, ἐξελλίσσεται. Ἡ ἱκανότης αὐτῇ ἀρχίζει ἀπὸ μιὰ τυφλὴ, κατ' ἐνστικτον, χωρὶς συνείδησιν, ζωηρὰ μὲν, ἀλλὰ ἀδρομερῶς συναισθηματικὴ κατάστασι καὶ χωρεῖ σιγὰ-σιγὰ πρὸς λεπτότερα συναισθήματα, ἰδίως ὅμως πρὸς σαφῶς συνειδητὰ καὶ σκόπιμες καταστάσεις.

Ἡ ἱκανότης πρὸς παραγωγὴν ἔργων γενικῶς μᾶς διευκολύνει στὴν παρατήρησιν τῆς ἱκανότητος τῆς παραγωγῆς αἰσθητικῶν ἔργων.

Ἡ αἰσθητικὴ ἀξία τῶν ἔργων τῶν μικρῶν παιδιῶν προκύπτει μόνη τῆς ἀφ' ἑαυτῆς, χωρὶς τὰ παιδιὰ νὰ ἔχουν συνείδησιν ταύτης, ὄχι πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ σχηματίζονται τὰ παιδικὰ ἔργα.

Ἀκολουθῶς ἡ γνησία παιδικὴ ἰχνογράφησι εἶναι ὡς ἀπαρίθμησι διαφόρων ἀντικειμένων ἢ ὑπαινιγμὸς σὲ πράξεις ἢ σὲ γεγονότα. Καὶ τὰ χρώματα ποὺ χρησιμοποιεῖ τὸ παιδί γι' αὐτό, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα ἀπλὸ παιγνίδι ἢ ἀπλὴ χαρὰ γιὰ τὴν ποικιλία, ἢ ἀπλὸ μέσο διακρίσεως τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ ἀντικειμένου ἀπὸ τὰ ἄλλα.

Στὴν παραγωγὴ δηλαδὴ ἔργων ἀπὸ τὰ παιδιὰ μετ' αἰσθητικὴ ἀξία δὲν ἐπιδιώκεται μετ' ἐνσυνείδησιν τῶν μέσων. Στὴν προσχολικὴ ἡλικία ἐμφανίζεται ἔτσι μόνη τῆς. Καὶ ἀπὸ ἐδῶ θὰ αὐξηθῇ ὀργανικὰ ἀπὸ λίγο-λίγο πρὸς τὴν βαθμίδα τῆς συνειδητῆς ἐπιδιώξεως αὐτῆς.

Ἄλλ' ἡ κίνησι π.χ. ἑνὸς ξύλου ἢ ἑνὸς καρφιοῦ ἐπάνω σὲ χῶμα, ἑνὸς κεραμιδιοῦ ἐπάνω στὸν τοῖχο, κιμωλίας στὸ ξύλο, ἑνὸς μολυβιοῦ ἐπάνω σὲ χαρτί κ.τ.τ. ἔχουν τὸ ἐξαιρετικὸ τοῦτο· ἀφήνουν ὀπίσω τῶν «ἴχνη». Τὰ «ἴχνη» αὐτὰ εἶναι ἡ πρώτη καὶ κατωτάτη βαθμίδα ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ξεφυτρώσῃ ἡ παραγωγὴ ἰχνογραφικῶν ἔργων.

Ἀπὸ τὸ 4ον συνήθως ἔτος, ἀρχεῖται ἡ ἀνώτερη βαθμίδα τοῦ προκαταβολικοῦ καθορισμοῦ ἐκείνου, ποὺ πρέπει νὰ ἐννοεῖται μετὰ τὸ σημειούμενα ἴχνη. Τώρα γιὰ πρώτη φορὰ ὁμιλοῦμεν περὶ ἰχνογραφημάτων.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ παιδί τῆς βαθμίδας αὐτῆς ἰχνογραφεῖ πολλὰς φορὰς ἔτσι ὥστε μιὰ μορφή ποὺ τὴ νοιώθει ὀρθῇ ἰχνογραφεῖται κάποτε ἀλλαγμένη ἢ μετὰ τὸ κεφάλι κάτω. Γι' αὐτό, καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ νηπιαγωγείου ἀναγνωρίζουν χωρὶς κόπον εἰκόνες, ποὺ ἐπιδεικνύονται σ' αὐτὰ ἀντιστραμμένες.

Ἐπίσης στὴν ἀρχὴ πολὺ ὀλίγη προσοχὴ ἀποδίδεται καὶ στὶς τοπικὲς σχέσεις, ποὺ ἔχουν πρὸς ἄλληλα τὰ μέρη. Ἔτσι τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τοποθετοῦνται ὅπουδήποτε σάν γραμμὲς στὸ χαρτί, μόνον πλησίον ἀλλήλων, ἀκόμη καὶ μετ' ὀρισμένη διεύθυνσι, ἀλλὰ καὶ πάλι χωρὶς τήρησιν καὶ τῶν ἄλλων τοπικῶν σχέσεων. Ἐπίσης τὰ κορίτσια κλίνουν περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀγόρια στὴ χρῆσιν τοῦ χρώματος καὶ εἶναι δεξιώτερα πρὸς τοῦτο.

Ἀλλὰ καὶ μέσα στὴν τάξι τῶν κοριτσιῶν καὶ στὴν τάξι τῶν ἀγοριῶν ὑπάρχουν ἀτομικὲς διαφορές. Ἡ ἀτομικότης τῶν παιδιῶν ἀποτυπώνεται καὶ στὶς λεπτομέρειες τῆς ἐκτέλεσως τῶν ἰχνογραφικῶν ἔργων.

Ἡ ἰχθυογράφησις τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας εἶναι ἓνα εἶδος γραφῆς ἐννοιῶν, ἓνα μέσο δηλαδὴ παράλληλο μὲ τὴ συνήθη γραφὴν, πρὸς ἔκφρασι τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα.

Με άλλα λόγια κάθε ιχνογράφημα, είναι ή γραφική απόδοσι μιᾶς ὀπτικής εἰκόνας πού μᾶς δίνει ἡ κάποια αἰτία ἥ καί αὐτὴ ἡ ὀπτικὴ εἰκόνα, πού βρίσκεται τὴ στιγμὴ ἐκείνη ζωντανή στὸ μυαλό τοῦ παιδιοῦ, ἀκολουθώντας οὕτω, ὄχι πλέον, αὐτὸ πού βλέπει, ἀλλὰ κάποιο ἐσωτερικὸ ὑπόδειγμα, πού ἔχει ἤδη πάρει τὴ θέση στὸ μυαλό τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί στὸ ιχνογράφημά του θέλει νὰ ἐκφράσῃ, ὅσον τὸ δυνατό καλύτερα καί μὲ ἓνα ρεαλιστικὸ τρόπο, τὴν ὀπτικὴ κατανόησι τοῦ ἀντικειμένου πού θέλει νὰ παρουσιάσῃ.

Τὸ παιδί τῆς προσχολικῆς ἡλικίας καθισμένο μπροστὰ στὸ τραπέζι καὶ ἀπασχολημένο νὰ σκεπάσῃ ἓνα ὁλόκληρο φύλλο χαρτί μὲ μολυβιές, δὲν κάνει τίποτε περισσότερο, παρὰ νὰ σχηματίζῃ ἓνα χάος ἀπὸ καμπύλες γραμμές, ποὺ μέσα σ' αὐτὲς προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ κάτι τι ποὺ νὰ ἔχῃ μορφή καὶ ἀξία. Τὰ δημιουργήματα εἶναι ὁλότελα αὐθόρμητα καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ περίεργα προϊόντα τῆς παιδικῆς διανοίας. Πολλὲς φορὲς τὰ συνοδεύει μὲ μιὰ μικρὴ τραγουδιστὴ ἱστορίαν, ποὺ ἀλλάσσει τόπο, χρόνο καὶ πρόσωπο, ὥπως ἀλλάσσει διέυθυνον τὸ μολύβι στὸ χαρτί. Τὶς περισσότερες φορὲς κάνει ἀπόπειρα νὰ μιμηθῇ τοὺς μεγάλους καὶ νὰ βρῇ μιὰ διέξοδο σὲ κάτι ποὺ τὸ βασανίζει ἐσωτερικά. Οὕτω, τὸ ἰχνογράφημα, στὸ στάδιο τοῦτο, παίρνει τὴν μορφή τοῦ παιχνιδιοῦ καὶ ἀπαντᾷ περισσότερον σὲ μιὰ κινητοισθητικὴ ἀνάγκη καὶ σὲ μιὰ γλωσσικὴ ἐκφραστικὴ ἀνεπάρκεια τοῦ νηπίου.

Κατὰ τὸν ἴδιον ἐπίσης τρόπο ἀντιλαμβάνεται τὸ παιδί τοῦτο καὶ τὶς ξένες ἰχθυογραφίες, τὶς ξένες εἰκόνες, τὰ ξένα γλυπτικά ἔργα κ.τ.ἄ. Τὸ μικρὸν παιδί δηλαδὴ ἀντιλαμβάνεται κατ' ἀρχὰς καὶ τὰ ξένα ἰχθυογραφικὰ καὶ ἄλλα τέτοια ἔργα μόνον ὡς ἀντιπροσωπευτικὰ ἀντικειμένων καὶ ἐννοιῶν, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν αἰσθητικὴν τῶν ἀξία.

Ἡ πλαστική ικανότης τῶν παιδιῶν ἀκολουθεῖ τὴν ἴδιαν ἐξέλιξι. Στὴν ἀρχὴ δηλαδὴ τὸ παιδί παίρνει ἓνα κομμάτι πηλὸ καὶ τὸ ρίχνει ἐδῶ κι ἐκεῖ, τὸ κτυπάει, τὸ πετᾷ ἐντελῶς κατὰ τύχη.

Τὸ παιδί ὅμως τῆς προσχολικῆς ἡλικίας παρατηρεῖ, ὅτι τὸ κομμάτι τοῦ πηλοῦ μὲ τὸ κτύπημα παίρνει μόνον του κάποια μορφή καὶ οἱ τυχαῖες αὐτοῦ μορφές βρίσκουν ὕστερα ἐκ τῶν ὑστέρων κάποια ἐρμηνεῖα.

Με την πλαστική το παιδί δεν περιορίζεται σε λίγες μόνον μορφές αντικειμένων. Το υλικό της πλαστικής κάνει εύκολη την απομιμητική κατασκευή και ποικίλων μορφών. Επιτρέπει ακόμη την κατασκευή ενός έργου κατά τμήματα και την σύνθεσι ύστερα των τμημάτων εις την όλη μορφή.

Τονίζουμε ακόμη ότι δεν υπάρχει κανένα φυσιολογικό παιδί που να μη έχει καθόλου χάρισμα για παραγωγή έργων ακόμη για αισθητική διαμόρφωσι αὐτῶν.

Κάθε κανονικό παιδί, σε κάθε δηλ. παιδί που δὲν βρίσκεται σε παθολογική κατάσταση υπάρχουν μέσα του ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ὀπτικές καὶ κινητικές καὶ πνευματικές ἱκανότητες. Αὐτὲς τὸ κάνουν νὰ μπορῇ νὰ παράγῃ καὶ μόνο του διάφορα ἔργα.

Καθηκον λοιπόν της παιδαγωγού είναι να αναγνωρίση αυτά τα φυσικά χαρίσματα του κάθε παιδιού. Να αναγνωρίση και τους ιδιαίτερους

νόμους τῆς ἐξελιξεῶς των. Καὶ νὰ τὸ ὁδηγήσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ζωντανὴ μὲν ἀλλὰ κατ' ἔνστικτον ἐνέργειαν σὲ ὁλοένα συνειδητότερα ἔργα, οὐχὶ ἐκ τῶν ἐξωθεν ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἰδιαιτέρους τοῦ ἐσωτερικοῦ νόμους, συμφώνως δηλ. πρὸς τὴν φύσιν τοῦ. Ἀναμφιβόλως, ὅπως στὸν κατὰ φύσιν ἄνθρωπο, ἔτσι καὶ στὸ μικρὸ παιδί ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔμφυτη, ὡς προδιάθεσι, τάσι καὶ χαρὰ πρὸς στολισμό. Ἡ χαρὰ αὕτῃ καλλιιεργεῖται καὶ ἐξελίσσεται μὲ τὴν αὐτοπαραγωγή, μὲ τὴν αὐτοάσκησι. Ἡ χαρὰ ὅμως αὕτῃ δὲν μένει μόνη της. Αὕτῃ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν κοινὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ μετὰ τῶν ἄλλων νηπίων.

(Πρ. Βλ. «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ πνεύματος τῶν παιδιῶν καὶ ἐξέλιξις τῶν ἔργων αὐτῶν» Ν. Καραχρίστου. Ἀθήναι 1935).

Σκοπός της εργασίας τοῦ χεριοῦ στὸ παιδί
τῆς προσχολικῆς ἡλικίας

[illegible]

Αἱ ἔργασίαι αὐτὲς ἀποτελοῦν ἄριστο μέσο τῆς ὅλης πνευματικῆς ἀναπτύξεως τ.ἑ. τῶν ἀνωτέρων νοητικῶν δεξιότητων, τῆς βουλήσεως κ.λ.π.

Υποβοηθοῦν στή διάγνωση τῆς ἰδιοφυίας καὶ ἐθίζουν τὸ παιδί στὴν μεθοδικότητα καὶ καλαισθητικὴ ἀγωγή.

(Πρβλ. «Γενική Διδακτική» Ξεαρχοπούλου. Ἀθήναι 1946).

“Υλη τῶν ἔργων

Σύμφωνα με τὴν φυσικὴ ἐξέλιξι τῶν ἱκανοτήτων τοῦ παιδιοῦ τῆς προ-
σχολικῆς ἡλικίας πρέπει νὰ στηρίζεται καὶ ἡ ὕλη τῶν ἔργων τοῦ νηπια-
γωγείου.

1) 'Η Ίχνογράφησι. Τὸ παιδί τῆς προσχολικῆς ἡλικίας μπορεῖ νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἰχνογράφησι, ὅταν εἶναι σὲ ἀνάγκη νὰ ἐκφράσῃ τὶς ἰδέες του οὐχὶ μὲν τὴν γλῶσσα. Τώρα ξεφυτρώνουν στὸ παιδί καὶ ὁ πόθος νὰ κάνῃ τὴ γραφὴ αὐτὴ ἀναγνώσιμη. Ὁ πόθος αὐτὸς παρορμᾷ τὸ παιδί νὰ ἐξομοιώνῃ τὰ σύμβολά του πρὸς τὸ νοοῦμενο.

Με άλλα λόγια το παιδί της βαθμίδας αυτής ιχνογραφεί π.χ. μία ντου-λάπα με κλειστά τα φύλλα της αλλά συγχρόνως και με όλα τα φορέματα ορατά. Έπίσης ιχνογραφεί το αυτόκινητο ή τον σιδηρόδρομο με τους ταξι-διώτας ολόκληρους ώσάν να είναι άπ' έξω. Άλλοτε το μικρό παιδί ιχνο-γραφεί δρόμο με δένδρα γιατί ή κατ' έξοχήν έντύπωσι ως σπουδαιών με-ρων τοϋ δρόμου είναι μόνο τα δένδρα. Καί τα τοποθετεί άψήφιστα δεξιά άριστερά ή και έπάνω στη λωρίδα, που παριστάνει το δρόμο κ.τ.λ.

“Ὡστε ἡ παιδικὴ ἰχθυογράφησι τοῦ παιδιοῦ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας

είναι μὲν γλῶσσα μὲ εἰκόνες ἀλλὰ δὲν ἀπεικονίζει ἀκριβῶς τὰ ἀντικείμενα. Ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν ἱχθυογραφημάτων βλέπουμε ὅτι τὰ πρῶτα ἱχθυογραφήματα ἐννοοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν ἄνθρωπον. Κατόπιν πολὺ ἀγαπητὰ εἶναι τὰ ζῶα. Ὑστερα ἔρχονται σπίτια, σιδηρόδρομοι καὶ ἀτμόπλοια, δένδρα καὶ ἄνθη κ.ἄ.

Τὰ ἱχθυογραφήματα τῆς ἡλικίας αὐτῆς εἶναι τῆς ἀδέσμευτης ἱχθυογραφήσεως. Τὸ μικρὸ παιδί ἱχθυογραφεῖ συνήθως χωρὶς κανένα ὑπόδειγμα. Αὐτούσια ἀντικείμενα καὶ ζωγραφισμένα ὑποδείγματα βρίσκονται πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὸ μικρὸ παιδί. Αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ ἐπηρεάσουν τὸ παιδί οὕτως ὥστε νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὸ σχῆμα ποὺ ἔκανε μόνο του, ἀπὸ τὴ μορφή ποὺ ἐσχηματοποίησε μὲ τὸ δικό του ἐκφραστικὸ μέσο. Τὸ παιδί βλέπει βέβαια τὰ αὐτούσια ἀντικείμενα. Ἐννοεῖ κάπως τὴ σημασία τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἐτοίμου ὑποδείγματος. Ἀλλὰ τὰ βλέπει θαμπά, φευγαλέα, ἀδρομερῶς. Δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἀπομονώσῃ μόνο του τὶς γραμμὲς τοῦ ἀντικειμένου καὶ μάλιστα στὴν ὀρθή σχέσιν αὐτῶν, ἀπὸ τὶς ἄλλες κατ' αἴσθησιν ἐντυπώσεις, ἀπὸ τὰ συναισθήματα καὶ τὶς ἐπιθυμίες αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐπιτυχή τεχνικὴ ἀπόδοσιν αὐτοῦ.

2) Ἡ πλαστικὴ τοῦ παιδιοῦ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας περιορίζεται σὲ ὀλίγες μόνο μορφὲς ἀντικειμένων. Ἰσως διότι μὲ τὴν πλαστικὴ ἀποδίδεται εὐκόλα καὶ ἡ τρίτη διάστασις. Τὸ ὕλικόν ἐπιτρέπει τὴν κατασκευὴ τοῦ ἀντικειμένου κατὰ τμήματα καὶ τὴν σύνθεσιν κατόπιν τῶν τμημάτων σ' ὅλη τὴ μορφή.

Ἡ ἐν λόγῳ κατασκευὴ ἔνεκα τῶν ἐναλλαγῶν τῆς, ἀρέσει φύσει στὰ παιδιά. Ὅπως στὰ ἱχθυογραφήματα τοιοτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πλαστικὴν προσηλώνεται τὸ παιδί εὐκόλα στὸ σχῆμα του. Μὲ τὴν πλαστικὴ τὰ παιδιά ἐλευθερώνονται γρήγορα καὶ εὐκόλα ἀπὸ τὴν χωρὶς ζωὴ καὶ ἀκίνητη παράστασιν τῶν ἀντικειμένων καὶ φθάνουν μόνον τῶν καὶ ὅπωςδήποτε ἀσφαλῶς σὲ σχετικῶς πιστὴ ἀπόδοσιν τῆς μορφῆς αὐτῶν.

Τέλος τὰ ἔργα τῶν παιδιῶν τῆς προσχολικῆς ἡλικίας θὰ εἶναι κυρίως ἔργα χειρῶν. Ἦτοι ἔργα μὲ πηλόν, μὲ κηρί, κηπουρικὲς ἐργασίες, ἔργα μὲ χόρτο, μὲ χαρτί, μὲ μολύβια, μὲ χρώματα, μὲ ξύλα καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἀπὸ ὅλες ὁμῶς τὶς ὕλες αὐτὲς φύσει τὸ παιδί ἀρχίζει τὰ ἔργα του μὲ κατασκευὴ τοιοῦτων ἀπὸ χῶματα, ἀπὸ ἄμμο, ἀπὸ πηλόν, ἀπὸ κερὶ κ.τ.δ. Μὲ τὸ ὕλικόν αὐτὸ φθάνουν τὰ παιδιά μόνον τῶν, εὐκολώτερα καὶ γρηγορώτερα σὲ σχετικῶς πιστὴ ἀπόδοσιν τῆς μορφῆς τῶν ἀντικειμένων καὶ ἔτσι ἐλευθερώνονται ἀπὸ κάθε ξερὴ σχηματοποίησιν. Ἡ παραγωγὴ χειροτεχνικῶν ἔργων ἀπὸ ἄλλο ὕλικόν, καὶ ἰδίως ἡ παραγωγὴ ἱχθυογραφικῶν ἔργων εἶναι δυσκολώτερη.

Γενικῶς ἡ κατασκευὴ τῶν πραγμάτων θὰ εἶναι πρωτογενῆς, ἀτελῆς καὶ θὰ περιλαμβάνῃ πρὸ παντὸς παραστάσεις καὶ στοιχεῖα ποὺ προέρχονται ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἀφῆς καὶ μυῶν. Τὰ ἱχθυογραφικά, χειροτεχνικά καὶ πλαστικά ἔργα τῶν νηπίων θὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐκάστοτε βαθμίδα τῆς πνευματικῆς αὐτῶν καταστάσεως. Στὸ νηπιαγωγεῖο ἡ παραγωγὴ ἔργων ὑπὸ τῶν νηπίων πρέπει νὰ ἀφήνεται ἐντελῶς στὶς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς καὶ στὶς ἰδιοτροπίες αὐτῶν.

Ἀπαραίτητον ἴσως εἶναι νὰ συνοδεύῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων αὐτῶν κριτικὴ ὑπὸ τῶν συμμαθητῶν καὶ τῆς νηπιαγωγοῦ πρὸς ἠθικὴν ἱκανοποίησιν καὶ ἐνθάρρυνσιν...

Ἐφαρμογὴ στὰ Νηπιαγωγεῖα

Στὴν ἀρχὴ τῆς φοιτήσεως τῶν νηπίων ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ παίρνῃ τὴν μορφή ἀδέσμευτης παιγνιδιοχαρᾶς, ἐλευθέρας χειροτεχνίας, αὐτενεργοῦ

καὶ αὐθορμήτου ἐκτελέσεως ἔργων χωρὶς πολλὰς ὑποχρεώσεις, μὲ ἱκανοποίησιν τοῦ κάθε παιδιοῦ ἀπὸ τῆς λειτουργίας τῶν μελῶν του κατὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ἔργου του.

Ὑστερα ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐβδομάδες ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ ἀνέρχεται σιγὰ - σιγὰ στὴ βαθμίδα τοῦ ἐθισμού τῶν νηπίων πρὸς συνειδητὴ ἐκτέλεσιν ἔργων ποὺ ὀρίζονται καὶ ἀπὸ τὴ νηπιαγωγόν, ἀλλὰ μὲ κείνο τὸ ρυθμό, ποὺ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀτομικότητα τοῦ κάθε νηπίου. Γιὰ τὰ παιδιά τῆς προσχολικῆς ἡλικίας, μὲ τὴν ἀδρομερῆ παρατήρησιν καὶ νόησιν, ἀλλὰ μὲ τὴ ζωερὴ καὶ χαρούμενη κινητικότητα, θὰ ἔχουμε τὶς λεγόμενες αὐθόρμητες ἐνιαῖες ἐργασίες. Δηλαδή ἡ ἀπασχόλησιν τῶν νηπίων τῆς ἡμέρας θὰ ἀρχίζῃ πάντοτε μὲ παραγωγὴ ἀπὸ κάθε νήπιον ἀπὸ μνήμης ἐνὸς χειροτεχνικοῦ ἔργου τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς του, στὴν ἀρχὴ ἀπὸ πηλόν καὶ λίγο ἀργότερα καὶ μὲ χαρτιά, μὲ χόρτο, μὲ μολύβια καὶ μὲ ἄλλα ὕλικά. Ἡ νηπιαγωγὸς δὲν ἐπεμβαίνει στὰ ἔργα τῶν παιδιῶν ἐκτὸς ἂν τῆς ζητηθῇ ἀπὸ κανένα παιδί ἡ βοήθειά της. Φροντίζει μόνον τὸ κάθε παιδί νὰ παράγῃ κάτι, καὶ νὰ ἀποπερατώνῃ αὐτὸ τὸ κάτι του.

Ὅλα τὰ ἔργα ποὺ κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν νηπίων θὰ κστευθῶνται κατὰ τὸ δυνατόν πρὸς ἓνα ὠρισμένο καὶ κοινὸ γιὰ ὅλη τὴν τάξιν σκοπὸν. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς θὰ εἶναι ἀμυδρὰ μόνον συνειδητὸς καὶ θὰ μπαίνει στὴ ψυχὴ τῶν νηπίων καὶ μὲ αὐτὴ τὴν ἐργασία τοῦ νηπιαγωγείου, ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε μορφή τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα αὐτῶν ἢ ἄλλως, ἀπὸ τὰ γεγονότα κάθε ἐποχῆς στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τῶν παιδιῶν, πολλὰς φορές δηλ. ἡ ὅλη κοινωνικὴ ζωὴ στὴν ἰδιαίτερη Πατρίδα τῶν παιδιῶν παίρνει θρησκευτικὴ, πατριωτικὴ καὶ πανηγυρικὴ μορφή. Κάποτε πάλι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ αὐτῆς ἔχει εὐθυμὴ χροιά.

Καὶ τὶς περισσότερες φορές ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἔχει βαρὺ καὶ σοβαρὸ οἰκονομικὸ χαρακτήρα, σχετικὸ πρὸς τὶς κατὰ τὴν ἐκάστοτε ἐποχὴ, τοπικὲς, γεωργικὲς ἢ ἄλλες ἐργασίες τῶν γονέων τῶν παιδιῶν.

Ἡ μορφή αὐτὴ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τῶν παιδιῶν γεμίζει φύσει, τὴν ψυχὴ αὐτῶν. Τὸ πνεῦμα τῶν νηπίων στρέφεται, ἀφ' ἑαυτοῦ, ὁλόκληρον πρὸς τὴν μορφήν αὐτήν.

Τοιοτοτρόπως σύμφωνον μὲ τὴν ἐνιαῖα ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς του, καλεῖται νὰ ἱχθυογραφῇ σκηνὲς ποὺ τὶς ἔχει τὸ ἴδιον παιδί ζήσει, ἢ τὶς ἔχει παρατηρήσῃ ἢ πρόκειται νὰ τὶς ἐκφράσῃ στὴν ἀνακοίνωσιν τῶν ἄλλων νηπίων. Οἱ σκηνὲς αὐτὲς νὰ παρουσιάζονται στὴν ζωντανή τους φύσιν καὶ πῶς κίσις φυσικὲς τοὺς κινητικὲς ἐκδηλώσεις. Τὸ παιδί εἶναι κίνησι καὶ ὡς κίνησι προϋποθέτει τὴν δράσιν, τὴν ἐξέλιξιν, τὴν ζωὴν. Σκηνὲς ἀκίνητες, νεκρὲς τοῦ προκαλοῦν στενοχώρια, δὲν τὶς νοιώθει, γιὰτὶ δὲν τὶς ζῇ. Ἡ ζωὴ γι' αὐτὸ εἶναι ποικιλόχρωμος χρωματισμός, ποὺ συνδυάζεται μὲ χαρούμενες αὐτὸ εἶναι καὶ ἀποτελεῖ τὴν ὠραιότερην ἐκφράσιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς. (Πρὸβλ. «Πρόγραμμα καὶ ἀπασχόλησις τῶν νηπίων» Πραγματεῖα μου. α) Περιοδικὸ «Δελτίου Ἐκπαιδευτικῶν Ἀλμωπίας» καὶ β') «Σχολεῖον καὶ ζωὴ 1960».)

Ἐννοεῖται τέλος ὅτι γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι πρέπει ἡ νηπιαγωγὸς νὰ εἶναι μεγάλῃ καλλιτέχνις. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κατοφεύγῃ ἡ νηπιαγωγὸς στὴ βοήθειαν ἐτοιμῶν τυπικῶν σχεδίων, ἐτοιμῶν ὑποδειγμάτων. Τὰ ἔτοιμα σχέδια εἶναι πολὺ βλαβερὰ γιὰ τὰ παιδιά.

Ἀκόμη ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἡ νηπιαγωγὸς ποτὲ δὲν θὰ ἐπεμβαίνει στὴν ἀκριβὴ ἐκμάθησιν καὶ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς τοῦ νόμου τῆς μαθηματικῆς προοπτικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ὁμοιότητος γιὰ τὴν ἱχθυογραφίαν. Ὅλοι οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες τῆς καλῆς χειροτεχνικῆς ἐργασίας εἶναι βα-

ρύτατοι και δυσκολώτατοι και ανεφάρμοστοι για τις πνευματικές ικανότητες των παιδιών της προσχολικής ηλικίας, που μόλις φυτρώνουν. 'Αλλ' ακόμη, επιμένοντας τυχόν, προκαλούμε μεγάλη ζημία στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Βεβαίως δια την επιτυχία του ανωτέρω σκοπού είναι μὲν απαραίτητο νὰ είναι προικισμένη ή νηπιαγωγός με λεπτή αἴσθησι και αντίληψι του καλού και βαθεία γνώσι της ὕλης και των νόμων των διαφόρων ασχολιών των νηπίων, ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς αὐτὰ χρειάζεται ὅπως ή νηπιαγωγός είναι κατ' ἐξοχήν ψυχολόγος παιδαγωγός, μύστις της ἐξελίξεως της ψυχῆς και της ὅλης ἀτομικότητος του κάθε νηπίου. Μία τοιαύτη ψυχολόγος νηπιαγωγός θὰ διαφέρει πάρα πολύ ἀπὸ μιάν ἄλλη νηπιαγωγό, που είναι κάτοχος μόνον ειδικῆς ἐπαγγελματικῆς εἴτε καλλιτεχνικῆς μονομεροῦς μορφώσεως και αὐτὴ θὰ κατορθώσῃ πολύ περισσότερα και ἀποτελεσματικώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη νηπιαγωγό. Εἰδικώτερον: 'Η νηπιαγωγός πρέπει τὰ ἔργα του κάθε νηπίου νὰ τὰ κρίνῃ «ἐξελικτικά». Δηλαδή δὲν πρέπει νὰ βάζῃ στὰ ἔργα των παιδιῶν σκοπούς που βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τις ικανότητες αὐτῶν σὲ κάθε βαθμίδα της ἀναπτύξεώς του. Πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ ἀποβάλῃ κάθε ψυχολόγος νηπιαγωγός τὴν ἀναζήτησιν ἀτελειῶν, ἐλλείψεων και σφαλμάτων στὰ παιδικὰ ἔργα.

'Η νηπιαγωγός, ἐὰν θέλῃ νὰ είναι ψυχολόγος, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι, ὅπως τὸ φυτὸ διὰ νὰ τελειοποιηθῇ περνᾷ ἀπὸ ἓνα σωρὸ μεταμορφώσεως, ἀπὸ τὸ σπόρο μέχρις ὅτου βγάλῃ φύλλα και ἄνθη και καρπούς, τοιούτοτρόπως και τὸ ἔργο του μικροῦ παιδιοῦ είναι κάτι τὸ ἐσωτερικόν, τὸ αὐθόρμητο, τὸ ἐξελισσόμενο.

'Επομένως, βάσει της βιολογικο-ψυχολογικῆς ἀντιλήψεως, θὰ κρίνῃ ὀρθῶς τις πράξεις και ἔργα των νηπίων ή νηπιαγωγός.

'Εὰν ποτὲ χρειασθῇ κάποια ἐπέμβασι της νηπιαγωγοῦ, τότε πρέπει νὰ γίνεται με εὐλάβεια πρὸς τὰ ἔργα του νηπίου, οὕτως ὥστε νὰ προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξί του, νὰ ἀπομακρύνῃ κάθε τι που θὰ μπορούσε νὰ τὰ βλάψῃ και νὰ παρέχῃ κάθε βοήθεια που θὰ ἐξασφαλίζῃ στὰ παιδιὰ τὴν καθαρότητα της ἀναπτύξεώς των.

Οὕτω λοιπὸν τὸ παιδί της προσχολικῆς ηλικίας εἰσάγεται ἐλευθέρως και ἀκόπως στὴν τέχνη της οὐτοπαιδεύσεως, παρορμᾶται στὴ μάθησι, ἀποβαίνει ἰκανὸ ὅπως ὑπολογίζῃ κατὰ τὸ δυνατόν τις δυνάμεις του, τὰ ὅρια της ἐνεργείας του και διευκολύνεται ὅπως με τὰ καταλληλότερα μέσα λύῃ τις ἀπορίες που προβάλλει σ' αὐτὸ ὁ βίος ἀνὰ κάθε του βῆμα.

Σωτήριος 'Αθ. Φάσσας

ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Ξεκαλουπιασμένη ή παιδική ψυχὴ ἀπὸ τὴ θερινὴ ἀνάπαυλα, δύσκολα ξαναβρίσκει τὸ σχολικὸ ἑαυτὸ του με τὸ ἀνοιγμα των σχολείων και ζητᾷ κάθε εὐκαιρία νὰ ἐξεχρήσῃ ή ἀποθηκευμένη δύναμι, που βιαστικὰ περιορίστηκε στὴ νέα κατάστασι.

Και ἄλλες φορὲς μᾶς εἶχαν ἐνοχλήσῃ τὰ παιδιὰ μας με τὸ ρυθμικὸ τόνισμα της λέξεως. «'Εκ·δρο·μή». μὰ σήμερα ξεπεράσανε κάθε προηγούμενο. Δὲν βαστᾷ ἄλλο. Κι ἂν τοὺς ἀρνηθῇ, ποιά βαρειά καρδιά θὰ μπορέσῃ νὰ παρακολουθήσῃ διδασκαλία μέσα κλεισμένη στὸ σχολεῖο; 'Αθελά μας, χωρὶς καμμιὰ προσυνεννόησι, ὅλοι οἱ συνάδελφοι τοῦ σχο-

λείου συμφωνήσαμε νὰ γίνῃ ἐκδρομή. Μερικοὶ μόνο ἐπιφυλακτικοὶ συνάδελφοι, ἀπὸ συνήθεια, ἐπρότειναν νὰ πάρουν τὰ παιδιὰ τις τσάντες τους μαζί, γιὰ ν' ἀπασχοληθοῦν ὑπὸ τύπον ὑπαιθρίας διδασκαλίας μιὰ ὥρα. Δὲν τὸ βρήκαμε ἄσχημο οἱ ἄλλοι και ἀποφασίστηκε ή ἐκδρομή.

'Η συγκατάνευσι ἐγίνε ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὰ παιδιὰ με μιὰ καλὴ συνήθεια ἐνὸς συναδέλφου (ἄριστου μουσικοῦ) που ἔστειλε ἓνα παιδί νὰ παραλάβῃ τὸ βιολί (μουσικὸ ὄργανο, που χρησιμοποιεῖ πολὺ στὴ διδασκαλία της Μουσικῆς και γι' αὐτὸ βρίσκεται ἐγκατεστημένο μόνιμα στὸ σχολεῖο μας). 'Αλαλαγμοὶ ἐνθουσιασμοῦ και παραληρήματος ἠκολούθησε. Τὸ μεγάλο γεγονός ἐπιβεβαιώθηκε με τις συνηθισμένες προετοιμασίες γιὰ ἐκδρομή: (τις μπάλες γιὰ τοὺς μεγάλους, τις μπαλίτσες γιὰ τοὺς μικροὺς, τὸ φαρμακεῖο των ἐρυθροσταυριτῶν κ.τ.λ.).

Μιὰ ψιθυριστὴ συζήτησι τοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου γιὰ τὸν τόπο, τὴ διάρκεια και τὸ πρόγραμμα της ἐκδρομῆς και εἴμαστε ἔτοιμοι.

'Ενας συνάδελφος παρατηρεῖ ἰδιαιτέρως: «'Ὡς ἐδῶ ἔχομε ἐκπληρώσει ἓνα μέρος τοῦ σκοποῦ της ἐκδρομῆς.» 'Αλήθεια! ἂν ἓνα παιδί ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμὴ γιὰ ἓνα ὁποιοδήποτε λόγο μᾶς ἐγκαταλείψῃ, ὅμως ἤδη ἔχει ζήσει ἓνα σπουδαῖο κομμάτι της.

Πηγαίνοντας, παρατηρῶ τις ἐκδηλώσεις των παιδιῶν: Τὰ ἔχομε διατάξει με τὴν ἀκόλουθῃ σειρά: πρὸς τὸ ἀνώτερο τμήμα Ε'·ΣΤ', πίσω τὸ μεσαῖο τμήμα Γ'·Δ' και στὸ μέσον οἱ μικροὶ της Α'·Β' τάξεως. Στὴν ἀρχὴ μέχρι και τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ ἐβάδιζαν σχεδὸν βῆμα με διατήρησι τριάδων. 'Αργότερα ή ἐξοχὴ τοὺς ἐδημιούργησε μιὰ ψυχικὴ ἀσφάλεια, χαλαρώθηκε ή σύνταξι, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τελευταίους ξεπέρασαν τοὺς μεσαίους και ἀνακατεύτηκαν με τοὺς πρώτους. Πιὸ ὕστερα ἐχόρτασαν τὴν ἀταξία, ή κούρασι ἔφερε σὰν μιὰ ἐσωτερικὴ κάθαρσι και ή τάξι δημιουργήθηκε ἀθόρυβα. Πρέπει νὰ σημειωθῇ πὼς τριακόσια (300) παιδιὰ μαζεμένα ἀποτελοῦν πλῆθος, μάζα και ή ψυχολογία τους δὲν μοιάζει μ' ἐκείνη των παιδιῶν μιᾶς τάξεως. Πόσα πράγματα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐρμηνεύσῃ παρατηρώντας! 'Αλλὰ φτάσαμε. Κατὰ τάξεις ὅπως ἐβάδιζαν, κουρασμένα κάπως, γιὰτὶ πήραμε λίγο ἀνήφορο, ἐκάθισαν ὅπως βρέθηκαν, με σκοπὸ νὰ ξεποστᾶσουν λίγο, νὰ συνεχίσωμε τὸ διδακτικὸ πρόγραμμα μιᾶς ὥρας και ἐλεύθερα ὕστερα ν' ἀπολαύσουν τὴν ἐκδρομή.

'Η τοποθεσία εἶναι περὶφημη—ἦταν διαλεγμένη γιὰ στρατιωτικὴ ἐγκατάστασι. Δενδράκια 2·3 χρονῶν κάνουν μιὰ ὄσσι στὴ βουνήσια ἐρημιὰ τοῦ τόπου. Πιὸ πάνω μένουν ἀκόμη δυὸ κτίρια τοῦ Στρατώνα με τὴν ὕδρευσί τους, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ δροσιστῇ. Τὸ μάτι χορταίνει ὀλόγυρα τοπούς. Τὸ θέαμα τοῦ κάμπου ἐδῶ. Τῆς θάλασσας ἐκεῖ. Τὰ βουνὰ πιὸ πέρα. 'Αν ἐκτελούσαμε τὸ πρόγραμμά μας, ή ἀντίθεσι: (ἀπόλαυσι και δέσμευσι), θὰ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποτυχία. 'Αλλὰ σκοπὸς εἶναι νὰ δημιουργήσωμε ζωὴ ἐκεῖ που δὲν ὑπάρχει και ὄχι νὰ τὴν νεκρώσωμε ἐκεῖ που ξεπετιέται αὐθόρμητη. 'Επεκράτησε γι' αὐτὸ μιὰ σωστὴ σκέψι στὸ μικρὸ διάστημα της ἀνάπαυσης, διαλέξαμε ἀπὸ τὰ 'Αναγνωστικά τέσσερις μικρὲς ἐπικαιρὲς ἀπαγγελίες: 'Η ἐξοχή, τὸ χωριό, ή ἐλιά, τὸ πρωτοβόρι. 'Ενας καλὸς καλὸς μαθητὴς ἀπὸ κάθε τάξι δὲν χρειάστηκε παραπάνω ἀπὸ μιὰ ἀνάγνωσι γιὰ νὰ μᾶς ἐνθουσιάσῃ κάτω ἀπὸ τοὺς ἴσκιους τοῦ φθινοπώρου. Βρήκαν εὐκαιρία και ἄλλα παιδιὰ και μᾶς παρουσίασαν ἐπικαιρὲς ἀπαγγελίες που ἤξεραν. 'Επιασε ὁ δάσκαλος τὸ βιολί και ή ἐξοχὴ ἀντιλάλησε παιδικὲς φωνὲς με τοπικὰ τραγούδια. Συνεχίστηκε χορδὸς των παιδιῶν. Παιχνίδια. Καὶ ὁ τόπος ἐγέμισε χαρά. Τὰ παιδιὰ ξεχάστηκαν και

μόνο όταν ήταν ώρα να φύγουμε θυμήθηκαν πώς πιδό πάνω στο Στρατώνα μπορούσαν να δροσιστούν.

Κωνστ. Κουρτικάκης

ΤΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥΣ ΔΕΙΞΑ

Αἴνιγμα εἶναι μιὰ πρότασις ἀσαφὴς καὶ δυσεξήγητος. Κρύπτεται εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τινος καὶ ζητεῖται νὰ εὑρεθῇ τοῦτο διὰ τῆς προβολῆς τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν του, π.χ. «χιλιοτρύπητο κανάτι μιὰ σταλιά νερό δὲ χύνει». Εἰς τὸ αἴνιγμα αὐτὸ λέγονται μὲν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σφουγγαριοῦ, ἀλλὰ δὲν λέγεται τ' ὄνομα του.

Ἀπὸ ἀνάγκας ἐγένετο χρήσις αἰνιγματῶδων λόγων. Ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον λαὸν μετεχειρίζοντο αἰνιγματώδεις λόγους, ἦσαν οἱ Ἕλληνες. Τὸ σοφὸν καὶ εὐφάνταστον ἑλληνικὸν πνεῦμα μᾶς παριστᾷ διάφορα ὑψηλὰ νοήματα ὑπὸ τὸν μυστηριώδη πέπλον τῆς ἀλληγορίας. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μυθολογίαν εὐρίσκομεν πολλὰ τοιαῦτα νοήματα. Καὶ πρῶτα - πρῶτα ἀναφέρομεν τὴν Σφίγγα, τὸ μυθολογικὸν ἐκεῖνο τέρας, τὸ ὁποῖον ἐπρότεινε τὸ περὶ ἀνθρώπου αἶνιγμα «ποῖον ζῶον ἔχει μίαν φωνὴν καὶ εἶναι ἀρχικῶς μὲν τετράπουν, κατόπιν δίπουν καὶ τελικῶς τρίπουν;» Ὁ μῦθος λέγει ὅτι πολλοὶ Θηβαῖοι, μὴ δυνάμενες νὰ λύσουν τὸ αἶνιγμα, εἶχαν ὑποκύψει εἰς τὴν Σφίγγα. Ὅταν δὲ ὁ Οἰδίπους εὐρῆκε τὴν ἀπάντησιν, κατέπεσεν ἡ Σφίγξ ἀπὸ τὸν βράχον τῆς καὶ ἐφονεύθη. Ἡ ἀπάτησις τοῦ μάντεως Κάλχας εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἐμάχοντο διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τροίας, δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ αἶνιγμα, τὸ ὁποῖον ἐξήγησε καὶ ἐφήρμοσε ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεὺς εἰς τὸν Δούρειον ἵππον. Αἱ ἀμφιβολοὶ καὶ δυσνόητοι ἀπαντήσεις τῆς Πυθίας εἰς τοὺς Δελφούς, ὅπως ἡ ἀπάντησις εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι τὰ ξύλινα τεῖχη θὰ σᾶς σώσουν, ἡ ἀπάντησις εἰς τὸν Οἰδίποδα ὅτι ὁ ἔλεγχος τῆς συμφορᾶς τῶν Θηβῶν εὐρίσκεται μετὰξὺ ὑμῶν, ἡ ἀπάντησις εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Κροίσου «Κροῖσος Ἄλυν ποταμὸν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει» κλπ. κλπ. αἰνίγματα ἦσαν. Οἱ λακωνισμοί, ὅπως π.χ. Μολῶν λοβέ. Ἡ τὰν ἡ ἐπὶ τὰς. Πόθεν, ποῦ, πῶς καὶ πόσα; Ἀπ' Ἀθήνα σὲ Λειβάδι, Θόδωρος καὶ πεντακόσια κλπ., αἰνίγματα ἦσαν. Ὁ Ἀρχιμήδης ὅταν ἔλεγε «δὸς μοι ποῖ στῶ καὶ τὴν γῆν κινήσω» ἐννοοῦσε τὸν μοχλόν. Τοῦ Μ. Κωνσταντίνου τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ «Ἐν τούτῳ νικά» καὶ ὅλα τὰ συμβολικὰ σημεῖα εἶναι μορφαὶ αἰνιγμάτων. Αἱ ποροίμαι, ἀποφθέγματα καὶ γνωμικά, εἶναι ἐπίσης μορφαὶ αἰνιγμάτων π.χ. ὑπάρχουν στιγμαὶ καθ' ἃς οἰανδήποτε στάσιν καὶ ἂν ἔχῃ τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ μένει γονατισμένη. Μέτρα δυὸ καὶ κόβε μία. Ἀλλοῦ μὲ τρίβεις, γούμενε, κ' ἄλλοι ἔχω ἐγὼ τὸν πόνο, κλπ. Αἱ παραβολικαὶ εἰκόνες εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, μορφαὶ αἰνιγμάτων ἦσαν.

Τὸ αἰνίγμα συγγενεῖται πρὸς τοὺς γρίφους, τ' ἀριθμητικὰ παίγνια, ἀλφαριθμητικά, ἀπροσδόκητα σχήματα, λογοπαίγνια, ἐπιγραφάς, προβλήματα, ἐρωτήσεις καὶ γενικὰ πρὸς κάθε εἶδος πνευματικοῦ παιγνίου.

Κατασκευή αινιγμάτων. Πρός κατασκευήν γενικῶς αινιγμάτων ἐργαζόμεθα ὡς ἐξῆς: Ἀμβάνομεν μίαν λέξιν σπουδαίαν ἐνὸς ἀντικειμένου ἢ γεγονότος (ὄνομα ἢ ἄλλο τι), εὐρίσκομεν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά τῆς λέξεως αὐτῆς καὶ προτείνομεν αὐτὰ ἀντὶ τῆς ἰδίας γενικῶς καὶ δυσνοήτως. Ἀ.χ. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος; (Ἀθῆναι). Τὸ ὠραιότερον τῶν ὠδικῶν πτηνῶν; (Κανάριον). Ποῖον ὄρος μᾶς ἀρνεῖται πάντοτε; (Ὅχη). Ποῦ ὑπάρχει θά-

λασσα και ποταμός χωρίς νερό ; (στο χάρτη). “Όταν γεννηθής εγώ θα σου δώσω την τροφή και στην πόλι κατοικῶ χωρίς νάχω κεφαλή (μαστός - άστός). Εἶναι κράτος και συνάμα γιατρικὸ στὰ φαρμακεῖα, πὺ τὸ βρά- ζουν και τὸ πίνουν μέσα στὰ νοσοκομεῖα (Κίνα) κλπ. Φροντίζομε νὰ ἐμφα- νίζομε κάπως σκοτεινῶς τὴν καταλληλοτέραν και μοναδικὴν ὁδὸν πρὸς εὖ- ρεσιν τοῦ ζητουμένου. Εὐνόητον δὲ τυγχάνει ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν σίνι- γμάτων προϋποτίθεται ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις, εὐστροφία και ταχύτης διαανοήσεως και ἄλλαι ἱκανότητες.

Λύσεις αίνιγμάτων. Πρὸς λύσιν τῶν αἰνιγμάτων θὰ ἐργασθῶμεν βεβαίως ἀνάλογα μὲ τὰ δεδομένα. Μᾶς προτείνουν π.χ. τὸ ἑξῆς αἶνιγμα: Πρόθεσις τὸ πρῶτον μου, τὸ δευτέρό μου σὲ ἐνδύει καὶ τὸ ὅλον μου εἰδήσεις περικλείει. Διὰ νὰ λύσω τὸ αἶνιγμα τοῦτο, πρέπει νὰ γνωρίζω ὅλας τὰς προθέσεις, κυρίας καὶ καταχρηστικές, καὶ ποῖα εἶναι τὰ ἐνδύοντα (ὕφασμα, ἔνδυμα, πανί, μαλλί, μετάξι, σκουτί, φόρεμα, στολή, ἀλλαξιά, κοστούμι, ἐσώρρουχο...), ὅποτε εὐρίσκω, ὅτι ἡ πρόθεσις ἐπὶ καὶ στολή κάνουν τὴν λέξι ἐπιστολή, ἣτις περιέχει τὰς εἰδήσεις. Ἡ ἐργάζομαι ἀντιθέτως. Ὄταν συλλάβω τὴν λέξιν ἐπιστολή, ἣτις περικλείει εἰδήσεις, κάνω τὴν ἀνάλυσιν τῆς λέξεως καὶ εὐρίσκω τὴν λύσιν.

Ἐπὶ ἄλλου δὲ εἵδους παρόμοια θὰ ἐργασθῶ.

Εἶναι ἐπίσης καὶ διὰ τὴν λύσιν αἰνιγμάτων ἀπαραίτητος ἡ ἐγκυκλο-
παιδικὴ μόρφωσις, ἡ ἀγαθὴ μνήμη, ἡ εὐστροφία τοῦ νοῦ καὶ ἡ ἄσκησις εἰς
τὰ τοιαῦτα παίγνια.

Παιδαγωγική άξια των αίνιγμάτων. 'Ασχολούμενα τὰ παιδιά μὲ τὰ αίνιγματα, ἔχουν πολλὰ νὰ ὠφεληθοῦν. Ὁ Beneke μᾶς τονίζει ὅτι τὰ αίνιγματα ὀξύνουν τὴν κρίσιν τοῦ παιδιοῦ κοὶ ζωηρεύουν τὴν φαντασίαν των. Μὲ τὰ αίνιγματα τὰ παιδιά συνηθίζουν νὰ φέρουν σύντομα εἰς τὴν συνείδησίν των κάθε φορὰ ἐκεῖνο ποὺ τοὺς χρειάζεται καὶ νὰ συνδέουν τὰς γνώσεις των κατὰ ποικίλους τρόπους καὶ συνδυασμούς. Λ.χ. Ποιὸς κόκορας ἐλάλησε καὶ τὸν ἄκουσαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐπάνω στὴ γῇ; Διὰ νὰ λύσουν τὸ αίνιγμα οὗτο οἱ μαθηταὶ θ' ἀνατρέξουν εἰς τὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας ἔχουν ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν, τὴν Φυσικὴν, τὴν Γεωγραφίαν, τὴν Μουσικὴν, τὰ Θρησκευτικὰ κλπ. καὶ θὰ εὑρουν τὸν κόκορα τοῦ Νῶε. Τὸ θηλυκὸν μου εἶναι νῆσος τοῦ Αἰγαίου, τὸ δὲ οὐδέτερόν μου φρούτον ὠραῖον. Θ' αὐτενεργήσουν οἱ μαθηταὶ διὰ ν' ἀνακαλύψουν τὴν σύνδεσιν τῆς Μήλου μετὰ τοῦ μήλου. Τὸ πρῶτον μου ἱερὰ πόλις τῆς Γαλιλαίας, τὸ δευτέρον μου παλαιὸν φρούριον τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ σύνολόν μου ὠραιότατον πτηνόν. Οἱ μαθηταὶ θ' ἀναζητήσουν τὸ ἀπαιτούμενον ὕλικόν ἀπὸ κάθε κλάδον γνώσεων διὰ νὰ εὑρουν τὴν λύσιν (Κανάριον) κλπ. Εἶναι φανερό ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἐργαζόμενοι οἱ μαθηταὶ ἀποκτοῦν τὴν ἰκανότητα νὰ συνδυάζουν κατὰ διαφόρους τρόπους τὰς γνώσεις των.

Διὰ τῶν αἰνιγμάτων καλλιεργεῖται εἰς τὰ παιδιά καὶ ἡ ἔμφυτος τάσις τῶν πρὸς ἔρευναν καὶ γνῶσιν. Γεννᾶται ἀκόμη ἡ εὐγενής ἀμίλλα μεταξὺ τῶν. Μὴ λησμονώμεν δὲ ὅτι πολλὰς φορές ὁ διδάσκαλος μ' ἓνα αἶνιγμα θὰ διώξῃ ἀπὸ τοῦ μαθητᾶς τὴν ἀνίαν καὶ θὰ τοὺς διεγείρῃ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν. Καλὸν εἶναι οἱ μαθητὰὶ νὰ διδάσκωνται αἰνίγματα καὶ νὰ μανθάνουν τὸν τρόπον καὶ κάνουν καὶ ἰδικὰ τοὺς.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐργαζόμενοι, θὰ εἶναι εἰς θέσιν πολλὰς φορές νὰ προτείνουν νέον αἰνιγμα ἀπὸ τὸ ὑλικὸν τοῦ νέου μαθήματος καὶ ἡ ἐργασία θὰ γίνεται μὲ μεγαλύτερο κέφι καὶ εὐχαρίστησι.

Με τὰ αἰνίγματα οἱ μαθηταὶ συνηθίζουν εἰς τὰ ἀπρόοπτα καὶ ἀπροσδόκητα. Καλλιεργεῖται ἡ ἀγχίνους μνήμη των, ἀποκτᾷ ἡ διανοήσις των

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΜΑΝΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Στη ζωή της οικογενείας και όλοκλήρου του Έθνους, βασική και πρωταρχική είναι η δύναμη της Μάνας. Φύλακας των ηθικών αξιών της ζωής και των αγαθών του πολιτισμού, δημιουργεί τις κοινωνίες και τους λαούς, στο πέρασμα των αιώνων. Η θάνατη Έλληνική Φυλή, με τις αιώνιες παραδόσεις της, σε ξεχωριστή θέση έχει ανεβάσει τη Μάνα, που το πνεύμα της πάντοτε δίνει ύψηλό νόημα στην εθνική και κοινωνική μας ύπόσταση. Κι η Δημοτική μας ποίηση, αληθινός καθρέφτης του εθνικού μας βίου, όμορφα στολίζει με τ' άπεριττα στολίδια του στίχου της, σε κάθε ψυχική έκφραση, αυτή τη θέση της Μάνας, που το πνεύμα της διαποτίζει πάντοτε όλη την ύπαρξή μας. Ο άνωυμος τραγουδιστής ποτέ δεν ξεχνά να τραγουδήσει τη Μάνα: στην ξενιτιά και στον πόλεμο, στον έρωτα και στο γάμο, στο θάνατο και σε κάθε σοβρή περίπτωση της ζωής. Αυτή του δίνει τη δύναμη για να έκφραση πιστά τη λαϊκή σκέψη και τη βαθύτερη ψυχική λαχτάρα του συνόλου, συγκινώντας βαθειά τον άκροατή του.

Στά τραγούδια της ξενιτειάς η Μάνα ένσαρκώνει τον πόνο και την λαχτάρα. Ο γιός που ξενιτεύεται, αποχαιρετά ξεχωριστά τη Μάνα και της όρκίζεται ότι θα ξαναγυρίσει γρήγορα με πολλά δώρα. Το τραγούδι της «Κακής Μάνας» έκφράζει, με τρόπο άρνητικό, ζωντανά και τραγικά, τη μητρική στοργή. Η κακή Μάνα τιμωρείται για την κακία της απ' τον ίδιο της τον πόνο:

«Όλαις οί μάναις τὰ παιδιά, όλαις εύκαϊς τούς δίνουν
και μιὰ μάνσ, κακή μάνσ, τὸ γυιό της καταριέται.
Διῶξε με, μάνσ, διῶξε με, με ξύλα, με λιθάρια,
για νὰ με πάρη τὸ κακὸ κι ἡ έντροπή του κόσμου,
νὰ σφίξω τὰ ματάκια μου, νὰ φύγω ἀπὸ μπροστά σου,
νὰ πάω κι ἐγὼ με τὰ πουλιά και με τὰ χελιδόνια,
τὰ χελιδόνια νὰ γυρνοῦν κι ἐγὼ νὰ μὴ γυρίζω.
Θὰ κάμης χρόνους νὰ με ἴδης, καιροὺς νὰ μ' ἀπαντήσης.

Θὰ θολωθοῦν τὰ μάτια σου, τηράγοντας τις στράταις
και θὰ στεγνώση ἡ γλῶσσα σου, ρωτώντας τούς διαβάταις:
«Διαβάταις, πὺ διαβαίνετε, περάταις, πὺ περνάτε,
μὴν εἶδατε τὸ γιούλη μου, τὸ μοναχὸ παιδί μου;»

ταχύτητα και εὐστροφίαν και σταθεροποιεῖται ἡ βούλησίς των πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων ἐγκυκλοπαιδικῶν.

Τὰ αἰνίγματα ἀρέσουν πολὺ στὰ παιδιά και διὰ τοῦτο θὰ πρέπει εἰς τὰ διδακτικά τους βιβλία νὰ περιλαμβάνωνται ἀρκετὰ ὥραϊα και ἔξυπνα αἰνίγματα. Ἰδίως διὰ τὰς μικροτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πολὺ ἀπλὰ τοιαῦτα εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα ψυχαγωγικά μέσα, πὺ συγχρόνως καλλιεργοῦν και ἐνισχύουν τὰς πνευματικὰς ἱκανότητας τῶν παιδιῶν.

Ἰ. Μητρόπουλος

Στά κλέφτικα τραγούδια, ἡ Μάνα παίρνει ἰδιαίτερη αἴγλη και σύμβολο γίνεται ἀληθινό. Ο κλέφτης τοῦ βουνοῦ, θέλοντας νὰ γλυκάνη τὴ φωνή του, θυμᾶται τὴ Μάνα:

«Μὲ γέλασε μιὰ χαρσυγή, τ' ἄστρο και τὸ φεγγάρι
και βγήκα νύχτα στὰ βουνά, νύχτα στὰ κορφοβούνια.
Ἀκούω τὰ δέντρα και βογγοῦν και τὶς ὀξυὲς και τρίζουν.

Ἐκείσε και τὰ ρώτησε γλυκὰ σὰν τὴ μανούλα:

— Τ' ἔχετε ὀξυὲς και χλίβεστε, λημέρια, πὺ βογγάτε;..»

Ο κλέφτης με περηφάνεια θυμᾶται τὴ Μάνα του στὴ μεγάλη πολεμική του νίκη:

«...Νᾶσσουνα πετροπέρδικα στὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου,
ν' ἀγνάντευες πὺς πολεμοῦν οἱ κλέφτες με τούς Τούρκους,
ν' ἀγνάντευες τὸ γυιόκα σου μπροστὰ στὰ παλληκάρια...
Ὅμπρὸς ξεστρώνει τὴν Τουρκιά, με τὸ σπαθὶ στὸ χέρι
κι ἀπ' τὴ φωνή του τὴν ψηλὴ ἀχολογάει ὁ τόπος.»

Ἡ τελευταία ἐπιθυμία τοῦ Λιάκου, ὅταν ξεψυχᾷ λαβωμένος, εἶναι νὰ τοῦ πάρουν τὰ παλληκάρια του τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ μὴ τὸ κόψουν οἱ Τούρκοι:

«Τὸ ἴδοῦν ἐχθροὶ και χαίρονται,
οἱ φίλοι και λυποῦνται,
τὸ ἴδῃ και ἡ μανούλα του
κι ἀπ' τὸν καὺμὸ πεθάνῃ!»

Στὸ τραγούδι τοῦ Βασίλη, ἡ Μάνα συμβουλεύει, ἐνῶ στὸ τραγούδι τοῦ Κίτσου μάλώνει με τὸ ποτάμι:

«— Βασίλη, κάτσε φρόνιμα, νὰ γίνης νοικοκύρης,
γιὰ ν' ἀποκτήσης πρόβατα, ζευγάρια κι ἀγελάδες,
χωριὰ κι ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν.
— Μάνα μου, ἐγὼ δὲν κάθομαι νὰ γίνω νοικοκύρης,
νὰ κάνω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν
και νᾶμαι σκλάβος τῶν Τούρκων, κοπέλι στοὺς γερόντους.
Φέρε μου τ' ἀλαφρὸ σπαθὶ και τὸ βαριὸ τουφέκι,
νὰ πεταχτῶ σὰν τὸ πουλὶ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.

Πουρνὸ φιλεῖ τὴ μάνσ του, πουρνὸ ξεπροβοδεῖται.

— Γειά σας, βουνά, με τούς γκρεμούς, λαγκάδια με τὶς πάχνες!

— Καλῶς το, τᾶξιο τὸ παιδί και τᾶξιο παλληκάρι.»

«Τοῦ Κίτσου ἡ μάνσ κάθονταν στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι,
με τὸ ποτάμι μάλωνε και τὸ πετροβολοῦσε:

— Ποτάμι, γιὰ λιγότεψε, ποτάμι, γύρνα πίσω,
γιὰ νὰ περάσω ἀντίπερα, στὰ κλέφτικα λημέρια,
πῶχουν οἱ κλέφτες σύνοδο κι ὅλοι οἱ καπεταναῖοι...»

Στά ἐρωτικά δημοτικά τραγούδια, ἀπαραίτητη εἶναι ἡ παρουσία τῆς Μάνας.

«Μάνα μ' σγουρὸς βασιλικός,
πλατύφυλλος και δροσερός...»
«Μάνα, καράβια τέσσερα.
Μάνα, βαρκούλες πέντε...»

«Κόρη μ' τί μάνα σ' ἔκαμε,
τί μάνα σ' ἔχει κάμει!..»

Στὰ τραγούδια τοῦ γάμου, κυρίαρχη εἶναι ἡ θέση τῆς Μάνας.

«Σοῦεῖπα, μάνα, πάντρεψέ με,
σπιτονοικοκύρεψέ με!»

Μεγάλο εἶναι τὸ παράπονο τῆς μάνας, ὅταν ἡ νύφη φεύγῃ μακριὰ
στὰ ξένα:

Ἀφήνω γειὰ στὸ μαχαλᾶ καὶ γειὰ στοὺς ἐδικούς μου.
Ἀφήνω καὶ στὴ μάνα μου τρία γυαλιά φαρμάκι.
Τὸνα νὰ πίνῃ τὸ ταχύ, τ' ἄλλο τὸ μεσημέρι,
τὸ τρίτο τὸ πικρότερο τὶς ἴσιμες ἡμέρες!»

Τὸ γνωστὸ τραγούδι τοῦ «Νεκροῦ Ἀδερφοῦ» ἐκφράζει τὸν ὑπέρτατο
μητρικὸ πόνο, ποὺ συγκλονίζει κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ.

«Μάνα, μὲ τοὺς ἐννιά σου γιουὺς καὶ μὲ τὴ μιά σου κόρη,
τὴν κόρη τὴ μονάκριβη, τὴν πολυαγαπημένη,
τὴν εἶχες δώδεκα χρονῶν κι ὁ ἥλιος δὲ σοὺ τὴν εἶδε!
Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, στὰ φεγγα τὴ χτενίζει,
στᾶστρι καὶ στὸν αὐγερινὸ ἔπλεκε τὰ μαλλιά της.

Ἄν εἶσαι φίλος διάβαινε κι ἂν εἶσαι ἐχθρός μου φύγε
κι ἂν εἶσαι ὁ πικροχάροντας ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω.
Κι ἡ δόλια ἡ Ἀρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα!
— Σήκω, μανούλα μου, ἄνοιξε, σήκω, γλυκειά μου μάνα
— Ποιὸς εἶν' αὐτός, ποὺ μοῦ χτυπάει κοὶ μὲ φωνάζει μάνα;
— Ἀνοιξε, μάνα μου, ἄνοιξε κι ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀρετὴ σου.
Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι ἀπέθαναν κι οἱ δύο.»

Σπαραχτικὸς εἶναι ὁ τόνος τῆς Μάνας στὰ τραγούδια τοῦ θανάτου.
Ἡ τελευταία ὁμιλία τῆς ἐτοιμοθάνατης κόρης μὲ τὴν ἄμοιρη μάνα εἶναι
συγκινητικὴ:

«— Τ' ἔχεις, μανούλα μου, καὶ κλαῖς, τ' ἔχεις κι ἀναστενάξεις;
— Πεθαίνεις, Εὐγενοῦλα μου, καὶ τί μοῦ παραγγέλνεις;
— Σ' ἀφήνω, μάνα, τὸ ἔχε γειὰ καὶ ντύσε με σὰ νύφη
κι ὅταν θὰ σῶρθῃ ὁ Κωνσταντῆς νὰ μὴ τότε πικράνης...»

Μὰ τὰ λυρικώτερα ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι τὰ χιλιόπικρα
μητρικὰ μοιρολόγια:

«Τώρα στὸν ἀποχωρισμό, τρεῖς ποταμοὺς διαβαίνουν.
Ὁ ἓνας χωρίζει ἀντρίγυνα, ὁ ἄλλος χωρίζει ἀδέρφια
κι ὁ τρίτος ὁ φαρμακερός τὴ μάνα ἀπ' τὰ παιδιὰ της!»
«Αὐτοῦ ποὺ κίνησες νὰ πᾶς στὸ μακρινὸ ταξίδι,
θέλω νὰ πῆς στὴ μάνα σου πότε θάρθῃς στὸ σπίτι.
Νᾶχω κι ἐγὼ μιά ἀπαντοχή, νᾶχω κι ἐγὼ μιά ἐλπίδα.
Λουλούδια νᾶχω στὴν αὐλή, τριαντάφυλλα στρωμένα.»

Ἀξίζει νὰ πῶ δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὰ γλυκὰ νανουρίσματα. Ἡ Μάνα
κελαηδεῖ, μὲ γλυκεῖα λαχτάρα, πλάι στὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ της:

«Ὑπνε, ποὺ παίρνεις τὰ μικρά,
ἔλα πάρε καὶ τοῦτο.
Μικρὸ· μικρὸ σοὺ τῶδωσα,

Α'. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Ἰταλία: 1. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1960 ψηφίστηκε τὸ νομοσχέδιο ἀριθ.
903, ποὺ προβλέπει τὴ δημιουργία τοῦ νέου «ἐνιαίου σχολείου τῆς μέσης».
Αὐτὸ θὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ μέσο σχολεῖο καὶ τὸ σχολεῖο τοῦ ἐπαγγελμα-
τικοῦ προσανατολισμοῦ. Τὸ νέο ἐνιαῖο σχολεῖο θὰ ἐξασφαλίσῃ σὲ ὅλα τὰ
παιδιὰ ἀπὸ 11-14 ἐτῶν μίαν ἐκπαίδευση κοινῆς βάσεως. Τὸ πρόγραμμα
σπουδῶν στηρίζεται στὸν κεντρικὸ πυρῆνα κοινῶν μαθημάτων καὶ προβλέ-
πει μερικὰ ἄλλα προαιρετικὰ μαθήματα γιὰ συμπλήρωση.

2. **Δωρεὰν μεταφορὰ τῶν μαθητῶν:** Γιὰ νὰ διευκολύνουν ὅλους
νὰ προσέρχονται στὴν συμπληρωματικὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευση, ἔκα-
ναν τὸ πείραμα τῆς δωρεὰν μεταφορᾶς τῶν μαθητῶν, ποὺ διαμένουν σὲ
περιοχὲς μὲ ἐγκατεσπαρμένο πληθυσμό. Αὐτὸ τὸ πείραμα ἀπόδειξεν ὅτι ἡ
πρωτοβουλία αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐξελιχθῇ σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ μελετη-
θῇ ἡ ὁργάνωση μιᾶς εἰδικῆς ὑπηρεσίας γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν μαθητῶν σὲ
ἐθνικὴ κλίμακα.

Ἰαπωνία: 1. **Ἐποχικὰ νηπιαγωγεῖα.** Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Κοινω-
νικῆς Προνοίας ἀνέγραψε στὸν προϋπολογισμό τοῦ 1960, 32 ἑκατομ. Yens

μεγάλο φέρε μού το!
Μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό,
ἴσιο σὰν κυπαρίσσι
κι οἱ κλώνοι τοῦ ν' ἀπλώνονται
σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση!»

«Κοιμήσου, ἀστρί, κοιμήσου, αὐγὴ, κοιμήσου, νιὸ φεγγάρι,
κοιμήσου, ποὺ νὰ σὲ χαρῇ ὁ νιὸς ποὺ θὰ σὲ πάρῃ!
Κοιμήσου καὶ παράγγειλα στὴν Πόλῃ τὰ χρυσὰ σου,
στὴ Βενετιά τὰ ροῦχα σου καὶ τὰ διαμαντικά σου.»

Θὰ ἔπρεπε ν' ἀσχοληθῶ πολὺ, ἂν προσπαθοῦσα νὰ μιλήσω γιὰ ὅλα
τὰ ὁμορφα δημοτικὰ μας τραγούδια, ποὺ ἀναφέρονται στὴ Μάνα κι ἐκφρά-
ζουν τὰ ὠραῖα συναισθήματά της. Σ' ὅλα ἡ παρουσία τῆς εὐλογεῖ, ὑπο-
βάλλει, συγκινεῖ. Στὴ Μάνα, ποὺ ἐτοιμάζει τὸ μέλλον καὶ λικνίζει ὁλόκληρο
τὸ ἔθνος μας, ἀνήκει ἡ μεγάλη τιμὴ. Τὰ χρόνια μας εἶναι δύσκολα καὶ
κρίσιμα. Ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ καλὲς Μάνες, γιὰ ν' ἀνυψώσωμε τὴν πεσμένη
ἠθικὰ ζωὴ μας καὶ νὰ δημιουργήσωμε τὴν καλύτερὴ αὐριανὴ κοινωνία. Οἱ
καλὲς Μάνες δημιουργοὺν τ' ἀληθινὰ παλληκάρια, τὴν ἀθάνατη Πατρίδα
μας, τὸν ὑπέροχο Ἑλληνικὸ λαό. Οἱ καλὲς Μάνες ἀποτελοῦν τὰ σύμβολα
τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς αἰωνιότητος τῆς Φυλῆς μας.

Δημ. Κ. Κουτσουλέλος

για να επιχορηγήσει τα «έποχιακά» νηπιαγωγεία, που οργανώθηκαν σε όλα τα διαμερίσματα της χώρας. Ο σκοπός των σχολείων αυτών, που ανέρχονταν το 1959 σε 11.600, είναι να φροντίζουν για τα παιδιά των αγροικών οικογενειών την έποχή της σποράς του ρυζιού, στην αρχή του θέρους, και της συγκομιδής, στο τέλος του φθινοπώρου. Τα σχολεία αυτά λειτουργούν μέσα σε ναούς, σε διοικητικά οικήματα ή σχολικά κτήρια.

2. **Έπαγγελματική μόρφωση:** Ο νόμος του Μαΐου 1958 προβλέπει 4 τύπους ιδρυμάτων επαγγελματικής μορφώσεως: α) τα γενικά επαγγελματικά σχολεία, ένα σε κάθε επαρχία της χώρας (διάρκεια σπουδών: 6 ως 12 μήνες)· β) ινστιτούτα επαγγελματικής μορφώσεως, ιδρυόμενα από τις εργατικές οργανώσεις, με τον σκοπό να μορφώσουν εργάτες για ώριμες περιοχές ή να τους μετεκπαιδεύσουν, και να μορφώσουν τους μέλλοντες επαγγελματίες δασκάλους· γ) τα ινστιτούτα έρευνών και μελετών, για μερικές περιοχές της τεχνολογίας, τα οποία εξαρτώνται επίσης από τις εργατικές οργανώσεις και χρησιμεύουν για την τελειοποίηση των δασκάλων της επαγγελματικής εκπαίδευσής· δ) τα επαγγελματικά σχολεία για τους οργανικά αναπήρους, που ιδρύονται είτε από την κυβέρνηση, είτε από τις νομαρχίες.

Λίβανος: Το 1959-1960, για πρώτη φορά, το Διδασκαλείο του Beyrouth ανέγραψε στο πρόγραμμά του μια σειρά μαθημάτων για τον έρυθρο σταυρό. Τα μαθήματα αυτά, με την έγκριση της Κυβερνήσεως, θα παρακολουθήσουν οι μαθητές στα δύο χρόνια των σπουδών τους. Ο έρυθρος σταυρός του Λιβάνου έχει σκοπό, κατά τη διάρκεια του έτους 1960, να πραγματοποιήσει τα σχέδια επέκτασής των δραστηριοτήτων του οργανισμού αυτού από την πρωτεύουσα στις επαρχίες.

Μεξικό: Μια επιτροπή από γιατρούς και δασκάλους έπραγματοποίησε μιαν έρευνα για να εξακριβώσει την αναλογία των καθυστερημένων παιδιών μεταξύ των μαθητών των σχολείων. Η έρευνα έγινε σε 25.303 παιδιά της πρώτης τάξεως των λαϊκών σχολείων της πόλεως του Μεξικού. Ο αριθμός των μαθητών, που μπορούν να θεωρηθούν ως πνευματικά καθυστερημένοι ανέρχεται σε 2.700, ήτοι το 11% του όλου αριθμού των εξετασθέντων παιδιών. Πρόκειται να ιδρυθούν τέσσερα ειδικά σχολεία για 300 παιδιά το καθένα.

Νιγηρία: Στο βόρειο μέρος της χώρας, όπου ο αριθμός των τυφλών παιδιών φτάνει τις 20.000, δεν υπάρχουν παρά δύο σχολεία των τυφλών. Στην περιοχή του Κατσίνα, που έχει 1000 παιδιά τυφλά, η Βασιλική Έταιρεία της Κοινοπολιτείας αποφάσισε να κάμει το πείραμα της εκπαίδευσής των τυφλών στα τακτικά και συνήθη σχολεία. Για να αρχίσει, θα ζητήσει από κάθε σχολείο να δεχτεί δύο τυφλούς μαθητές. Μια ομάδα περιοδεύόντων ειδικών δασκάλων θα επισκεφτεί τα σχολεία αυτά για να ελέγξει την εργασία τους και να τα βοηθήσει με τις γνώμες της. Αν το πείραμα αυτό δώσει ικανοποιητικά αποτελέσματα, θα επεκταθεί και σε άλλα μέρη της χώρας.

Νέα Ζηλανδία: Σύμφωνα με έρευνες που έγιναν τα δύο τελευταία χρόνια για τις λέξεις που μεταχειρίζονται συνηθέστερα τα παιδιά και οι ενήλικοι, καταρτίστηκε ένας κατάλογος 1200 λέξεων. Οι λέξεις ταξινομήθηκαν κατά τον βαθμό της συχνότητάς τους και τα διαφέροντα των μαθητών, και όχι, όπως άλλοτε, κατά την απλότητα των λέξεων. Ο πρώτος αυτός κατάλογος εισήχθη τον Φεβρουάριο του 1960 στις πρώτες τάξεις των λαϊκών σχολείων. Ένας δεύτερος κατάλογος, καταρτισμένος με τις ίδιες αρχές, θα εισαχθεί στην αρχή του τρίτου σχολικού έτους. Το νεοζηλανδικό συμβούλιο παιδαγωγικών έρευνών, που ενθαρρύνει το πείραμα αυ-

τό, έχει σκοπό να οργανώσει στην αρχή του τετάρτου έτους, μιαν έρευνα που θα καθορίσει αν το νέο σύστημα της διδασκαλίας των λέξεων έχει βελτιώσει την ορθογραφία των μαθητών.

Β'. ΕΕΝΟΙ ΣΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Ο αριθμός των ξένων φοιτητών, που σπουδάζουν στα Πανεπιστήμια της Δυτικής Γερμανίας, σύμφωνα με τη στατιστική της Ούνεσκο, παρουσιάζει αύξηση 40% μέσα σ' ένα χρόνο (9826 το 1956-57 και 13.916 το 1957-58). Ανάλογη ύψηλη αύξηση του αριθμού των ξένων φοιτητών μέσα στο ίδιο έτος 1957-58 σημειώνεται μόνο στην Έλβετία με 30,4% και στην Αυστρία με 32%. Από την ίδια στατιστική εξάγεται ότι από τους 180.000 φοιτητές του εξωτερικού τα $\frac{1}{6}$ προτιμούν εξ χώρες: τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία, Ρωσία και Αργεντινή. Στις Ηνωμένες Πολιτείες ο αριθμός των ξένων φοιτητών έφθασε το 1957-58 τους 43.193, στη Γαλλία 17.176, στη Δ. Γερμανία 13.916, στην Αγγλία 11.276, στη Ρωσία 11.226 και στην Αργεντινή 9267.

Γ. Ζομπανάκης

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΨΥΧΟΣΥΝΘΕΣΕΩΣ

Εις τας 24 Αυγούστου 1960 έπραγματοποιήθη το Διεθνές Συνέδριον Ψυχοσυνθέσεως το όποιον έλαβε χώραν εις το Ινστιτούτον Bleu Leman της πόλεως Villeneuve της Έλβετίας. Το συνέδριον διήρκεσε μιαν έβδομάδα· παρίσταντο δε 40 αντιπρόσωποι εκ δέκα πέντε διαφόρων χωρών της Εύρώπης και της Αμερικής. Το συνέδριον τοιτο οργανώθη υπό του κέντρου ψυχοσυνθέσεως των Παρισίων εν συνεργασία μετά του Ιδρύματος Ψυχοσυνθέσεως των Ηνωμένων Πολιτειών (Psychosynthesis Research Foundation). Τα θέματα τα όποια συνεζητήθησαν κατά το συνέδριον ήσαν τα εξής:

Δρ. Assagioli: Αρχαί και Μέθοδοι της Ψυχοσυνθέσεως.

Prof. P. Diel: Ανάλυσις και Σύνθεσις.

U. R. Desoille: Θεωρία και Πράξις του Rêve éveillé.

Δρ. Ledoux: Έπανεκπαίδευσις του Ψυχικού Έλέγχου κατά τον Vittoz.

Prof. Cirinei: Αγωγή και Ψυχοσύνθεσις.

Δρ. Mastropaolo: Παιδαγωγικοί Μέθοδοι: Ένέργεια (Δράσις) και σύμβολον εις την Θεραπείαν των ομάδων.

Prof. Lanfranchi: Το Ποιοτικόν Επίπεδον της Ψυχικής ηρεμίας.

Κος και Κα Berge: Σωματική Άσκησις και Ψυχοσύνθεσις.

Δρ. Guilhot: Αρχαί της Ψυχιατρικής και της Κοινωνικής Ψυχοσυνθέσεως.

Κα Davy: Ο Ρόλος των Συμβόλων εις τον Σύγχρονον Άνθρωπον.

Δρ. Τριανταφύλλου: Η Ίδέα της Ψυχοσυνθέσεως εν Ελλάδι.

Τα πορίσματα του συνεδρίου θα δημοσιευθούν προσεχώς.

Τρ. Τριανταφύλλου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ

Τὸ Ὑπουργεῖον Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἔστειλε τὸ κάτωθι ἐρώτημα πρὸς τὸ ΑΣΕΠ, διὰ τὸ θέμα τῶν Παιδαγ. Ἀκαδημιῶν καὶ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν δημοδιδασκάλων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον:

Ἀθῆναι τῇ 1-12-1960

Πρὸς τὸ ΑΣΕΠ Γενικῆς Ἐκπαιδεύσεως

Ἡ παρεχομένη εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους κατάρτισις δὲν ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὰς μορφωτικὰς ἀπαιτήσεις, αἱ ὁποῖαι προβάλλονται εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον κατὰ τὴν σημερινὴν περίοδον τῶν ραγδαίων ἐξελίξεων τῆς τεχνικῆς καὶ κοινωνικῆς-οικονομικῆς ζωῆς.

Ἐπιθυμοῦντες, ὅπως, κατόπιν τούτου, προβῶμεν εἰς τὴν λήψιν τῶν ἀπαιτουμένων νομοθετικῶν μέτρων διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν ἀρτιωτέραν μόρφωσιν τῶν σπουδαστῶν αὐτῶν, τόσον ὑπὸ παιδαγωγικὴν ὅσον καὶ ὑπὸ γενικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔποψιν, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσωμεν ὅπως ἐκδώσητε καὶ ἀποστείλητε ἡμῖν τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου ὑμῶν ἐπὶ τῶν κάτωθι ζητημάτων:

α) Περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν εἰς 5 περιλαμβανούσας πλεονα τῶν 2 Τμήματα.

β) Ἀναθεώρησις καὶ συμπλήρωσις τοῦ προγράμματος αὐτῶν κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πληρέστερον πρὸς τὰς συγχρόνους Παιδαγωγικὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς μορφωτικὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑθνικοῦ καὶ προβλέποντα καὶ περὶ τῆς συστηματικότερας Κοινωνικῆς μορφώσεως τῶν μελλόντων διδασκάλων.

γ) Μερικὴ διαφοροποίησις τῆς παρεχομένης εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας μορφώσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως καταστή δυνατὴ ἡ δημιουργία καὶ διδασκάλων ἔχοντων, παρὰλλήλως πρὸς τὴν ἀπαραίτητον δι' ὅλους μόρφωσιν καὶ πληρεστέραν κατάρτισιν καὶ εἰδίκευσιν εἰς κύκλον συγγενῶν μαθημάτων (Ἱστορικοφιλολογικῶν—Φυσιογνωστικῶν—Τεχνικῶν), οἱ ὁποῖοι νὰ δύνανται νὰ ἀναλάβωσιν εἰς τὰ πολυθέσια σχολεῖα τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τούτων.

δ) Χρονικὴ διάρκειά τῶν σπουδῶν, ἐν ᾗ τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτήσεων, καὶ τρόπος ἐπιλογῆς τῶν σπουδαστῶν.

Παραλλήλως πρὸς τὴν μόρφωσιν τῶν μελλόντων διδασκάλων, κρίνομεν ἐπ'ἀνάγκης ὅπως ληφθῶσι τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς στάθμης τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου καὶ τῶν ὑπηρετούντων ἤδη, δοθέντος ὅτι ἡ γενομένη σήμερον μετεκπαίδευσιν αὐτῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν ἐκτείνεται, εἰ μὴ εἰς λίαν περιορισμένον ἀριθμὸν τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἔχει ἀνάγκην ἀναθεωρήσεως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐν γένει περιεχόμενον αὐτῆς.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μελετώντες καὶ τὸ θέμα τοῦτο, ἀποστείλητε ἡμῖν, τὴν ὑμετέραν γνώμην καὶ ἐπὶ τῶν κάτωθι ἀναφερομένων ζητημάτων:

α) Ἐὰν ἡ μετεκπαίδευσιν τῶν δημῶν δέον νὰ γίνηται εἰς τὰ Πανεπιστήμια ἢ εἰς ἰδιαιτέρα Ἰδρύματα καὶ τὰ ὁποῖα δέον νὰ εἶναι τὰ Ἰδρύματα ταῦτα.

β) Ποῖον πρέπει νὰ εἶναι τὸ πρόγραμμα καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς.

γ) Ἐπὶ πόσον χρόνον πρέπει νὰ διαρκῇ αὕτη.

δ) Ἐν τίνι μέτρῳ δέον νὰ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος γινομένων δεκτῶν πρὸς μετεκπαίδευσιν.

ε) Ποῖος ὁ καταλληλότερος τρόπος ἐπιλογῆς τούτων.

στ) Ποῖαι ἄλλαι μορφαὶ ἐπιμορφώσεως τῶν εὐρυτέρων στρωμάτων τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ὁργανωθῶσιν.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ

ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Ἡ διδασκαλία τῆς Εἰδικῆς Διδακτικῆς. Τρόπος διοργανώσεως καὶ διεξαγωγῆς διδασκαλιῶν ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν. Κριτικὴ τούτων.

Τὸ μάθημα τῆς Εἰδικῆς Διδακτικῆς εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν μας Ἀκαδημίαν, ἐδίδαξε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τρέχον διδάσκει, ὁ σεβαστὸς μας γενικὸς διευθυντὴς κ. Ἀλεξ. Παρασκευόπουλος.

Ἡ διδασκαλία ἐκάστου μαθήματος διαρκεῖ 3-4 ἢ καὶ περισσοτέρας διδακτικὰς ὥρας. Διὰ ταύτης ὁ κ. Γενικὸς ἐπιδίδκει τὴν πληρεστέραν ἐισαγωγὴν μας εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν περὶ τῆς προελεύσεως, τῆς σημασίας, τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ τρόπου διδασκαλίας τοῦ ἐπὶ μέρους ἐξεταζομένου μαθήματος.

Διὰ τὴν καλλιτέραν κατατόπισιν μας ἐπ' αὐτοῦ, μετὰ τὸ πέραν τῆς διδασκαλίας ἐκάστου μαθήματος, ὁ κ. Γενικὸς δέχεται τὰς ἀπορίας τῶν σπουδαστῶν. Τὰς ὀρθὰς ἀπαντήσεις εἴτε τὰς δίδει ἀπ' εὐθείας ὁ κ. Γενικὸς εἴτε αὐταὶ ἀπορρέουν κατόπιν εὐρυτέρας συζητήσεως, εἰς ἣν ἀνταλλάσσονται ἀπὸ κοινοῦ γινώμει. Τοῦτο βεβαίως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ἀπορίας.

Ἐπειδὴ, ὅμως, ὅλοι μας γνωρίζομεν ὅτι, «ποτὲ κανένας δὲν μαθαίνει τίποτε μὲ τὴν διδασκίαν» διὰ τοῦτο τοῦ θεωρητικοῦ μέρους ἔπονται αἱ δοκιμαστικαὶ διδασκαλίαι τῶν σπουδαστῶν. Αὗται γίνονται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Οἱ Β/τεῖς σπουδασταὶ ἐκάστου ἔτους, διαιροῦνται εἰς 7 ὁμάδας (ὅσαι εἶναι αἱ τάξεις ἐκάστου προτύπου). Ὁ σχηματισμὸς τῶν ὁμάδων δὲν ἐγίνε τυχαίως, ἀλλὰ κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν. Οὕτω οἱ 7 πρῶτοι τίθενται ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁμάδων. Ἐπονται οἱ ἑτεροὶ 7 ἐκαστος τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον μέλος τῆς ὁμάδος τοῦ κ.ο.κ.

Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ α' μαθήματος διδάσκουν εἰς τὰς τάξεις τοῦ προτύπου οἱ πρῶτοι 7 κατὰ τὴν ἐξῆς σειράν: ὁ α' τῆς Α' ὁμάδος διδάσκει εἰς τὴν Α' τάξιν, ὁ τῆς Β' εἰς τὴν Β' τάξιν κ.τ.λ. Μετὰ τούτους διδάσκουν οἱ ἐπόμενοι ὅλων τῶν ὁμάδων καὶ καθεὶς εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην τάξιν, ἀπὸ ἐκείνης εἰς ἣν ἐδίδαξεν ὁ προηγούμενός του. Οὕτω μὲ τὰς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τελουμένας δοκιμαστικὰς διδασκαλίας, αἵτινες ἀρκοῦνται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σχολικοῦ ἔτους καὶ συνεχίζονται μέχρι τέλους αὐτοῦ, ὅλοι οἱ σπουδασταὶ διδάσκουν εἰς ὅλας τὰς τάξεις, περισσοτέρας φορὰς καὶ ὅλα τὰ μαθήματα. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι διδασκαλίαι ὑπὸ

των σπουδαστών γίνονται καθ' ἐκάστην ἐκτὸς τῶν ἡμερῶν κατὰ τὰς ὁποίας παραδίδει νέον μάθημα ὁ κ. Γενικός.

Ὁ ἐκάστοτε μέλλων νὰ διδάξῃ σπουδαστὴς, γνωρίζων τὴν τάξιν εἰς ἣν θὰ διδάξῃ λαμβάνει τὸ θέμα κατόπιν συνεργασίας μετὰ τοῦ διδασκάλου τῆς τάξεως ἐκ τῆς προηγούμενης ἡμέρας. Καὶ τοῦτο ἵνα δοθῇ εὐκαιρία εἰς τὸν μέλλοντα νὰ διδάξῃ, παραλλήλως μὲ τὰ μαθήματά του νὰ προετοιμασθῇ καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν. Ἀρχὴ μας εἶναι νὰ παρουσιαζώμεθα ἔμπροσθεν τῶν μικρῶν μαθητῶν ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον κατηρτισμένοι. Ὁ χρόνος ποῦ ἔχομεν στὴ διάθεσίν μας μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐφαρμόσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτήν. Καὶ διὰ κάτι ἄλλο ὅμως ἀκόμη: Διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων καὶ καλλιτέρων ἐποπτικῶν μέσων. Ἐκτὸς τῶν ἐποπτικῶν μέσων τὰ ὁποῖα διαθέτει ἡ Ἀκαδημία μας καὶ τὰ ὁποῖα ὁ καθεὶς δύναται νὰ χρησιμοποίῃ, ἕκαστος κατοβάλλει προσπάθειας διὰ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἄλλων νέων καὶ καλλιτέρων ἐποπτικῶν μέσων. Ἀρχὴ μας ἔχομεν τό: πάντοτε δίδασκε ἐποπτικῶς.

Τὸ θέμα ποῦ θὰ διδάξῃ ὁ ἐκάστοτε σπουδαστὴς θὰ τ' ἀναφέρῃ εἰς τὴν ὁμάδα του, ἥτις καὶ ὑποχρεοῦται νὰ τὸν παρακολουθήσῃ κατὰ τὴν ἐπομένην. Τὴν διδασκαλίαν ἐκτὸς τῶν σπουδαστῶν τῆς ὁμάδος παρακολουθοῦν καὶ οἱ: κ. Γενικός, κ.κ. ὑποδιευθυνταὶ καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς τάξεως. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κ. Γενικός καὶ οἱ κ.κ. ὑποδιευθυνταὶ δὲν παρακολουθοῦν ὁλόκληρον τὴν διδακτικὴν ὥραν τὸν αὐτὸν σπουδαστὴν.

Μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἀκολουθεῖ ἡ ὥρα τῆς κριτικῆς, ἐνὸς ἐκάστου διδάξαντος. Καὶ ἐδῶ ἀκολουθοῦμε μιά σειρά: Κατ' ἀρχὰς ἕκαστος διδάξας ἐκθέτει ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ ποῦ; τί; διατί; καὶ πῶς ἐδίδαξε καὶ κρίνει τὴν διδασκαλίαν του ὡς ἐπιτυχὴ ἢ μή. Μετὰ τοῦτο οἱ παρακολουθήσαντες τὸν διδάξαντα θίγουν τὰ πλέον χρῆζοντα συζητήσεως σημεῖα τῆς διδασκαλίας καὶ ἕκαστος κρίνει ἐὰν ὀρθῶς ἢ μὴ ἔπραξε ὁ διδάξας κατὰ τὴν διδασκαλίαν ὡς δικαιολογεῖ τοῦτο. Πάντοτε γίνεται συζήτησις, εἰς ἣν λαμβάνουν μέρος ὅλοι οἱ σπουδασταί, πάντοτε δὲ ἀπὸ κοινοῦ ἐξάγονται τὰ ὀρθὰ συμπεράσματα. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ διευθύνων τὴν συζήτησιν κ. Γενικός ἢ κ.κ. ὑποδιευθυνταὶ ἐκθέτουν ἐν κατακλείδι τὰς γνώμας τῶν καὶ ἐπισημαίνουν σημεῖα ποῦ δὲν ἐθίγησαν ὑπὸ τῶν παρακολουθησάντων σπουδαστῶν.

Ὁ Διδάσκαλος τῆς τάξεως δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν συζήτησιν ἐκτὸς ἐλαχίστων περιπτώσεων. Τὴν γνώμην του ἐκθέτει εἰς τὸν κ. Γενικὸν ἢ κ.κ. ὑποδιευθυντὰς ἢ καὶ εἰς τοὺς παρακολουθήσαντας σπουδαστάς.

Μὲ τὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γενομένην συζήτησιν συμπληροῦται τὸ θεωρητικὸν μέρος καὶ τὰ ἐξαχθέντα διδακτικὰ καὶ παιδαγωγικὰ πορίσματα ἐπαληθεύουν τὰ θεωρητικῶς διδαχθέντα.

Μεγάλῃ πάντοτε σημασίᾳ δίδεται, ἐὰν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἐφηρμόσθησαν αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς διδακτικῆς, ἥτοι τῆς ἐργασίας, τῆς αὐτενεργείας καὶ κυρίως τῆς ἐποπτείας.

Θὰ ἀνέμενον βεβαίως πολλοὶ ἀναγνώσται μου νὰ μᾶς ἴδουν πρὶν διδάξωμεν νὰ παρακολουθῶμεν ὑποδειγματικὰς διδασκαλίας. Ὁχι! Ἀπαίτησις τοῦ κ. Γενικοῦ καὶ μέλημα ἰδικόν μας νὰ μὴ παίρνωμεν ἔτοιμα καλὸύπια διδασκαλίας ἀλλὰ νὰ δημιουργῶμεν ἰδικά μας καὶ πρὸς τοῦτο ἕκαστος σπουδαστὴς καταβάλλει φιλοτίμους προσπάθειας νὰ ἐμφανισθῇ καθ' ὅλα ἔτοιμος ἔμπροσθεν τῶν μικρῶν μαθητῶν. Ἐπίσης καὶ τὰ τυχόντα σφάλματά μας νὰ διορθῶμεν καλλίτερον ὅταν τὰ συζητοῦμεν καὶ τὰ κρίνωμεν παρὰ ὅταν τὰ βλέπωμεν ὀρθῶς ἐκτελούμενα ὑπὸ ἄλλων.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ὕστερα ἀπὸ κάθε διδασκαλίαν καὶ ὕστερα ἀπὸ κά-

θε κριτικὴν συζήτησιν, ἡ ὁποία ἐγένετο πάντοτε μετὰ κάθε διδασκαλίαν, ἐφεύγομεν μὲ τὴν ψυχὴν μας πλήρη νέων δυνάμεων καὶ σταθερῶν δεδομένων διὰ τὴν ζωὴν μας καὶ διὰ τὸ ἔργον μας, ἀλλὰ συγχρόνως μὲ τὴν καρδιά μας πλημμυρισμένη ἀπὸ συγκίνησιν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνην πρὸς ἐκείνους οὔτινες προσφέρουν τὴν ζωὴν τους θυμίαμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς προόδου μας καὶ τῆς εὐημερίας τῆς φιλότατης πατρίδος.

Ἀργύριος Παν. Ἀγγελάκος

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓ. ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ Α' ΠΕΡΙΦ. ΒΕΡΟΙΑΣ

Τὴν 22αν Δεκεμβρίου π.ῆ. ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ περιφερείᾳ μας τοπικὸν Συνέδριον, εἰς ὃ μετέσχον 78 διδάσκαλοι ἐκ τῶν νεωτέρων ἐν τῇ Ὑπηρεσίᾳ καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθησαν ἐν πολλοῖς θέματα, κείμενα μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς Μεθοδικῆς συνταγολογίας, εἰς τὸν περίγυρον τῆς διδασκαλίας, ὡς κυριωτέρας ἐκπαιδευτικῆς ἐνεργείας, ἀναφερόμενα ὅμως εἰς ἄλλα βασικά τῆς σχολικῆς πράξεως προβλήματα, ἄνευ τῆς ἐπιλύσεως καὶ τακτοποιήσεως τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία ἀποβαίνει βαττολογία, τυποποιημένη λογοκοπία, ἐμφανίζουσα τὸ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸν καὶ διδακτικὸν ἔργον στατικόν, παθητικόν.

Οὕτω:

1) Ἀνεπτύχθη τὸ θέμα «Μέσα γλωσσικῆς καλλιέργειας» καὶ ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Σχολείου συμβολῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν εἰς τὴν ἀγωγὴν τοῦ λόγου. Παραλλήλως πρὸς τοὺς λοιποὺς παράγοντας (τὰς κληρονομικὰς προδιαθέσεις, τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον, τὰς ἐπαγγελματικὰς ἀσχολίας, τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον κτλ.), τὸ Σχολεῖον συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὴν γλωσσικὴν καλλιέργειαν τόσον τῆς ἀνδρωμένης γενεᾶς, ὅσον καὶ κυρίως τῶν νέων.

Σημαντικὸν ρόλον διαδραματίζουν α) ὁ γλωσσικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ διδασκάλου (ὀρθὴ καὶ εὐκρινὴς προφορὰ, σαφήνεια, περιεκτικότης καὶ γλαφυρότης εἰς τὴν διατύπωσιν, ὕψος ἡρεμῶν, γλυκὺ καὶ ἀπαλόν, ἐκφράσεις λεπτῇ καὶ ἀπηλλαγμένη τραχύτητος, χυδαῖσμων καὶ ἰδιωματισμῶν, εὐροια θέλγοντος καὶ πείθοντος λόγου κτλ.). β) Ὁ λόγος τοῦ μαθητοῦ, οὐτινος τὴν σκέψιν θ' ἀρδεύῃ ἡ μητρικὴ γλῶσσα, ὡς ὑπόγειος δεξαμενὴ, ἀφ' ἧς δέον νὰ χωρῇ προοδευτικῶς καὶ μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμόνου ἀσκήσεως πᾶσα γλωσσικὴ διδασκαλία. γ) Αἱ εἰς πρόσφατα βιώματα τοῦ μαθητοῦ ἀναφερόμεναι τακτικαὶ καὶ καλῶς διευθυνόμεναι ἀνακοινώσεις, αἱ ἀφυπνίζουσαι σταθερὰς ψυχικὰς ἐνεργείας καὶ διεγείρουσαι τὸν συναισθηματικὸν αὐτοῦ κόσμον, μακρὰν πάσης τυποποιήσεως. δ) Αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις, αἱ μὴ περιοριζόμεναι εἰς τὴν ἀπαρίθμησην καὶ τὴν ἐξωτερικὴν περιγραφὴν ἢ τὰς μονολεκτικὰς ἀπαντήσεις, προσδιοριζόμεναι ἐνίοτε καὶ αὐτὰς ὑπὸ τῶν ἐρωτήσεων. ε) Τὰ παραμύθια, ἅτινα, μὲ τὴν δημιουργουμένην σύγχυσιν μεταξὺ ἐμφύχων καὶ ἀψύχων εἰς τὰς αἰφνιδίαις μεταμορφώσεις αὐτῶν καὶ μὲ τὴν ἐπαγωγὸν πάλιν μεταξὺ ταπεινοῦ καὶ ὑψηλοῦ, ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ψυχολογίαν τοῦ μικροῦ μαθητοῦ, ἐπιδρὸν μορφωτικῶς καὶ παρορμοῦν εἰς τὸ «λέγειν». στ) Τὰ γλωσσικὰ μαθήματα, ἡ διδασκαλία τῶν ὁποίων κινεῖ τὴν διάνοιαν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην διδασκαλίαν. ζ) Αἱ σχολικαὶ ἐορταί, τὸ παιγνίδι, ἡ μαθητικὴ ἀλληλογραφία κτλ. καὶ η) ἡ ἔλλογος, σκόπιμος

και δημιουργική οργάνωσις και εξέλιξις της εν γένει διδασκαλίας και της εν γένει κινήσεως και ζωής του Σχολείου.

2) 'Εν συνεχεία ωμιλήσαμεν περί του φαινομένου της διγλωσσίας, των νόμων της γλωσσικής εξέλιξεως και των παραγόντων της γλώσσης, οΐτινες κατ'έξοχον είναι ή παράδοσις (διά της γραφομένης) και ή χρῆσις (διά της όμιλουμένης). Οί φθoγγικοί νόμοι δέν λειτουργοῦν με τυφλήν αναγκαιότητα. Παρά τo τυπικόν της κοινής, ήτις έγκατέλειπε τὰ όχυρά του Ψυχαρισμοῦ, υπάρχουν και στοιχεΐα της λογίας, ής πάλιν, ως τo τελευταίον όχυρόν εναντι της δημοτικής, παραμένει ή άπλη καθαρεύουσα.

Ο λογοτεχνικός δημοτικισμός θα τροφοδοτη με νέας ζωντανάς λέξεις την έπίσημον, ήτις, αποβάλλουσα τὰ νεκρούμενα με την πάροδον του χρόνου γλωσσικά στοιχεΐα, θα εξέλισσει διαρκώς και θα προσεγγίξη την όμιλουμένην, χωρίς ποτέ να ταυτισθῇ μετ' αυτής.

3) 'Εγένετο υποδειγματική διδασκαλία 'Αναγνώσεως και έξ αυτής έδόθη άφορμή να συζητηθῇ ή διδακτική της 'Αναγνώσεως εις όλας τὰς τάξεις και δὴ εις την Αην, εις ήν οί νέοι διδάσκαλοι, πλήρεις νεφελωμάτων, αντιμετωπίζουν σοβαράς δυσκολίας, μη δυνάμενοι να μεσουσιώσωσι την θεωρίαν εις πράξιν.

και 4) 'Επί του τελευταίου θέματος, της διδακτικής του μαθήματος της 'Αγωγής του Πολίτου, έτονίσθη ή ανάγκη της ουσιαστικής και συστηματικής διδασκαλίας αυτού εις τὰς δύο άνωτέρας τάξεις. Καί ουσιαστική μὲν αποβαίνει αυτή όταν α) τελῇ εν οργανική συνδέσει προς τε την σχολικήν ζωήν και την διδασκαλίαν των λοιπών μαθημάτων, β) ή σχολική ζωή είναι πλουσία και καλώς οργανωμένη και γ) ή τε έξωτερική και έσωτερική οργάνωσις της σχολικής εργασίας υποβοηθῇ και έθίξη σταθερώς και έμπράκτως εις την 'Αρετήν, την άπόκτησιν αγαθών έξεων και την άποβολήν των έλαττωμάτων, συστηματική δ' όταν έπιτυγχάνεται καλή έκλογή και διάταξις της ύλης (καθωρίσθησαν γενικαί ενότητες).

Διά τὰς μικρότερας τάξεις άρκει ή άσκουμένη άγωγή δια της προσωπικότητος του διδασκάλου, της άνευ ύπαναχωρήσεως και διακρίσεων τηρήσεως των σχολικών κανονισμών, της καλής οργανώσεως της διδασκαλίας και της εν γένει σχολικής εργασίας, της πλουσίας και σκοπίμου σχολικής ζωής και της ένεργου και υπευθύνου συμμετοχής των μαθητών εις αυτήν, της όλης διαρρυθμίσεως και φιλοκάλου έμφανίσεως του σχολικού χώρου, της καθαριότητος, της άκριβείας και της τάξεως, αΐτινες δέον να χαρακτηρίζωσι πᾶσαν σχολικήν ένεργειαν και έκδήλωσιν κτλ.

Το θέμα τουτο άνεπτύχθη εν πλάτει, οὐχι τόσο, διότι σήμεραν υπέρ πᾶσαν άλλην εποχήν, έχομεν ανάγκην καλών πολιτών, ίνα έξέλθωμεν από τον κόσμον της ύλης, της ιδιοτελείας και της έπιτηδείότητος, εις όν άνευ πυξίδος περιδινούμεθα, όσον διότι λίαν δυσοίωνοι είναι αί προβλέψεις δια την επαναφοράν εις την ήθικήν τάξιν και την κοινωνικήν Ισορροπίαν και ευταξίαν, έφ' όσον ή ιδιοτέλεια—ήθική ή υλική—και ή άδιαφορία παρεμποδίζουν την λήψιν μέτρων έξυγιαντικών, καθιστοῦν άποπνικτικήν πᾶσαν λυτρωτικήν προσπάθειαν, αποθαρρύνουν τούς θαρραλέους αγωνιστάς και έπιτρέπουν να έπιπλέωσιν οί γλοιώδεις φαρισαῖοι, οί έκμεταλλευταί, οί άπεργαζόμενοι την άνατροπήν των πάντων, εν όνόματι μάάλιστα της ήθικής.

Κ. Μαλοῦκος

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΕΚΠΑΙΔ. ΠΕΡΙΦ. ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

'Επ' ευκαιρία του Πανελληνίου έορτασμοῦ του «ΕΤΟΥΣ ΚΑΛΒΟΥ» την 18ην Δεκεμβρίου 1960, εις την αίθουσαν της Δημοτικής Λέσχης Διδυ-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Παιγνίδι και διδακτική πράξη

Θεοφράστου Γέρου, Ψυχολόγου - Παιδαγωγού : «Παιγνιώδεις μορφές εργασίας στο Δημοτικό σχολείο». Έκδόσεις «Δίπτυχο». Αθήναι 1961. (Σελ. 1-97).

I

'Από της εποχής του Rousseau, όστις δια του Αιμιλίου του διετύπωσε την θεωρίαν περί της παιγνιώδους έρμηνείας του κόσμου και της ζωής σε ένα παιδαγωγικό ιδεώδες, καθώς έπίσης και δια της θεωρίας του Γερμανοῦ ποιητοῦ Schiller, κατὰ την οποίαν «ό άνθρωπος τότε μονάχα γίνεται τέλειος και ολοκληρωμένος άνθρωπος, όταν παίζει»¹—το πρόβλημα του παιγνιδιού δέν γνώρισε το ήρεμο λιμάνι της εξαντλητικής θεωρήσεώς του.

Μόλις δε κατὰ το δεύτερον ήμισυ του 19ου αἰώνος δια μιάς σειράς θεωριών περί παιγνιδιού που διετυπώθησαν από τούς Spencer, Lazarus, Stanley Hall, Car και τόν Groos, θα μπορούσε τις να ισχυρισθῇ ότι ήρχισε να διαφαίνεται κάποια ολοκληρωμένη και άποδεκτή από όλους θεωρία περί του παιγνιδιού.

'Ητανε ή θεωρία που διετύπωσε ο Γερμανός ψυχολόγος Groos, την οποίαν ήσπασθη και επεκρότησε και ο διάσημος ψυχολόγος και δάσκαλός μου στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου, ο γνωστός και στόν δικόν μας εκπαιδευτικόν κλάδον, ο William Stern.

'Εν συνεχεία ή Σχολή της Γενεύης δια του διασημου ψυχολόγου Claparède δέχεται και αυτή το παιγνίδι ως μέσον που θέτει σε ένεργειαν τις κινητικές και πνευματικές λειτουργίες του παιδιού.

'Εν τέλει δε και ή ψυχανάλυσις διετύπωσε και αυτή τόσο δια του Freud, όσον και δια των όπαδών της Σχολής του, τις άπόψεις των περί παιγνιδιού, χωρίς όμως να κλονίσουν την θεωρίαν του Groos, William Stern και Claparède.

II

Ο ένθουσιώδης συνάδελφος Θεοφράστος Γέρος, εις την ως άνω μνημονευομένην αξιοπρόσεκτον εργασίαν του, με βάσιν τούς προσωπικούς του πειραματισμούς και με πλουσίαν βιβλιογραφίαν 'Αγγλων και 'Αμερικανών ψυχολόγων, έκθέτει εις την συγγραφήν του κατὰ τρόπον διεξοδικόν και πειστικόν τὰς περί του παιγνιδιού έξενεχθείσας θεωρίας δια μέσου των αἰώνων. (Γέρου, αυτόθι σελ. 17-26)

1. «Der Mensch ist nur dann ganz Mensch wenn er spielt».

Πρβλ. (Schiller, Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen).

μοτείχου, οργανωθείσα υπό του Συλλόγου Δημοδιδασκάλων της 'Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Διδυμοτείχου, έδόθη διάλεξις υπό του δημοδιδασκάλου κ. Δημητρίου 'Αναγνωστοπούλου, Διευθυντοῦ του 1/τάξιου Δημοτικού Σχολείου 'Αβδέλλας Διδυμοτείχου, με θέμα «ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΒΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΩΝ ΩΔΩΝ ΤΟΥ».

Τον όμιλητήν παρουσίασεν εις το άκροατήριον ο Πρόεδρος του Συλλόγου Δημοδιδασκάλων κ. Θεοχόρης Βολάνιος.

Ο όμιλητής ανέπτυξε το θέμα του με δεξιοτεχνίαν, εις γλώσσαν άπλην και γλαφυράν και με καταπληκτικήν σαφήνεια, ώστε κατὰ τὰ 45' που διήρκεσεν ή όμιλία του κατέθελε τούς άκροατάς του.

Την διάλεξιν παρηκολούθησαν εκπρόσωποι των 'Αρχών και ύπηρεσιών της πόλεως, ο έπιστημονικός κόσμος, Ιατροί, δικηγόροι, καθηγηταί, διδάσκαλοι και πλῆθος κόσμου έξ όλων των κοινωνικών τάξεων.

Ε. Κ.

μης της άγωγης... και το παιδαγωγικό επιστημονικό πνεύμα αποτελεί τη συνισταμένη δυο παραγόντων, ενός στατικού που παίζει ρόλο αντικειμένου μιας αναφορικής λειτουργίας της συνείδησης, που αποτελεί το δεύτερο παράγοντα, το δυναμικό».

Για την πλήρη κατανόησι και συνεπή παρακολούθηση των απόψεών του ο συγγραφέας δεν παρέλειψε να παραθέσει στο τέλος της πραγματείας του και σύντομο επεξηγηματικό λεξιλόγιο της ειδικής ορολογίας, που κάνει χρήση ή Φαινομενολογία.

Έχοντας υπ' όψιν μας το γεγονός ότι η Φαινομενολογία αποτελεί, κατά την όμολογία κορυφαίων συγχρόνων Έλλήνων φιλοσόφων (Παπανούτσος- «Πανόραμα των συγχρόνων Ιδεών», σελ. 52), Γεωργούλης «Αί σύγχρονοι φιλοσοφικοί κατευθύνσεις», (σελ. 50-57), το γονιμότερο φιλοσοφικό ρεύμα του αιώνας μας, και ότι συστηματική προσπάθεια έδραίας φιλοσοφικής θεμελιώσεως της Παιδαγωγικής και αξιολογικής έρευνας του φαινομένου της άγωγης λείπει από την χώραν μας, πιστεύουμε απόλυτα, ότι με το έκλεκτο αυτό δοκίμιο ο κ. Κουτάλος προσέφερεν λίαν έπικαίρως ουσιαστική ύπηρεσία στην θεωρητική έρευνα της παιδείας μας, διότι ανοίγει νέες προοπτικές, παρέχει νέο πρίσμα και ύψώνει μιαν άλλη σκοπιάν για το βαθύτερο αντίκρυσμα του ιδιότυπου φαινομένου της άγωγης. Ιδιαίτερον σημασίαν έχει η συγγραφή του για τους στοχαστικούς έρευνήτας εκπαιδευτικούς, οι όποιοι πέραν της επιστημονικής μεθόδου (παρατήρηση και πείραμα) επιθυμούν να μορφώνουν όρθες αντιλήψεις για το έργο τους και με την φιλοσοφική θεώρηση των προβλημάτων του, και προπαντός εκείνων που σχετίζονται με την τελολογία και δεοντολογία της άγωγης. Της σχολικής άγωγης, που οι σκοποί της αναπροσαρμόζονται κατά χρονικά διαστήματα (μικρά ή μεγάλα) αναλόγως με τα ιδεώδη που ανακύπτουν από τα κοινωνικά, επιστημονικά και τεχνολογικά δεδομένα, τα αιώνως μεταβαλλόμενα.

Έπομένως θερμώς συγχαίρομε τον άσκητή συγγραφέα και άκαταπόνητο έρευνητή για την πολύτιμη νέα του προσφορά και έλπίζουμε να δικαιωθεί η έλπίδα του «πως οι θεωρήσεις αυτές θα γίνουν άφορμή ευρύτερων μελετών του προβλήματος της άγωγης σε άνωτερο επίπεδο».

Κων. Χανιώτης

Για τη νευροψυχικήν υγεία των παιδιών

Ίω. Δασκαλάκη: «Έπιληψία παιδικής ήλικίας». Άθήναι 1960.

Υπό τον άνωτέρω τίτλον, έκτυπωθέν υπό του οίκου Καμπανιά σε ώραίο σχήμα κι έκλεκτο χαρτί, έκυκλοφόρησεν ένα αξιόλογον βιβλίον, του Έπιθ]του Στοιχ. Εκπαιδεύσεως Όλυμπίας κ. Ίωάν. Δασκαλάκη. Γνωστός ο συγγραφέας απ' τας ιδιαίτερας ψυχολογικές μελέτας, των όποιων τα πορίσματα τον έβοήθησαν να μορφώσει ίδιās απόψεις επί του παιδαγωγικού και διδακτικού έργου, έστρεψε την έρευνητική σκαπάνη του και εις το έν πολλοίς άγνοο, από άπόψεως θετικών γνώσεων, έδαφος της ψυχιατρικής, το αναφερόμενον εις τον νευροψυχικόν μηχανισμόν της έπιληψίας του ανθρώπου. Τας επί του θέματος τούτου προσωπικές απόψεις έκθέτει εις το έννεηκοντασέλιδον βιβλίον του, όπερ χωρίζει εις τέσσαρα μέρη. Ιδιαίτερον ένδιαφέρον παρουσιάζει το 4ον μέρος, διότι περιλαμβάνει 1) τα της έπιληψίας της παιδικής ήλικίας 2) τη διάγνωση των έπιληπτικών έκδηλώσεων 3) τα ειδικά προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα και 4) επαγγελματικών προσανατολισμόν του έπιληπτικού. Διά τοϋτο γονείς κι' εκπαιδευτικοί μελετώντες τό, με γλώσαν ρέουσάν και γλαφυράν, άνωτέρω βιβλίον, θα βοηθηθοϋν πάρα πολύ ειδικώς εις την διάγνωσιν των πιθανών έπιληπτικών έκδηλώσεων ή συμπτωμάτων, ως λ. χ. άπότομες διαλείψεις συνειδήσεως, έμμονες άνησυχίες, έντονες νευρικές ευαισθησίες, έμμονα πείσματα, έπιθετικές τάσεις, βουλητική άστάθεια, ύπνοβασίες, άμνησίες κλπ., καθώς έπίσης και εις την λήψιν καταλλήλων μέτρων, άτινα ο συγγραφέας αναφέρει. Ταϋτα άφορϋν την ζωήν του παιδιού εις την οίκίαν, το σχολείον και ίδίως κατά την διδασκαλίαν. Έξόχως ένδιαφέροντα είναι τα κατά την διδασκαλίαν μέτρα, άτινα δέον να είναι γνωστά εις τον σύγχρονον εκπαιδευτικόν. Η κοινωνία μας δίδουσα μεγάλην σημασίαν εις την σοβαράν αϋτήν νόσον, έχει ιδρύσει τον Σύλλογον της «Έλληνικής Έθνικής Ένώσεως κατά της έπιληψίας». Εις την σταυροφορίαν αϋτήν όφείλει να συμβάλη και ο Έλλην διδάσκαλος. Και είναι ευτύχημα τό ότι εύρίσκει ήδη τό άπαραίτητον βοήθημα εις την προσπάθειάν του αϋτήν.

Μ. Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έξεδόθησαν τα κάτωθι βιβλία:

- 1) Κ. Γ. Παναγάκη: Τα νεώτερα μαθηματικά εις την Μέσην Παιδείαν, σελ. 224, Άθήναι 1961.

Έλάβαμε τα παρακάτω περιοδικά:

- 1) Η φωνή του συνεταιρισμού. Ίανουάριος 1961.
- 2) Η φωνή του Βυζαντίου. Δεκέμβριος — Ίανουάριος 1961.

3) Το νησιωτόπουλο: Παιδικόν περιοδικόν διδ]κού συλλόγου Νάξου.

4) Ο όρθόδοξος παρατηρητής. Ίανουάριος 1961.

5) Σχολικά χρονικά, Τρίπολις τεϋχ. 41-42.

6) Φάρος — Νέος Διδάσκαλος τεϋχ. 34-36. Άλεξανδρούπολις.

7) Δελτίον όμοσπονδίας λειτουργών Μέσης Έκπαιδεύσεως.

8) Διδακταλίκον βήμα, όργανον διδ]κής όμ]δας Έλλάδος.

9) Έρευνα, πολιτική, οικονομική. Μάρτιος 1961.

17 ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ 17 ΓΙΑ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Περιεχόμενο διαλεχτό, έκτύπωση έπιμελημένη, χαρτί πολυτελείας, άφθονη εικονογράφηση, βιβλιοδετημένα και διπλά πολύχρωμα έξώφυλλα, τα παρακάτω παιδικά βιβλία αποτελοϋν μιā σειρά μοναδική για Σχολικές Βιβλιοθήκες:

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»

- 1) Γ. Σ. Βλέσσα: Εϋθυμες Ίστορίες και Παραμϋθια δρχ. 25
- 2) Τζ. Κοϋπερ: Ο τελευταίος των Μοϊκανών » 30
- 3) Ε. Ντερβιλλϋ: Οί περιπέτειες του κ. Βαρνάβα » 25
- 4) Ίστορίες από τον Ντίκενς » 30
- 5) Ίουλίου Βέρν: Ο Μικρούλης » 45
- 6) Γ. Σ. Βλέσσα: Άληθινές Ίστορίες » 25
- 7) Π. Σερβιέρ: Ένα παιδί με καρδιά » 30
- 8) Ίουλίου Βέρν: Δυό χρόνια διακοπές » 40
- 9) Μπ. Στόου: Η καλύβα του μπαρμπα-Θωμά » 25
- 10) Ζ. Τουντούζ: Ο Άρχοντας της Θάλασσας » 35
- 11) Παραμϋθια του Έβαλτ » 25
- 12) Τζάκ Λόντον: Μπούκ, ο σκύλος της Άλάσκας » 25
- 13) Ίουλίου Βέρν: Δεϋτερη πατρίδα » 45
- 14) Π. Ζ. Στάλ: Μορούσια » 30
- 15) Γ. Σ. Βλέσσα: Στο θρόνο του Βυζαντίου » 25

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΜΑΘΑΙΝΩ ΑΠ' ΟΛΑ»

- 16) Χ. Γεωργοπούλου: Τα περίεργα του Ζωικού Βασιλείου » 60
- 17) » Ταξίδια στην Ύδρόγειο » 80

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Γ. Σ. ΒΛΕΣΣΑ - ΜΙΛΤΙΑΔΟΥ 4

ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛΕΦ. 20.018

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΔΙΠΤΥΧΟ,,

Α. ΤΟ ΠΑΙΔΙ - ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ - Η ΛΥΣΗ ΤΟΥΣ

Ἡ σειρά «ΤΟ ΠΑΙΔΙ - ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ - Η ΛΥΣΗ ΤΟΥΣ», πού ἰδρύθηκε καί διευθύνεται ἀπὸ τὸν κ. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ, περιλαμβάνει βιβλία γραμμένα ἀπὸ σύγχρονους κορυφαίους ψυχολόγους καί παιδαγωγούς καί πού ἀποτελοῦν στὸ σύνολό τους τὴν πιὸ ἔγκυρη ὑψηλὴν ἐκλαϊκευση τῆς σύγχρονης Ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ καί τῆς σύγχρονης Παιδαγωγικῆς.

Ἰσαμε σήμερα ἐκδόθηκαν:

1. Madeleine L. Rambert: Ἡ συναισθηματικὴ καί ἠθικὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ. Ἡ παιδικὴ ψυχανάλυση καί ἡ τεχνικὴ τῆς. Δωδεκάχρονη ψυχαναλυτικὴ πράξη. Πρόλογος Jean Piaget. Τιμὴ δραχ. 50.

2. Ovide Decroly καί Mlle Monchamp: Παιδαγωγικὰ παιγνίδια γιὰ μικρὰ παιδιά στὸ σπίτι, στὸ Νηπιαγωγεῖο καί στὶς μικρὲς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ. Τιμὴ δραχ. 35.

3. Dr André Berge: Ὁ δύσκολος μαθητὴς. Τὸ σχολεῖο καί τὰ ἐλαττώματα τοῦ παιδιοῦ. Τιμὴ δραχ. 40.

4. Alice Descœuvres: Ἡ ἀγωγή τῶν καθυστερημένων παιδιῶν. Οἱ ἀρχές τῆς καὶ οἱ μέθοδοί τῆς. Ἐφαρμογὴ σὲ ὅλα τὰ παιδιά. Τιμὴ δραχ. 75.

Τὰ τέσσερα (4) παραπάνω βιβλία τιμῶνται δραχ. 200. Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ μποροῦν νὰ ἐξοφλήσουν τὸ ἀντίτιμό τους σὲ δυὸ ἑκατοντάδραχμες ἢ σὲ 4 πενήντάδραχμες δόσεις.

Τυπώνεται:

5. Robert Dottrens: Ἡ μεταρρύθμιση τῶν σχολικῶν προγραμμάτων καί ἡ πειραματικὴ παιδαγωγικὴ. Μετάφραση καί πρόλογος Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ.

Β. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ

Δίπλα στὴ σειρά «ΤΟ ΠΑΙΔΙ - ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ - Η ΛΥΣΗ ΤΟΥΣ» ἡ «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ» ἀποβλέπει στὸ νὰ κάνῃ πιὸ ἀποδοτικὴ καί πιὸ συγχρονισμένη τὴν ἐσωσχολικὴ-διδασχικὴ καί παιδαγωγικὴ-ἐργασία τοῦ ἑλληνα δασκάλου.

Τὰ βιβλία—μονογραφίες τῆς, γραμμένα ἀπὸ Ἕλληνες καί ξένους παιδαγωγούς, θὰ δίνουν τὴν πιὸ ὀρθὴ λύση σὲ ὅλα τὰ προβλήματα—διδασχικὰ καί παιδαγωγικά—πού ἀντιμετωπίζει ὁ Ἕλληνας δάσκαλος μέσα στὸ σχολεῖο του, θὰ προσφέρουν τίς πιὸ ἔγκυρες ἐπιστημονικὲς πληροφορίες γιὰ κάθε ζήτημα πού τὸν ἀπασχολεῖ.

Στὸ σύνολό τους θὰ ἀποτελέσουν τὴν πιὸ ἄρτια καί τὴν πιὸ συγχρονισμένη ἐπαγγελματικὴ βιβλιοθήκη τοῦ ἑλληνα δασκάλου.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

1. J. Husson — G. Gallien — L. Fonteyne — A. Claret — J. Degand: Τὸ σχολεῖο μὲ τὴ ζωὴ γιὰ τὴ ζωὴ. Τὸ παιδαγωγικὸ σύστημα Decroly. Ἀρχές—πρόγραμμα—μέθοδος. Μετάφραση—Πρόλογος—Εἰσαγωγή: Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ. Τιμὴ Δρχ. 70.

2. Εὐρίπ. Ζ. Σούρλα: Ἡ διδασχικὴ τῶν παραμυθιῶν. Παραμῦθι καί λαϊκὴ ψυχὴ. Τιμὴ Δρχ. 20.

3. Θεοφράστου Γέρου: Παιγνιώδεις μορφές ἐργασίας στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Τιμὴ Δρχ. 30.

Τὰ τρία (3) παραπάνω βιβλία τιμῶνται Δρχ. 120. Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ μποροῦν νὰ ἐξοφλήσουν τὸ ἀντίτιμό τους σὲ 2 ἑξηντάδραχμες ἢ σὲ 4 τριαντάδραχμες δόσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΙΠΤΥΧΟ» ΑΘΗΝΑΙ

Βαλτετσίου 62 — Ἐξάρχεια Τηλ. 624.692

Παραγγελίες καί γράμματα στὸν κ. Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ—Ραβινέ 29.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ—ΑΘΗΝΑΙ